EPIcenter

Glasilo Posoškega razvojnega centra | letnik VI, št. 10, oktober 2005 | BOVEC, KOBARID, TOLMIN | ISSN 1581-6087

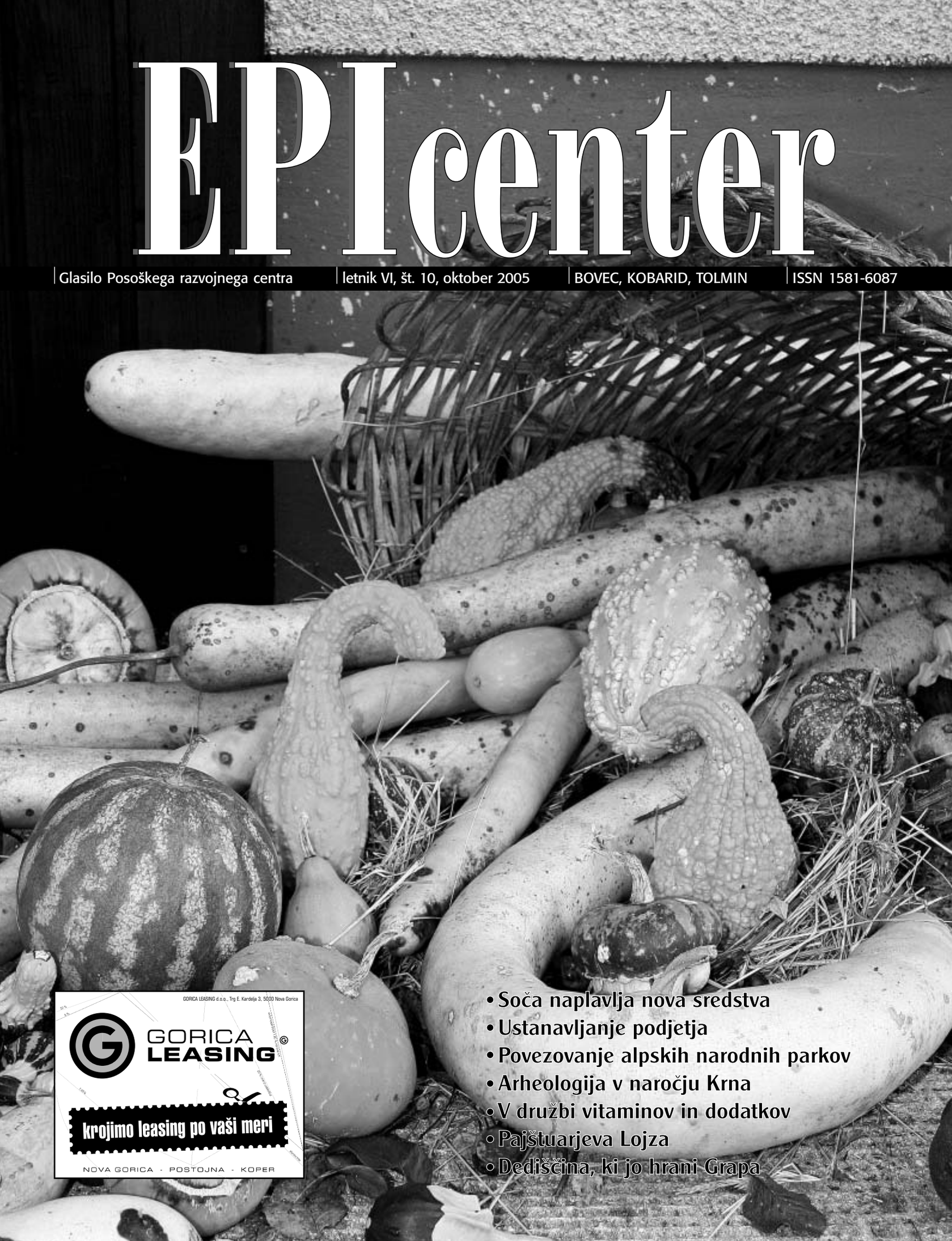

GORICA LEASING d.o.o., Trg E. Kardelja 3, 5000 Nova Gorica
GORICA LEASING
krojimo leasing po vaši meri
NOVA GORICA - POSTOJNA - KOPER

- Soča naplavlja nova sredstva
- Ustanavljanje podjetja
- Povezovanje alpskih narodnih parkov
- Arheologija v naročju Krna
- V družbi vitaminov in dodatkov
- Pajštuarjeva Lojza
- Dediščina, ki jo hrani Grapa

EPIcenter

Vam povem “en odbit” primer?

Bo že držalo, kot pravi stara ljudska modrost: *Kdor reskira – profitira!* A kaj, ko po navadi ob njej le globoko zavzdihnemo, v znak strinjanja celo prikimamo, nato pa se ponovno prepustimo ležernemu toku vsakdana, ki nas ziblje v svojem “varnem” naročju. Včasih si sicer skrivaj priznamo, da si želimo sprememb, a kaj, ko te od nas terjajo svoj *davek*. Nismo namreč povsem prepričani, ali nam bodo spremembe prinesle dobro ali slabo. In ker se na vsakršne spremembe stežka privadimo, je potemtakem bolje, da jih sploh ne uvajamo in ostanemo na istem – tako pravzaprav ničesar ne izgubimo. Ali pač?

Namesto da bi spremembe vzeli kot izziv, se jim raje izognemo. Vendar nas najbolj ovira prav čas, ko *mencamo* in se ne moremo odločiti. Prav stanje daljšega mencanja nas lahko pripelje do malodušja, tiste bolj pesimistične pa pahne celo v depresijo. V tem času smo namreč vse prej kot zadovoljni sami s sabo in to svoje nerazpoloženje prenašamo na bližnje in okolico. Ko naposled le uvidimo, da tako ne bo šlo in naredimo tisti usodni korak ter zavestno sprejmemo dano odločitev, nam nenadoma zadeve ponovno stečejo. Kot je rekel Mali princ: *“Bistvo je očem prikrito”*. In prav je imel! Čeprav morda sprva kaže, da nam je popravni iz angleščine uničil počitnice ali nam celo onemogočil vpis v višji letnik, se z leti izkaže, da smo prav na račun ponovljenega znanja mimoidočega v tujini uspešno poprosili, da nam razloži, kje najdemo dobro restavracijo. In čeprav nas na razgovoru za novo delovno mesto zavrnejo, kasneje dobimo še boljšo ponudbo. In čeprav imamo težave in preglavice z ustanovitvijo novega podjetja, sčasoma postanemo uspešen podjetnik ... Je pač tako, da brez podjetnosti in prave mere ambicioznosti ni podjetja. In če ni podjetja, ni zaslužka. In če ni zaslužka, potem se nam ne obeta nič dobrega. Vse torej kaže na to, da (si) moramo v življenju (ZA)UPATI:

• Upati – v smislu, da se nam bo, tako kot nenazadnje še vsaka stvar doslej, tudi tokrat naša odločitev obrestovala in obrodila sadove, pa četudi to ne bo ravno takoj, in

• upati – v smislu, da premoremo dovolj poguma, da bomo neki nalogi oziroma spremembi kos.

Vam zaupam “en odbit” primer upanja? No, takole gre. Na zaščitenem območju narodnega parka v sosednji Avstriji stoji več sto let stara kmetija. Kdo ve, kako bi končala, če ne bi poleg naravnih danosti premogla podjetniške žilice prapragospodarjev. Slednji so si že pred daljnimi 300 leti UPALI in na kmetiji uvedli spremembe, ki so se jim takratni sosednje zagotovo posmehovali. Kljub temu se niso pustili motiti, predvsem pa niso obupali! Namesto klasične kmetije, katere delo bi zagotovo oteževala precejšnja oddaljenost od večjih središč, so takratni lastniki gospodarili v *stilu Mohameda*. Očitno se jim je obrestovalo, saj je *gora* prišla k njim; če bi cekine, zaslužene v 300-tih letih te turistične destinacije zložili na kup, bi najverjetneje res dobili goro. In kaj pravzaprav počno? Iz bližnjega potoka pobirajo z različnimi mikroelementi obogatene kamne, jih na odprtem kurišču segrejejo in nato vržejo v lesene banje, napolnjene z mrzlo vodo, ki izvira pod hišo. Zaradi temperaturnega šoka se kamni dobesedno razletijo, mikroelementi se v vodi sprostijo, temperatura vode v kadi pa naraste tudi do 40 °C. Ostanke kamnov poberejo iz banje, izdolbljene iz macesnovih debel. Kopel, s pomočjo katere naj bi odpravljali predvsem tegobe z revmatizmom, je tako nared. Ob pogledu na tovrstne *kmečke toplice* človek dobi občutek, da so lesene banje prej korita za prehranjevanje prašičev kot kopalne kadi za 30-minutno zdravilno namakanje. Tudi sam prostor daje prej vtis *štale* kot vtis priljubljene in iskane turistične destinacije. Kljub temu pa se je treba, kot je med drugim povedal vodnik po parku, za kuro, ki naj bi ne trajala manj kot 14 dni (v enem samem namakanju, se baje revme težko znebimo) naročiti vnaprej in čakati, verjeli ali ne, celi dve leti. Tovrstna destinacija je okolju prijazna, saj ne zahteva večjih posegov v zaščiteno naravo. K vsej ceremoniji sodi tudi zajeten kupček denarja, s katerim lastniki mirno preživijo izvensezonski del leta. Noro, kajne!?

Dejstvo je, da se še tako nenavadne zamisli obrestujejo. Pri vsem sta pomembna tako zamisel kot pogum, s katerim zamisel uresničimo. Zatorej pogumno! Naravnih danosti, ki se nam v teh krajih dobesedno ponujajo na dlani, ni malo. Treba jih je le videti in oplemeniti s “poslovno” žilico (pa čeravno se zdijo sprva smešne) – seveda na način, ki bo tukajšnjim prebivalcem in okolju v prid ter ponos!

Besedilo in foto: Tatjana Šalej Faletič, glavna in odgovorna urednica

Izdal in založil:
Posoški razvojni center
Trg svobode 2, 5222 Kobarid

Naslov:
Uredništvo EPIcentra
Padlih borcev 1b, 5220 Tolmin

Telefon:
05/ 38-41-510 (glavna urednica)
05/ 38-41-502 (pomočnica urednice)
05/ 38-41-500 (Posoški razvojni center)

Faks:
05/ 38-41-504

E-pošta:
epicenter@pososki-rc.si

Spletne strani:
www.pososki-rc.si

Glavna in odgovorna urednica:
Tatjana Šalej Faletič

Pomočnica glavne urednice:
Mateja Kutin

Oglasno trženje:
05/ 38-41-500 (Miloš Bajt)
Cenik oglasov in naročilnico najdete na spletnih straneh.

Lektoriranje:
Igor Fortuna, Nevenka Janež

Fotografija na naslovnici:
Mateja Kutin

Ilustracija:
Marko Podjavoršek

Oblikovanje in postavitev:
Gaya Bratina-Jereb Cerkno

Tisk:
Present d.o.o. Ljubljana

Naklada:
7.100 izvodov

Vire navajamo po ISO standardu.

Glasilo je brezplačno in namenjeno vsem gospodinjstvom Zgornjega Posočja.

Letnik VI, št. 10, oktober 2005

Iz vsebine

4 **Soča naplavlja nova sredstva**

6 **Ustanavljanje podjetja: Katera organizacijska oblika je najboljša?**

8 **Razvoj podjetnosti in ustvarjalnosti mladih**

9 **Izobraževalni programi za odrasle**

11 **Širimo znanje o EU (2): Spoznavajmo Evropsko ustavo**

13 **Rezervirano za PUMovce**

14 **Iz občinskih uprav**

20 **Boj rib za obstanek (3): Primorski blistavec**

21 **Boj rib za obstanek (4): Glavač ali kapelj**

22 **Ambasadorji Posočja – Ivan Stojan Rutar: "Slikarstvo mi pomeni bistvo življenja"**

25 **ERA – Eko Regia Alpe Adria: Povezovanje alpskih narodnih parkov**

27 **Brskamo po preteklosti: Arheologija v naročju Krna**

28 **Šahovsko društvo AET Tolmin**

30 **V družbi vitaminov in dodatkov**

32 **Vaški posebneži: Pajštuarjeva Lojza**

33 **Vsi na zrak za zdrav korak: Čez Most po modrost**

36 **Fotoreportaža meseca: Dediščina, ki jo hrani Grapa**

37 **Opažanja: Odgovor na prispevek Gozdne "avtoceste" Pandorina skrinjica ... odprta**

38 **Naj odmeva: Navarra**

39 **Knjižna polica: Čez Most po modrost**

39 **Pesniki iz naših logov: Dedova dolina**

41 **Javni razpisi**

43 **Koledar prireditev**

Posoški razvojni center

Starši in otroci berejo in pišejo skupaj

Beremo in pišemo skupaj **(BIPS) je program družinske pismenosti, namenjen izboljšanju pismenosti in razvijanju bralne kulture pri vseh družinskih članih. Starši otrok, ki so na začetku svoje izobraževalne poti, bodo lahko obnovili svoje spretnosti branja, pisanja in računanja ter se seznanili z rabo računalnika. S tem bodo lahko priskočili na pomoč svojim otrokom pri opismenjevanju in učenju.**

CILJNA SKUPINA: družinski člani;

KDAJ: z izvajanjem programa bomo predvidoma začeli zadnji teden v oktobru 2005;

KJE: Osnovna šola Bovec;

KAKO: program poteka v obliki srečanj, ki se jih udeležujejo tako starši kot otroci;

TRAJANJE: 50 ur organiziranega izobraževalnega dela in 25 ur vodenega samostojnega dela udeležencev;

PROGRAM VODITA za to posebej usposobljeni učiteljici;

ORGANIZATOR: PRC;

KORISTNE INFORMACIJE: brezplačna udeležba;

PRIJAVE po telefonu: ***05/ 38-41-500*** **(Brigita Bratina)** ali po elektronski pošti: ***info@pososki-rc.si***. ■

Program delno financira Evropska unija

Študijski krožki

Posoški razvojni center (PRC) vas tudi v šolskem letu 2005/06 vabi, da se udeležite brezplačnih študijskih krožkov na različne teme:

Izdelki iz čebeljega voska,
100 let Bohinjske proge,
Čipka v blagu,
V naravi je zdravje II – Kaj s sirotko?

S prvim študijskim krožkom ***Izdelki iz čebeljega voska*** bomo začeli **že v novembru**. Prvo srečanje bo v petek, 11. novembra, ob 18. uri v Tolminu (spodnja poslovna stavba PRC, Ulica padlih borcev 1c).

Prijave in dodatne informacije dobite na telefonski številki: ***05/ 38-41-500*** **(Patricija Rejec** ali **Brigita Bratina)** ali po elektronski pošti: ***info@pososki-rc.si***. ■

PRC odpira vrata

Posoški razvojni center bo v sredo, 30. novembra, med 9. in 12. uro na stežaj odprl vrata za vse, ki bi si želeli ogledati naše nove poslovne prostore ter poklepetati z zaposlenimi.

Obiščite nas v poslovnih stavbah na Ulici padlih borcev 1b in 1c v Tolminu.

Vljudno vabljeni!

Utrinki

ZA MLADOST BREZ DROG

Zgornje Posočje – Ob 10. obletnici ***Skupnosti Srečanje*** v Sloveniji bodo v novembru vse tri posoške občine v sodelovanju z ***Lokalno akcijsko skupino*** (LAS) pripravile enotedensko prireditev *Za mladost brez drog*. Po vseh treh občinah (z zaključkom v Tolminu) bodo potekale številne aktivnosti: organizirali bodo okroglo mizo, dan odprtih vrat v Čadrgu in nogometno tekmo med poslanci in fanti iz Don Pierinovih skupnosti. Vsi udeleženci bodo pri prireditvi sodelovali brezplačno, od sponzorjev pa bodo pridobili sredstva za Skupnost Srečanje v Čadrgu. Izdelali bodo tudi propagandni material za boj proti drogam. V tem času je svoj obisk v Sloveniji napovedal tudi **Don Pierino**, ki se bo za kak dan ustavil v Zgornjem Posočju oziroma Čadrgu.

Tatjana Šalej Faletič

FILM V KNJIŽNICI

Tolmin – Konec septembra je v tolminski knjižnici potekal enodnevni mednarodni strokovni posvet z naslovom *Film v knjižnici*. V okviru projekta *Evropski film v knjižnici,* za katerega je lani na razpisu v okviru programa Phare prejela skoraj 50.000 €, ga je organizirala ***Knjižnica Cirila Kosmača***.

Na posvetu je o razvijanju filmske kulture, kjer bi morale imeti knjižnice pomembno vlogo, spregovoril publicist in nekdanji vodja Knjižnice Logatec **Marjan Geohelli**. Direktorja tolminske, **Vilijem Leban**, in novogoriške knjižnice, **Boris Jukić**, sta predstavila dva slovenska projekta: poleg že omenjenega (Evropski film v knjižnici), še *Film v knjižnici*, ki ga je izvedla ***Goriška knjižnica Franceta Bevka***. Oba projekta vzpostavljata digitalizirane filmske zbirke na notranjem računalniškem omrežju. V tolminski knjižnici si danes že lahko ogledamo 50 filmov. ▶

Soča naplavlja nova sredstva

V začetku oktobra je *Agencija RS za regionalni razvoj* (ARR) objavila rezultate treh javnih razpisov iz razvojnega programa Soča 2006.

SPODBUJANJE ZAČETNIH INVESTICIJ

V letošnjem letu je bilo za spodbujanje začetnih investicij v malih in srednjih podjetjih na območju občin Bovec, Kobarid in Tolmin na voljo 71,4 mio SIT. To je manj kot v preteklih letih, saj se je del sredstev za leto 2005 porabil že v minulem letu. Taka odločitev je bila sprejeta, da bi vsaj delno omilili posledice lanskoletnega potresa.

Sredstva dobi šest podjetij

Letos je na razpis prispelo 12 vlog, od katerih so bile tri zavrnjene kot nepopolne ali nepravilno opremljene, naslednje tri po predpisanih kriterijih niso zbrale dovolj točk. Vloge šestih podjetij pa so bile uspešne. Letošnja razvojna nepovratna sredstva bodo tako prejela naslednja podjetja:

- ***ZIMM inženiring, proizvodnja, storitve, trgovina d.o.o. Tolmin,*** ki bo s pomočjo sredstev iz Soče 2006 izgradil prizidka k obstoječi kovinarski dejavnosti;
- ***Franko Restavracija, Valter Kramar s.p.***, za prenovo gostinsko-turističnega objekta;
- ***Bi-As d.o.o.,*** za nakup in opremljanje poslovnih prostorov;
- ***Mines Team d.o.o.***, za odprtje športno rekreacijskega centra;
- ***Maya športni turizem, Borut Nikolaš s.p.*** za nadgradnjo poslovnega objekta in
- ***Gostišče Martinov hram, Martin Berginc s.p.*** za ureditev prenočišč.

Kriteriji točkovanja

Spomniti velja, da je najpomembnejši kriterij pri točkovanju investicijskih projektov število delovnih mest, ki jih projekt prinese v roku treh let od zaključka investicije. Najbolje se točkujejo delovna mesta s VII. ali višjo stopnjo izobrazbe.

Višina sredstev v 2006

V letu 2006 v razpisu za spodbujanje investicij za mala in srednja podjetja v Posočju predvidevamo 120 mio SIT. V ***Posoškem razvojnem centru*** (PRC) se bomo skupaj z ARR trudili, da bo razpis objavljen čim prej. Zaradi letošnje pozne objave so namreč roki za izvedbo in utemeljevanje upravičenih stroškov projekta izjemno kratki, zato se lahko zgodi, da določena sredstva ostanejo neizrabljena.

SPODBUJANJE IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZAPOSLENIH

Na razpis *Spodbujanje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih v podjetjih na območju občin Bovec, Kobarid in Tolmin* je do roka prispelo 22 vlog. Od teh je bilo 14 popolnih, ena je bila nepravilno označena in zato neodprta vrnjena pošiljatelju, dve vlogi pa sta bili pozvani k dopolnitvi.

Višina nepovratne pomoči

Skupna vrednost zaprošenih sredstev 16 vlog je znašala 33.096.630,76 SIT. Strokovna komisija je zato predlagala, da se v letu 2005 na osnovi kakovosti posameznih vlog in razpoložljivih sredstev sofinancira 16 projektov izobraževanj in usposabljanj. Glede na to, da je skupna višina upravičenih stroškov izobraževanj in usposabljanj prijavljenih projektov, višja od razpoložljivih razpisanih sredstev (23.200.000 SIT), višina sofinanciranja projekta, ki ga prejme posamezno podjetje (vlagatelj), ne bo mogla preseči 2.000.000 SIT. Višina pomoči, ki jo prejmejo upravičenci:

- za izobraževanja in splošna usposabljanja ne bo mogla preseči 60 odstotkov upravičenih stroškov usposabljanja in izobraževanja delavcev za velika podjetja in 80 odstotkov za mala in srednja podjetja;
- za posebna usposabljanja zaposlenih ne bo mogla preseči 35 odstotkov upravičenih stroškov usposabljanj in izobraževanj v velikih podjetjih in 45 odstotkov v malih in srednjih podjetjih.

Utrinki

Leban pravi, da so pri odločitvi za ta projekt, v katerem sta kot partnerja sodelovala novogoriška in videmska knjižnica, izhajali iz dejstva, da je knjižnica zbirka zapisov, film pa je nenazadnje tudi zapis. Zapisi v knjižnici so dostopni vsem. In ker je film sestavni del kulturne dediščine, mora biti, tako kot drugi zapisi, dostopen vsem. Ker se mnoge filme težko dobi in jih zelo redko predvajajo na televizijskih zaslonih, bi morali biti dostopni vsaj v knjižnicah.

Filmi bodo dostopni le v notranjem omrežju več uporabnikom hkrati. Projekt se je omejil na evropske filme, *"ker ob poplavi ameriških rabijo promocijo. Poleg tega so to evropska sredstva"*, je na posvetu razložil direktor tolminske knjižnice. Zbirko filmov bodo nadgrajevali tudi v prihodnje; vključevali bodo filme z drugih celin, dokumentarne, kratke filme, oglase …

Vsekakor pa so slovenskim knjižnicam dobrodošle izkušnje iz tujine. Na posvetu so predstavili tri tuje projekte, ki uspešno uveljavljajo filmske zapise kot bistveni del ponudbe knjižnic ter uvajajo nove tehnične rešitve dostopa do filmskih zbirk. Projekt *Cinema in biblioteca*, ki želi omogočiti meščanom uporabo kakovostnih igranih filmov vseh žanrov, dokumentarnih filmov in tistih, ki nastajajo v lokalnem okolju, je predstavil **Romano Vecchieti** iz videmske knjižnice. **Ole A. Werring** iz Norveškega filmskega instituta je spregovoril o sistemu *IPTV*. Institut namreč upravlja z bazo digitaliziranih filmov, ki je prek omrežja dostopna štirim knjižnicam in 35 šolam, proti plačilu pa tudi individualnim uporabnikom. Projekt *Bibcast* je predstavil **Henrik Fink Isaksen** iz danske knjižnice Aarhus. V sodelovanju z ***Danskim filmskim institutom*** in ***Danskim bibliografskim centrom*** so namreč prvi v državi postavili projekt video-na-zahtevo. 150 filmov je uporabnikom dostopnih prek svetovnega spleta.

V TOLMINSKI KNJIŽNICI LAHKO PO NOVEM POBRSKATE PO DIGITALNI KNJIŽNICI, *si izberete kakšnega od 50-ih evropskih filmov in si ga skupaj s prijateljem ogledate*

Besedilo in foto: Mateja Kutin

***SOČA JE V OBDOBJU OD 2002 DO 2004 POSOČJU PRINESLA MILIJARDO SIT**, letos pa obeta še okoli 400 mio SIT*

Dodatne informacije v zvezi z razpisi lahko dobite v prostorih Posoškega razvojnega centra, Ulica padlih borcev 1b, 5220 Tolmin; telefon: ***05/ 38-41-500***; e-pošta: ***info@pososki-rc.si***

- ZA INVESTICIJE pri **Urošu Brežanu**, vodji Lokalnega podjetniškega centra, ali svetovalki **Vesni Kozar**.
- ZA IZOBRAŽEVANJE TER ZAPOSLOVANJE pa pri mag. **Almiri Pirih**.

Ocenjevalni postopek

Vsako popolno vlogo so komisijsko ocenili vsi prisotni člani komisije. Za vloge, ki po mnenju ocenjevalcev niso bile skladne z namenom razpisa, so ocenjevalci predlagali posebno obravnavo ali pa jih ocenili ustrezno nižje. Za razvrstitev glede ocene se upošteva ocena komisije.

Razdelitev sredstev

Na osnovi rezultatov ocenjevanja vlog, bo ***Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj*** sofinancirala projekte izobraževanja in usposabljanja zaposlenih tistim podjetjem, katerih vloge so v skladu z merili, objavljenimi v razpisu in razpisni dokumentaciji dosegle več kot 51 točk.

SPODBUJANJE ZAPOSLOVANJA IN SAMOZAPOSLOVANJA KADROV Z NAJMANJ VII. STOPNJO IZOBRAZBE

Na razpis za *spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja kadrov z najmanj VII. stopnjo izobrazbe na območju občin Bovec, Kobarid in Tolmin* je prispelo 14 vlog, ki so bile pravilno vložene. Od tega je bilo popolnih 13, ena pa je bila nepopolna in zato je bil vlagatelj pozvan k dopolnitvi. Pozvana vloga je bila je bila ustrezno dopolnjena v postavljenem roku.

Povečanje načrtovanih sredstev

Glede na zelo velik odziv podjetij na razpis in dejstvo, da je bilo vseh 14 projektov zaposlovanja ocenjenih z ocenami nad 51 točk, je strokovna komisija predlagala, da se kot enoten datum zaposlitve (začetek nastanka upravičenih stroškov) za vseh 20 zaposlitev v okviru 14 projektov, upošteva 31. avgust 2005 in ne datum nastopa zaposlitve, ki je naveden v posameznih vlogah na razpis. Glede na to, da so predmet sofinanciranja stroški delov plač zaposlenih v 24 mesečnem obdobju, predlagana sprememba pomeni povečanje načrtovanih sredstev razpisa v letu 2005 za 204.000 SIT, v letu 2006 za 8.424.000 SIT, v letu 2007 pa za 8.520.000 SIT. Omenjeni povečanji planiranih sredstev v letih 2006 in 2007 se upoštevata pri pripravi letnih izvedbenih programov. S tem se vsem 14 podjetjem zagotovi sofinanciranje njihovih projektov novih zaposlitev.

Višina sredstev

Višina nepovratnih sredstev, ki bo na razpolago, znaša letos 4.904.000 SIT, drugo leto 29.424.000 SIT, v letu 2007 pa 24.520.000 SIT. Komisija je zato predlagala, da se na osnovi kakovosti posameznih vlog in razpoložljivih sredstev, v obdobju dveh let, 14 podjetjem sofinancira stroške delov plač skupaj 20 novo zaposlenih kadrov z najmanj VII. stopnjo izobrazbe v višini ene minimalne bruto plače mesečno za obdobje 24 mesecev, pri čemer mora biti delež delodajalca vsaj enak deležu dodeljene spodbude. Upošteva višina minimalne bruto plače, ki znaša 122.600 SIT.

Postopek ocenjevanja vlog

Ocenjevanje je potekalo po postopku, da je bila vsaka formalno ustrezna vloga ocenjena komisijsko. Vloge, ki po mnenju članov komisije niso bile skladne z namenom razpisa, so bile obravnavane posebej ali pa ocenjene ustrezno nižje.

Sredstva bodo dodeljena vlagateljem, katerih vloge so bile ocenjene z najmanj 51 točk. Prednost pri izboru za dodelitev nepovratnih sredstev imajo vloge, ki so dobile najvišjo oceno na podlagi meril do porabe sredstev.

Sofinanciranje

Do osnove za dodelitev sredstev izbranim podjetjem je komisija prišla tako, da je kot upravičene stroške sofinanciranja upoštevala stroške plač novo zaposlenih oz. samozaposlenih kadrov z najmanj VII. stopnjo izobrazbe (ki so nastopili delovno razmerje za nedoločen čas v času od 1. januarja do 31. avgusta 2005, v višini ene minimalne bruto plače mesečno za obdobje 24 mesecev, pri čemer mora biti delež delodajalca vsaj enak deležu dodeljene spodbude. ARR bo v obdobju dveh let sofinancirala stroške delov plač skupaj 20-ih novo zaposlenih kadrov z najmanj VII. stopnjo izobrazbe, 14 podjetjem, katerih vloge so v skladu z merili, objavljenimi v razpisu in razpisni dokumentaciji dosegle najmanj 51 točk.

Na osnovi kakovosti posameznih vlog in razpoložljivih sredstev bo ARR, sofinancirala stroške delov plač novo zaposlenih kadrov z najmanj VII. stopnjo izobrazbe v višini ene minimalne bruto plače mesečno za obdobje 24 mesecev, naslednjim upravičencem, katerih vloge so v skladu z merili, objavljenimi v razpisu in razpisni dokumentaciji dosegle najmanj 51 točk.

Povzetke rezultatov javnih razpisov pripravila: **Uroš Brežan**, vodja LPC in **Tatjana Šalej Faletič**, odgovorna za odnose z javnostmi, Posoški razvojni center

Katera organizacijska oblika je najboljša?

V *Posoškem razvojnem centru* (PRC) se pri izvajanju vavčerskega programa in podjetniškega svetovanja dnevno srečujemo z vprašanji glede oblike organiziranosti podjetja, ki ga podjetniki nameravajo ustanoviti.

Večina je seznanjena z osnovnimi organizacijskimi oblikami, ne poznajo pa postopkov ustanavljanja in obveznosti, ki izhajajo iz posamezne oblike organiziranosti podjetja. V Posočju je največ (prek 70 odstotkov) gospodarskih subjektov, ki so registrirani kot samostojni podjetniki, sledijo družbe z omejeno odgovornostjo, ostale oblike pa so zastopane v zanemarljivem številu.

V nadaljevanju predstavljamo osnovne značilnosti dveh najpogosteje uporabljenih oblik organiziranosti za opravljanje gospodarske dejavnosti.

Statusne oblike gospodarskih subjektov

Status gospodarskih subjektov, njihov nastanek, organiziranje in prenehanje ureja *Zakon o gospodarskih družbah*. ***Gospodarska družba*** je pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost, da bi pridobila dobiček. ***Samostojni podjetnik posameznik*** je vmesna stopnja med obrtnikom in družbo; je fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost.

Statusne oblike družb so z zakonom omejene in se lahko organizirajo kot osebne ali kot kapitalske gospodarske družbe glede na to, kdo odgovarja za obveznosti družbe. Osebne družbe se lahko organizirajo kot družba z neomejeno odgovornostjo, komanditna družba, dvojna družba; kapitalske družbe se lahko organizirajo kot delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo in komanditna delniška družba.

V Sloveniji poznamo naslednje vrste gospodarskih družb: • družba z neomejeno odgovornostjo, • komanditna družba, • dvojna družba, • delniška družba, • družba z omejeno odgovornostjo in • komanditna delniška družba.

Na kaj morajo biti gospodarske družbe pozorne

Firma

Firma je ime, s katerim družba posluje in ga uporablja pri poslovanju. V njej mora biti označba, ki napotuje na dejavnost. Družba mora uporabljati eno samo firmo, ki je vpisana v register. Lahko uporablja tudi skrajšano obliko, ki pa mora biti vpisana v register ter mora vsebovati vsaj sestavino, po kateri se razlikuje od firm drugih družb, in označbo, za kakšno družbo gre.

Firma družbe mora obsegati samo resnične značilnosti (lastnosti) družbe in ne sme obsegati sestavin, ki bi lahko zavajale. Jasno se mora razlikovati od firm drugih družb.

Sedež

Je kraj, ki je kot sedež družbe vpisan v register. Lahko je to kraj, kjer družba opravlja dejavnost, ali kraj, kjer se pretežno vodijo njeni posli.

Dejavnost

Je skupek aktivnosti – poslov, ki jih opravlja družba, da bi uresničila svoj cilj. Gospodarske posle sme opravljati le v okviru dejavnosti, ki je vpisana v register. Lahko opravlja tudi vse druge posle, ki so pomembni za njen obstoj in za opravljanje dejavnosti. Z zakonom se določi, da nekatere gospodarske posle lahko opravljajo le družbe, določene z zakonom, oziroma le določene vrste družb ali organizacij (primer: banke so lahko organizirane le kot delniška družba).

Postopek registracije

SAMOSTOJNI PODJETNIK POSAMEZNIK (s. p.)

Zakon o gospodarskih družbah opredeljuje samostojnega podjetnika posameznika (v nadaljevanju: podjetnik) kot fizično osebo, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Ni pravna oseba in prav tako ne njegovo podjetje, zato na trgu nastopa kot posamezna fizična oseba. Za začetek delovanja ne potrebuje ustanovitvenega kapitala. Pri poslovanju ravna

Utrinki

OBNOVLJENA CERKEV SVETEGA DUHA NA JAVORCI

Javorca – *"Cerkvico svetega duha so leta 1916 zgradili vojaki 3. gorske avstro-ogrske brigade po načrtih arhitekta **Remigiusa Geylinga** z Dunaja. Posebnost cerkvice je njena sporočilnost, k čemur poleg arhitekturnih, slikarskih in umetnostno obarvanih stvaritev prispevajo številni napisi. Njena notranjščina je kot knjiga, v kateri so zapisana v les vžgana imena 2.567 padlih avstro-ogrskih vojakov po okoliških hribih. Že med vojno je služila cerkvenim obredom, tako da je bila za nekatere resnično božji hram, za druge pa posvečeno mesto – svetišče, kjer so vsaj za kratek čas pozabili na vojno,"* so zapisali na vabilo ob slovesnosti ob zaključku popotresne sanacije. Cerkvica je bila namreč v potresu 1998. leta hudo poškodovana, zato je bila večji del leta zaprta. V tem času so jo morali temeljito obnoviti. Njena vrata so od 21. oktobra, ko je ***Občina Tolmin*** ob pomoči ***tolminskega župnijskega urada pripravila*** svečano slovesnost, ponovno odprta za obiskovalce.

Zahtevna obnovitvena dela so končana. Sanacija je vključevala tudi restavriranje – restavrirani so grbi, sončna ura, svečniki, kovinski elementi, oltar in spominske table. V celoti je obnovljena večbarvna notranja poslikava. Popolnoma na novo je napeljana električna napeljava, v celoti je zamenjan les na vmesnem delu med zidom in streho in popolnoma nova je vhodna nadstrešnica. Saniran in dodatno ojačan je spodnji del zvonika, na novo pa je pocinkan tudi

OB ODPRTJU CERKVICE *je mag.* **Radovan Tavzes** *ob prisotnosti pomožnega škofa dr.* **Jurija Bizjaka** *županu* **Ernestu Kemperletu** *in tolminskemu župniku* **Silvestru Čibeju** *predal cerkvene ključe.* ***Foto: Tatjana Šalej Faletič***

Samostojni podjetnik – prednosti:
- enostaven postopek prijave in odjave statusa s. p.-ja (opravljena mora biti priglasitev pri izpostavi ***Davčne uprave Republike Slovenije***);
- za opravljanje dejavnosti ne potrebuje ustanovnega kapitala;
- s. p. je lahko kdorkoli, ki izpolnjuje predpisane pogoje – oseba je lahko upokojenec (pod določenimi pogoji), študent, zaposleni v drugi statusni obliki. V tej dejavnosti lahko opravlja določeno poslovno aktivnost kot dopolnilo;
- opravlja lahko vse dejavnosti, razen tistih, ki so z zakoni prepovedane, in v številu dejavnosti ni omejen.

Samostojni podjetnik – slabosti:
- Za poslovanje jamči z vsem svojim premoženjem;
- obdavčen je po *Zakonu o dohodnini.*

po lastnih preudarkih in odločitvah, za svoje tveganje ter v svojo korist. Za obveznosti iz poslovanja odgovarja s celotnim premoženjem, tudi osebnim. Zakon glede odgovornosti za obveznosti ne loči podjetniškega in osebnega premoženja.

Podjetnik, ki naj bi opravljal obrtno dejavnost, je dolžan pridobiti na ***Območni obrtni zbornici*** obrtno dovoljenje. To je vezano na pogoje, ki so določeni v pravilnikih o minimalnih pogojih in strokovni usposobljenosti. Ugotovitveno odločbo in obrtno dovoljenje se priloži priglasitvenemu listu, ki ga je treba dostaviti na ***Davčni urad RS***.

Podjetnik lahko začne opravljati dejavnost, ko Davčni upravi RS priglasi začetek opravljanja dejavnosti. Če se mora samostojni podjetnik posameznik vpisati v sodni register, zanj veljajo pravila o vpisu v sodni register, hitrost postopka pa ureja sodni red.

Fizična oseba, ki opravlja dejavnost, mora odpreti za namene v zvezi z opravljanjem dejavnosti ločen transakcijski račun pri banki ali hranilnici; pri tem je treba predložiti potrdilo davčnega organa, da ima poravnane davčne in druge obveznosti iz naslova opravljanja dejavnosti.

V kolikor bo podjetnik zavarovan iz naslova samostojnega podjetnika posameznika, se mora v osmih dneh od datuma na priglasitvenem listu zglasiti na ***Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje***, kjer mu registrirajo zavarovanje v zdravstveni knjižici. Priložiti mora fotokopijo priglasitvenega lista, obrazec M1/M2, delovno knjižico in zdravstveno kartico. V primeru prenehanja zavarovanja iz naslova dejavnosti pri istem zavodu v roku osmih dni poda odjavo iz zavarovanja in o tem obvesti davčni organ (tudi v primeru stečaja).

DRUŽBA Z OMEJENO ODGOVORNOSTJO (d. o. o.)

D. o. o. je kapitalska družba, ki je priznana kot pravna oseba in katere osnovni kapital je razdeljen na deleže. Osnovni kapital sestavljajo osnovni vložki družbenikov, katerih vrednost vložkov je lahko različna. Družbenik na podlagi vrednosti v osnovnem kapitalu pridobi svoj poslovni delež.

Osnovni vložek zajema vse, kar družbeniki vložijo v osnovni kapital. Znesek vplačanega osnovnega kapitala znaša 2.100.000 SIT; od tega je potrebno 1.100.000 SIT zagotoviti v denarju, ostalo (1.000.000 SIT) pa se lahko zagotovi s stvarnimi vložki, ki se morajo v celoti izročiti pred vpisom družbe v register.

Družbo se ustanovi s pogodbo, ki mora biti zapisana v obliki notarskega zapisa in jo podpišejo vsi družbeniki. Ustanovi jo lahko ena ali več fizičnih oziroma pravnih oseb, vendar ne več kot 50. V primeru, da je družbenikov več, je potrebno dovoljenje ministra, pristojnega za gospodarstvo.

Predstavljeni sta samo dve najpogostejši obliki. Za katero se boste odločili vi, je odvisno od vaše poslovne ideje, vaših partnerjev v načrtovanem podjetju in od ciljev, ki jih želite doseči z ustanovitvijo lastnega podjetja. Na PRC-ju vam lahko pomagamo z informacijami, nasveti in v manjši meri tudi s finančnimi sredstvi, ki so na razpolago v okviru programa vavčerskega svetovanja.

Povzetek po gradivu *Od ideje do uspešnega podjetnika*, objavljenem na spletni strani www.pcmg.si, pripravil mag. **Roman Medved**, Posoški razvojni center

Družba z omejeno odgovornostjo – prednosti:
- Družbeniki za obveznosti družbe ne odgovarjajo; odgovornost družbenika je le izjemna (spregled pravne osebnosti).

Družba z omejeno odgovornostjo – slabosti:
- Možnosti zbiranja denarnih vložkov so zožene;
- ker deleži d. o. o. niso vrednostni papirji, ni mogoče nastopati na borzi.

Utrinki

križ. Popravljeni so še strešna kritina in kamniti zidovi, obnovljeni pa so tudi snegolovi in strelovod.

Tatjana Šalej Faletič in **Darja Počič**, vodja porjektov, PR Komunikacije Hill and Knowlton d.o.o.

NOVA LOKACIJA KMEČKEGA PRAZNIKA

Tolmin – Kmečki praznik, ki so ga na Poljubinjskem polju 14. in 15. oktobra pripravili ***Turistična zveza Gornjega Posočja*** (TZGP), tokrat v vlogi koordinatorja, ***Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica – Kmetijska svetovalna služba Tolmin***, ***Kmetijska zadruga Tolmin*** in glavni finančni podpornik ***Občina Tolmin***, je uspel. Sprememba prireditvenega prostora je rešila več težav hkrati, saj je bilo v halah ***Mlekarne Planika Kobarid*** in njihovi okolici dovolj prostora tako za številne prodajno-razstavljalne stojnice, različne razstave, sejem plemenske živine in spremljevalni program, kot tudi za parkiranje vozil.

Kot je v imenu organizatorjev povedala predsednica TZGP in glavna koordinatorka praznika **Mojca Rutar**, so bili z izvedbo prireditve zelo zadovoljni, saj jo je kljub odmaknjenosti od središča mesta obiskalo lepo število ljudi. Po njenih besedah je k temu precej pripomogel organiziran brezplačen prevoz iz Tolmina in Poljubinja ter nazaj. Podobno kot minula leta sta bila tudi tokrat osrednja dogodka ocenjevanje in dražba goveda, kjer je bilo kupcem na voljo kakšnih 40 glav. Cene so se gibale med 140 in 370 tisočaki, kar se je nekaterim kmetom zdelo nepravično, saj se živina po njihovem mnenju ni tako zelo razlikovala.

NA LETOŠNJEM KMEČKEM PRAZNIKU *je sodelovalo 15 društev, ki so svojo dejavnost obiskovalcem kar se da dobro predstavila.* ***Foto: Tatjana Šalej Faletič***

Pri ocenjevanju sira je komisija, v kateri so bili na željo članov ***Sirarskega društva Tolminc*** tudi strokovnjaki z mlekarskega inštituta, poskusila devet tolminskih in sedem bovških sirov. Vsi siri so se uvrstili v prvi kakovostni razred, največ točk pa si je prislužil tolminc s ***Kmetije Kramar*** iz Zatolmina. Kot je povedal gospodar **David Klinkon**, na njihovi kmetiji že vse od leta 1997, ko so se s sirarstvom začeli profesionalno ukvarjati, uporabljajo isto tehnologijo. *"Vse je naše – od sena do sira,"* se je pohvalil in dodal, da imajo 30 molznih krav in 30 glav "podmladka".

Kmečki praznik, na katerem je letos aktivno sodelovalo 15 društev, se je zaključil v svojem slogu – zabavno. Prvič so pripravili srečanje harmonikarjev Tolminske, ostali del družabnega programa pa so zapolnili ljudski plesi in pesmi, nastop narodnozabavnega ansambla in drugih skupin ter nagradne igre.

Špela Kranjc

Razvoj podjetnosti in ustvarjalnosti mladih

Celotna Goriška regija se sooča s težavo, da mladi po končanem izobraževanju prepogosto ostajajo v večjih mestnih središčih, kjer so se šolali, saj tam lažje dobijo ustrezno zaposlitev. Do tega prihaja, ker se večina odloča za poklice, po katerih v regiji ni povpraševanja, in ker ne poznajo stanja na regionalnem trgu dela ter nimajo dovolj znanj, vedenj in sposobnosti, kako nastopiti na trgu dela.

Da bi mlade čim bolje seznanili s podjetništvom in poslovnim svetom, je ***Posoški razvojni center*** (PRC) na razpis za sofinanciranje podjetniškega usposabljanja in drugih projektov v okviru *Programa razvoja podjetnosti in ustvarjalnosti mladih za obdobje 2004–2005*, ki ga je objavil ***Podjetniški center za malo gospodarstvo*** (po novem Javna agencija za podjetništvo in tuje investicije, JAPTI), prijavil projekt *Podjetni mladi za Goriško*.

Pridobili nova znanja in veščine

Na delavnicah so dijaki, študentje in mladi brezposelni pridobivali osnovna znanja s področja podjetništva, veščine nastopanja na trgu dela, znanja o razvoju poklicne kariere ter znanja o pripravi poslovnega načrta, projektnem vodenju, nastopi v poslovnem svetu ... Želeli smo prispevati h krepitvi zaupanja udeležencev v lastne sposobnosti in znanja, jih opogumiti za soočenje s stalnimi spremembami ter jih motivirati za iskanje lastnega mesta na regionalnem trgu dela. Gre za enega od načinov, kako povečati zaposljivost mladih ter posredno prispevati, da bodo podjetja in druge institucije v regiji pridobile kadre, ki jih potrebujejo za nadaljnji razvoj.

Dolgoročno gledano prispevamo k ostajanju oziroma vračanju večjega deleža mladih v Goriško statistično regijo, sočasno pa regijskemu gospodarstvu zagotavljamo ustrezen kader. To pripomore k večanju njegove konkurenčnosti, usmeritvi večjega deleža mladih v študij poklicev, ki jih gospodarstvo regije potrebuje, ter k postopnemu zmanjševanju strukturnega neskladja na trgu dela v regiji. Posledica bo tudi izboljšanje neugodnih demografskih trendov.

MLADI SO NA DELAVNICAH SPOZNAVALI SVET PODJETNIŠTVA *– Seznanili so se s tem, kaj jih čaka po končanem šolanju in kako postati čim uspešnejši na trgu dela*

Tri ciljne skupine

V projekt smo vključili tri primarne ciljne skupine:

- *dijake* zadnjih letnikov srednje šole,
- *študente*, posebej tiste, ki so pred vstopom na trg dela, in
- *mlade brezposelne*, predvsem diplomante.

Spoznavamo se ...

Za posamezne ciljne skupine smo izvedli različne delavnice, na katerih smo uporabljali metode in tehnike aktivnega sodelovanja udeležencev (igra vlog, diskusija, miselni vzorci ...). Tako so lahko aktivno sodelovali v izvajanju programa ter osvajali nova znanja in veščine skozi metodo *case study*.

PRC je v sodelovanju z družbama ***KOPO*** in ***M Servisom*** izvedel 59 delavnic v Ajdovščini, Idriji, Novi Gorici in Tolminu. Posamezne ciljne skupine so se lahko udeležile naslednjih delavnic:

- ***dijaki***:
  - *Spoznavamo se s podjetništvom*,
  - *Poklici v regiji – kaj naj postanem*,
  - *Poslovni načrt po korakih*;
- ***študenti***:
  - *Spoznavamo se s podjetništvom*,
  - *Kako nastopam na trgu delovne sile*,
  - *Kako nastopam v poslovnem svetu*,
  - *Razvoj poklicne kariere*,
  - *Oblikovanje poslovnega načrta*,
  - *Vodenje projektov*,
  - *Poslovati s pomočjo interneta*,
  - *Mala kadrovska šola*;
- ***mladi brezposelni***:
  - *Spoznavamo se s podjetništvom*,
  - *Kako nastopam na trgu delovne sile* in
  - *Razvoj poklicne kariere*.

Mladi so se na delavnicah seznanili z osnovnimi vrednotami in principi delovanja podjetniške družbe. Z zaupanjem v lastne sposobnosti in znanje, s prilagajanjem nenehnim spremembam ter z aktivnim iskanjem svojega mesta na trgu dela bodo lahko uspešni. In kot taki bodo v prihodnosti pripomogli k razvoju regije.

Besedilo in foto: Mateja Kutin
Vir: Razpisna dokumentacija

Utrinki

DESET LET POD NOVO STREHO

Šentviška Gora – Komaj pred dobrim mesecem se je začelo novo šolsko leto, pa smo na ***Podružnični šoli Šentviška Gora*** preživeli kar nekaj prazničnih dni. Že letošnji prvi šolski dan je bil nekaj posebnega, saj smo svečano pričakali lepo število prvošolcev – kar devet! Sredi septembra smo se poslovili od poletja in sprejeli tetko Jesen. V glavnem pa so bili septembrski šolski dnevi v pričakovanju in pripravah na 1. oktober. Na ta dan je pred 10-imi leti odprla vrata naša temeljito prenovljena šola. Pod njeno streho je takrat prvič začel delovati tudi vrtec, ki je za Planoto pomembna pridobitev. Lahko rečemo, da sta letos šola in vrtec praznovala svoj 10. rojstni dan. Na to obletnico sva gotovo najbolj čustveno vezani učiteljici, ki sva prej poučevali v stari šoli, nato pa spremljali obnovo in z zadovoljstvom dočakali izboljšanje pogojev za delo

Izobraževanje – nikoli končana zgodba

V prejšnji številki *EPIcentra* smo vas seznanili s študijskimi krožki, ki jih *Posoški razvojni center* izvaja že četrto leto zapored. V letošnjem letu smo uspeli tudi s prijavo izobraževalnih programov za starejše odrasle na javnem razpisu *Ministrstva za šolstvo in šport*.

Septembra in oktobra smo izpeljali naslednja izobraževanja: • *Izobraževanje starejših odraslih*, • *Državljansko ter splošno izobraževanje za prebivalstvo s področja demokracije in človekovih pravic* ter • *Usposabljanje za uveljavljanje pravic odraslih s posebnimi potrebami*.

Izobraževanje starejših odraslih

V sklopu izobraževanja starejših odraslih so bili izvedeni naslednji programi:

• *Življenje na vasi nekoč in danes – spoznavamo našo kulturno dediščino*, ki ga je vodila likovna ustvarjalka **Stanka Golob**. Uporabnike ***Doma upokojencev*** v Podbrdu smo želeli spodbuditi, da bodo dejavno sodelovali pri spoznavanju kulturne dediščine in z delom nadaljevali po končanem izobraževanju ter se tako družili;

***V DOMU UPOKOJENCEV V TOLMINU** je potekala delavnica, na kateri so se udeleženci preizkusili v izdelovanju predmetov iz gline*

• *Oblikovanje iz naravnih materialov* je potekalo pod vodstvom keramičarke **Alenke Gololičič** v ***Domu upokojencev*** v Tolminu. Udeleženci so se preizkusili v oblikovanju predmetov iz gline;

• *Preživljanje starosti na svojem domu*, ki ga je izvedel ***Medicus partner*** v Dolenji Trebuši. Udeleženci izobraževanja so se seznanili z osnovnimi potrebami starostnikov, predstavili so jim hrano, ki je zanje primerna, s pomenom druženja in aktivnosti v starosti ter jih pripravili na položaj, ko se starostnik sreča s

Utrinki

v prenovljeni šoli. Nekoliko drugače so to doživljali današnji šolarji, za katere je deset let zelo dolga doba, leto 1995 že pravcata zgodovina in zato ni čudno, da si pogoje v stari šoli danes le težko predstavljajo. A rojstnega dne šole so se kljub temu veselili in pridno vadili za nastop.

Letošnji 1. oktober je bil obsijan s soncem. Na šolskem igrišču se je zbralo presenetljivo veliko število ljudi. Prišli so tisti, ki se z našo šolo čutijo kakor koli povezane (v preteklosti ali sedanjosti), in tisti, ki našo šolo sicer opazujejo od bolj daleč, a so kljub temu veseli, da ostaja. Planota živi in ostaja mlada. Prava gneča je bila na odru, saj je bilo nastopajočih res veliko. Našim učencem se je v kulturnem programu pridružilo 25 naših nekdanjih šolarjev, ki so nastopili na proslavi pred 10-imi leti. Ti so ponovili točke, s katerimi so nastopili že takrat in zelo navdušili obiskovalce. Slednjim se je v svojem nagovoru posebej zahvalil ravnatelj **Branko Loncner**. Prav prisrčni so bili tudi najmlajši, ki so s plesnim nastopom pod vodstvom vzgojiteljice **Stanislave Črv** navdušili staro in mlado. Zahvala za glasbeno spremljavo našega programa gre učiteljici **Tini Leban**. Ob koncu smo vsi skupaj šoli zapeli še *Vse najboljše* in sledila je torta ter bonboni, ki so dobesedno leteli skozi okna.

NA PROSLAVI** – Učencem se je v kulturnem programu pridružilo 25 nekdanjih šolarjev, ki so nastopili na proslavi pred 10-imi leti. **Foto: arhiv šole

Po kulturnem programu je bilo družabno srečanje. Obiskovalci so si lahko ogledali videoposnetek prireditve pred 10-imi leti, za kar je poskrbel naš računalničar **Marjan Rodman**. Marsikdo se je zamislil, kaj pomeni 10 let in kaj so prinesla, a večkrat se je iz dvorane razlegal tudi smeh, češ, glej, kakšen je bil. Spomine pa smo pričarali tudi z razstavo, s katero smo v sliki in besedi prikazali čas gradnje, odprtje in naše delo v zadnjih desetih letih. Nekdanji učenci so lahko na razstavi našli celo kakšen svoj izdelek, saj jih je še veliko shranjenih. Praznovanje smo zaokrožili z željo, da se ponovno snidemo na 20. obletnici. Kdo ve, morda pa res!

Vlasta Sotenšek in **Erika Laharnar**, PŠ Šentviška Gora

težko boleznijo;
• *Zdrav način življenja* je potekal v Trenti, izvajal pa ga je Medicus Partner. Udeleženci so se seznanili s pomenom zdrave prehrane, metodami za ugotavljanje prehranjenosti, s težavami, ki jih povzroča prekomerna prehranjenost, in s pomenom telesne aktivnosti.

Izobraževanje s področja demokracije in človekovih pravic

V preteklem letu smo s pomočjo tega programa udeležence seznanili z vsebino in pomenom pojma aktivno državljanstvo, s pomenom izobraževanja za aktivno državljanstvo ter s ključnimi pojmi, vezanimi na Evropsko unijo (EU). Ker se zavedamo, da sta temeljno znanje in usposobljenost pogoj za aktivno državljanstvo Slovencev v EU, smo letos vsebine dopolnili s temama *Uveljavljanje človekovih pravic prek institucije varuha človekovih pravic* in *Spoznavajmo evropsko ustavo*. O navedenih vsebinah lahko preberete na naših spletnih straneh (www.pososki-rc.si) ali v ***EPIcentrih*** v prispevkih:
• *Z znanjem v Evropo - aktivno državljanstvo* (letnik V, št. 5, maj 2004),
• *Institucije Evropske unije* (letnik V, št. 6, junij 2004),
• *Finančni instrumenti Evropske unije* (letnik V, št. 6, junij 2004),
• *Varstvo človekovih pravic* (letnik VI, št. 9, september 2005) in
• *Spoznavajmo evropsko ustavo* (str. 7).

Usposabljanje za uveljavljanje pravic odraslih s posebnimi potrebami

Letos smo bili uspešni tudi pri prijavi programa s področja uveljavljanja pravic odraslih s posebnimi potrebami. V sodelovanju z ***Varstveno delovnim centrom*** (VDC) ***Tolmin*** je potekalo usposabljanje za uveljavljanje pravic oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Program je bil razdeljen v pet modulov:
• *Vodnik po pravicah invalidov,*
• *Predstavitev možnosti v ožjem in širšem okolju,*
• *Predstavitev VDC Tolmin,*
• *Predstavitev* ***Društva Sožitje*** in
• *Konkretno usposabljanje udeležencev za sposobnost čim boljšega uveljavljanja pravic.*

Želeli smo doseči naslednje cilje: • usposobiti udeležence v skrbi za samega sebe, za ozaveščanje o pravicah in možnostih, ki jih imajo v družbi, • ohraniti že pridobljene sposobnosti in postopno razvijanje novih, • ohraniti, pridobivanje in razvijanje socialnih navad, • usmeriti udeležencev izobraževanja v smotrno izrabo prostega časa, • zasledovati cilje vseživljenjskega učenja, • dvigniti kakovost življenja, • razvijati nove oblike in načine skrbi, ter • ozaveščati okolje o prisotnosti ljudi s posebnimi potrebami. Končni cilj izobraževanja je bil čim boljša integracija udeležencev v širše in ožje okolje.

***UDELEŽENCI USPOSABLJANJA ZA UVELJAVLJANJE PRAVIC**, ki se je izvajal v **Varstveno delovnem centru** v Tolminu*

Usposabljanja se je udeležilo osem uporabnikov tolminskega VDC-ja. Žal ni bilo odziva odraslih, ki niso vključeni v nobeno organizirano obliko programa. Kot je povedala direktorica tolminskega VDC-ja **Danica Hrast**, so udeleženci med izvajanjem programa obiskali ***Upravno enoto Tolmin***, ***Občino Tolmin***, ***Davčno upravo***, ***Center za socialno delo Tolmin*** ter podjetje ***AET Tolmin*** in se seznanili z uslugami, ki jim jih te nudijo. Po besedah izvajalcev in udeležencev je usposabljanje v celoti uspelo. Udeleženci so povedali, da so izvedeli veliko novega, predvsem pa uporabnega. Upajo, da se bodo lahko udeležili še kakšnega podobnega izobraževanja, da bodo na primer spoznali delovanje banke, pošte ..., saj so njihove usluge potrebne za vsakdanje življenje.

Besedilo in foto: Mateja Kutin

Utrinki

"TU SEM DOMA" IN ČETRTA ABILYMPIADA

Nova Gorica – V dvorani novogoriške mestne občine je 13. oktobra potekal regijski kviz varstveno delovnih centrov (VDC) *Tu sem doma*. Udeležilo se ga je deset primorsko-notranjskih VDC-jev oziroma njihovih enot, med njimi tudi ***VDC Tolmin***. Kot je povedala **Sandra Medveš**, ki je naše tekmovalce pripravljala na kviz, so se letos tekmovanja udeležili že petič. Vse tri, **Jordana Kranjca**, **Mateja Šturma** in **Sandro Živec**, ter ostale, ki so se tudi udeleževali priprav in so jih v Novi Gorici spremljali kot navijači, je Medveševa pohvalila. Z zanimanjem in zelo vestno so se udeleževali priprav, v okviru katerih so si ogledali tudi nekatere Posoške zanimivosti: Kobariški muzej in Tonovcov grad. Letošnja tema z naslovom *Tu sem doma* je namreč obravnavala Slovenijo.

Naši tekmovalci so uspešno odgovarjali na vprašanja in zasedli tretje mesto. Zmagovalna ekipa iz Ajdovščine se bo udeležila državnega tekmovanja v Velenju.

PETI REGIJSKI KVIZ VARSTVENO DELOVNIH CENTROV** – Letošnja tema z naslovom Tu sem doma je namreč obravnavala Slovenijo. **Foto: Sandra Medveš

Radovljica – Četrta abilympiada Slovenije, ki so se je udeležili tudi uporabniki tolminskega ***Varstveno delovnega centra*** (VDC), je potekala 21. in 22. oktobra v Radovljici. Naj za tiste, ki ne veste, kaj abilympiada je, povemo, da je to svetovno gibanje, ki ga podpirajo številne vladne in nevladne organizacije držav, vključenih v mednarodno ***Abilympic federacijo***. Tekmovanj, na katerih se ocenjuje ročne spretnosti, se udeležujejo osebe s posebnimi potrebami. Seveda pa so potrebne za tekmovanje tudi iznajdljivost, spretnost in kreativnost, saj so udeleženci prepuščeni sami sebi. Vsako vprašanje in pomoč jim namreč prinaša minus točke.

Udeleženci letošnje abilympiade so se preizkusili v 13 tekmovalnih zvrsteh: pletenju, vezenju, strojnemu šivanju, obdelavi lesa, rezbarjenju, oblikovanju gline, aranžiranju cvetja, krasitvi torte, pripravi narezka, fotografiranju na prostem, slikanju na svilo, izdelavi uporabnih predmetov iz odpadnega materiala in izdelavi plakata. Na abilympiado je odšlo tudi pet uporabnikov tolminskega VDC-ja: **Tadeja Gabršček** in **Danjela Zabreščak** sta tekmovali v aranžiranju cvetja, **Alenka Čargo** in **Nataša Rutar** v izdelavi plakata, **Nataša Mrak** pa v krasitvi torte. Priprave, ki so potekale več tednov, so se obrestovale. Vse so se izkazale, najuspešnejši pa sta bili Mrakova z 2. mestom in Čargova s 3. To jim bo spodbuda tudi za naprej. Čez dve leti je namreč prav tolminski VDC organizator 5. abilympiade Slovenije.

Mateja Kutin

Spoznavajmo Evropsko ustavo

V prejšnji številki *EPIcentra* smo v sklopu programa *Državljansko in splošno izobraževanje za prebivalstvo s področja demokracije in človekovih pravic,* ki ga sofinancira *Ministrstvo za šolstvo in šport* in izvaja *Posoški razvojni center,* predstavili možnosti uveljavljanja človekovih pravic prek institucije varuha človekovih pravic. Tokrat predstavljamo Evropsko ustavo.

Razlogov, zakaj je prišlo do potrebe po sprejetju Evropske ustave oziroma *Pogodbe o Ustavi za Evropo*, je več. Vsekakor pa je do tega privedla potreba po učinkovitejši, bolj demokratični, preglednejši in manj zapleteni ***Evropski uniji*** (EU).

Pogodba o Ustavi za Evropo

Pogodba o Ustavi za Evropo je bila podpisana 29. oktobra 2004 v Rimu. Veljati naj bi začela, ko jo bodo potrdile vse članice EU, najkasneje do 1. novembra 2006.

Pogodbo o Ustavi za Evropo sestavljajo štirje temeljni deli:

1. *Temeljne določbe*: opredelitev EU, njenih ciljev, pristojnosti, institucij in organov ter postopkov sprejemanja odločitev;
2. *Listina EU o temeljnih pravicah*;
3. *Politike in delovanje EU*;
4. *Splošne in končne določbe*.

Po zatrjevanju odgovornih predstavnikov države uveljavitev Evropske ustave ne bo vplivala na status *Ustave Republike Slovenije*. Evropska ustava bo kot del pravnega reda EU imela prednost pred pravnim redom ***Republike Slovenije*** (RS) v tistem delu, v katerem je Slovenija prenesla na EU izvrševanje dela svojih suverenih pravic.

Pravice in dolžnosti državljanov, zapisane v Pogodbi za Ustavo za Evropo

Pojem državljanstva Unije je uvedla *Maastrichtska pogodba* in pomeni, da je vsaka oseba, ki ima državljanstvo ene od držav članic EU, tudi državljan Unije. Državljanstvo Unije dopolnjuje in ne nadomešča nacionalnega državljanstva. Ne gre za dvojno državljanstvo. Državljanstvo EU ne prevladuje nad nacionalnim državljanstvom. Zagotavlja uživanje

EVROPSKA UNIJA VLAGA PRECEJŠNJE NAPORE V IZOBRAŽEVANJE IN OBVEŠČANJE JAVNOSTI *o spremembah, ki jih prinaša Ustava za Evropo – nekateri so z njimi zadovoljni, drugi jim nasprotujejo*

in varstvo pravic iz temeljnih pogodb, njihovih dopolnitev in sprememb ter nalaga dolžnosti.

Vsak državljan Unije ima skladno s Pogodbo o Ustavi za Evropo enake pravice, kot jih določa dosedanja zakonodaja EU, torej:

- *pravico do prostega gibanja* in prebivanja na območju držav članic;
- *aktivno in pasivno volilno pravico* na volitvah v Evropski parlament ter na občinskih volitvah v državi članici, kjer prebiva, pod enakimi pogoji kot državljani države članice;
- *pravico do uživanja zaščite diplomatskih in konzularnih organov* katerekoli države članice EU pod enakimi pogoji kot državljani države članice, če se nahaja na območju tretje države, kjer njegova država nima predstavništva;
- *pravico naslavljanja peticije* na Evropski parlament;
- *pravico obrniti se na evropskega varuha človekovih pravic* in sorodne institucije (Evropski parlament, Evropski svet, Svet ministrov, Evropsko komisijo, Sodišče EU, Evropsko centralno banko in Računsko sodišče) ter posvetovalne organe EU (Odbor regij in Ekonomsko-socialni odbor) v katerem koli uradnem jeziku EU, tudi v slovenščini, ter prejeti odgovor v istem jeziku;
- *pravico do enakosti vseh državljanov EU* (kar pomeni, da EU spoštuje rasno, spolno, versko, kulturno, jezikovno, politično in državljansko raznolikost);
- *državljanom EU priznava svoboščine* (pravica do svobode in varnosti, pravica do dostopa do zbirke lastnih osebnih podatkov, pravica do svobode vesti in vere, pravica do dela in zaposlitve);
- *omogoča solidarnost državljanov* (zagotovljena je pravica do pogajanj in sklepanj kolektivnih pogodb za delavce in delodajalce, vsaka državljanka EU ima pravico do varstva pred odpustitvijo zaradi materinstva ter pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta).

Ključne spremembe

Sprememb, ki jih državljanom EU prinaša Pogodba o Ustavi za Evropo, je kar nekaj. Pogodba o Ustavi za Evropo bo državljanom EU omogočala lažji dostop do informacij o delu evropskih institucij – pravica do obveščenosti ali dostopa do dokumentov institucij, organov, uradov in agencij EU. Uvedena bo državljanska pobuda, ki omogoča najmanj milijonu državljanov EU iz večjega števila držav članic, da pozovejo Evropsko komisijo k predložitvi ustreznega predloga v zadevah, za katere državljani menijo, da bi bilo treba sprejeti pravni akt EU. Tako bodo državljani EU prispevali k sooblikovanju evropskih politik in delovanju EU. Z vključitvijo v drugi del Pogodbe o Ustavi za Evropo Listina o temeljnih pravicah EU postaja v celoti pravno zavezujoča. Zapisana je tudi možnost pristopa EU h Konvenciji Sveta Evrope o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah.

Pomen Evropske ustave za Slovenijo

Iz predstavljenih dokumentov državnih institucij RS izhaja, da bo Ev-

ropska ustava pripomogla k okrepitvi vloge nacionalnih parlamentov držav članic. Nacionalni parlamenti z Evropsko ustavo dobijo možnost preverjanja posredovanih dokumentov v skladu z načelom subsidiarnosti, pri čemer so pozorni, da Evropska komisija ne deluje na področjih izven svojih pristojnosti. Uveljavila se bo solidarnostna klavzula za povečanje medsebojne pomoči v primeru naravnih in drugih katastrof ter terorističnih napadov. Državam članicam bo omogočeno okrepljeno sodelovanje na posameznih področjih, natančneje bodo razdeljene pristojnosti, opredeljena pa bo tudi možnost izstopa držav članic iz EU.

Pomen Evropske ustave za EU

Kot je Evropska ustava pomembna za posamezne članice EU, je pomembna tudi za EU kot celoto. Kar konkretno pomeni, da je:

- EU dobila *enotne simbole EU* (zastavo, himno, denar, dan EU ...);
- *izboljšana preglednost temeljnih dokumentov* (Evropska ustava vsebuje vse, kar so prej urejale različne pogodbe);
- EU pridobila *status pravne osebe*, kar ji omogoča sklepanje mednarodnih pogodb;
- *jasneje opredeljen odnos med EU in verskimi skupnostmi* na njenem ozemlju;
- *Listina o temeljnih pravicah Unije umeščena v pogodbeni okvir*; in
- *Evropski svet ena izmed institucij EU* ter s tem uvaja predsednika Evropskega sveta.

Uvaja tudi skupinska predsedovanja Sveta ministrov, vzpostavlja položaj ministra za zunanje zadeve EU, uvaja več področij, na katerih bo Svet ministrov odločal s kvalificirano večino, in zagotavlja javnost zasedanja Sveta ministrov. Evropska ustava zmanjšuje število aktov, poenoti imenovanje pravnih aktov in določa delitev pristojnosti na področju carinske unije, notranjega trga ter denarne, ribiške in trgovske politike.

Posledice nesprejema Evropske ustave

Če Pogodba o Ustavi za Evropo ne bo začela veljati, bo še naprej veljala obstoječa primarna zakonodaja EU, vse doslej veljavne pogodbe, na katerih temeljijo Evropska skupnost, Evropska skupnost za atomsko energijo in EU, ter njihove spremembe in dopolnitve. Posledice, ki bi jih neposredno občutila Slovenija, zadevajo spremembe, ki jih prinaša ustavna pogodba in jih veljavna zakonodaja ne pozna. Teh je kar nekaj.

Slovenija zaradi nesprejema ustavne pogodbe ne bo znatno na slabšem v primerjavi z obstoječim položajem. Najbolj bomo posledice občutili pri našem predsedovanju Svetu EU v prvi polovici leta 2008. V kolikor bi takrat začela veljati ustavna pogodba, bi imeli nekatere druge položaje (na primer predsednika Evropskega sveta in ministra za zunanje zadeve Unije), ki v določeni meri *razbremenijo* državo, predsedujočo Svetu EU. Nesprejem ustavne pogodbe pomeni za državljane Unije določen primanjkljaj na področju varovanja človekovih pravic, saj z vključitvijo besedila Listine o temeljnih pravicah EU pridobivajo korpus pravic, ki jih morajo varovati institucije EU in države članice pri izvajanju prava EU.

Dolgoročno ustavna pogodba predstavlja veliko težavo za nadaljnjo širitev EU. Obstoječa primarna zakonodaja, predvsem nazadnje sprejeta in veljavna Pogodba iz Nice, ureja delovanje institucij EU kot skupnosti 27 držav članic (poleg današnje sestave predvideva širitev z Bolgarijo in Romunijo). Ne predvideva pa institucionalne organiziranosti, razdelitve glasov in sedežev v večjem članstvu EU. Če se bo EU v prihodnje želela širiti, to ne bo mogoče, če ne bo sprejeta ustavna ali kakšna druga pogodba, ki bo prilagodila institucionalno delovanje pogojem vnovič razširjene EU.

Kako naprej?

Kar nekaj članic EU (med njimi tudi Slovenija) je Evropsko ustavo podprlo (bodisi na referendumu bodisi v parlamentih). Ustavo so zavrnili državljani Francije (29. 5. 2005) in državljani Nizozemske (1. 6. 2005). Po zavrnitvah je – čeprav so ustavo pozneje potrdili državljani Malte (6. 6. 2005) in Luksemburga (10. 6. 2005) – EU razglasila enoletno obdobje premisleka ter podaljšala rok za ratifikacijo (prvotno določen za november 2006) na nedoločen čas.

Po spodaj navedenih virih povzele mag. **Rosana Ščančar**, mag. **Almira Pirih** in **Nežika Mohorič**, Posoški razvojni center

Viri:
- *Evropska ustava,*
- *Ustava RS,*
- *gradiva EU*

Viri fotografij na prejšnji strani:
- *http://democracy-international.org/fileadmin/graphic/pic/bookshop_20050527_1mb.jpg (zgoraj)*
- *http://photos1.blogger.com/img/285/2032/640/108_0802.jpg (spodaj levo)*
- *http://www.bris.ac.uk/Depts/Union/BUCA/images/referendum.jpg (spodaj desno)*

Utrinki

OB IZVIRU NAŠE SKUPNE REKE NADIŽE

Plastišča – Na pobudo ***dvojezične šole iz Špetra*** in ***osnovne šole Kobarid*** smo letos poglobili stike s ***šolo v Tipani***. V začetku oktobra smo se učenci in učiteljice tipanske šole ter podružnične šole Breginj srečali v Plastiščih.

Učenci so doživeli prisrčno dvodnevno druženje. Vas Plastišča je postala bogata učilnica. Občudovali smo arhitekturo ter spoznavali naravno in kulturno dediščino. Učenci so izdelali slikovni zemljevid skupne domače pokrajine od Viskorše do Podbele. Bili so zelo iznajdljivi, saj so vse oznake zapisali v obeh jezikih. Predstavili so svoje domače vasi: Viskoršo, Sedlo, Breginj, Tipano, Podbelo, Prosnid, Borjano, Plastišča, Bona, Debelis, Brezja, Stanovišča, Sedlo, Robidišče, Logje, Homec … Niso pozabili niti na reko Nadižo in njene bistre pritoke. Naslikali so hribe in gore, gozdove ter gozdne prebivalce. Lepo je bilo slišati vzklike otrok ob ogledu svojega izdelka: *"Ojej, saj tukaj ni meje!"* In tako je zemljevid dobil ime *Brez meje – Senza confini*.

Pogovor ob zemljevidu je otroke čustveno razgibal. Občutili so, kako blizu v resnici živijo. Hitro so se sporazumevali v obeh jezikih, hrvaško govoreče otroke pa vključili kot prevajalce. Ob srečanju z domačini iz Plastišč so otroci spoznali, da govorijo slovensko narečje. Gospa **Cencičeva** nas je seznanila z zgodovino cerkve in nam razložila ledinska imena vasi: Horenji konac, Dolenji konac, Boc, Klanac … Ustavili smo se tudi ob zelo starih, a lepo obnovljenih vaških koritih. Skupinsko fotografijo smo posneli ob županovi hiši,

Foto: arhiv PŠ Breginj

ki jo je obnovil kot stavbno kulturno dediščino.

Naučili smo se plastiško pesem:
"Jure Tule dou po patueece veje berije, veje berije, gubanco pečije."

Otroci pa so jo prevedli še v italijanščino:
"Jure Tule sotto il ruscello raccoglie legna, raccoglie legna la gubana cuoce."

V obeh jezikih smo zapeli tudi pesmi *Ko si srečen* in *Na planincah sončece sije*. Zadnjo smo zapeli tudi županu, ki nas je zvečer obiskal, in domačinom. V italijanščini pa se je glasila takole:
"La sui monti splende il sole, la sui monti bello é."

Zadnji dan srečanja smo si ogledali muzej fosilov v Plastiščih.

Otroci in učiteljice smo spletli prijateljske vezi. Prijatelji se ne bodo pozabili, saj so si izmenjali naslove: **Stefano** iz Plastišč bo zagotovo obiskal **Anjana** iz Breginja, **Kaja** bo obiskala **Ivano** v Viškorši, obe **Katarini** pa se bosta srečali v Kobaridu …

Vida Škvor in **Tatjana Terlikar**, učiteljici PŠ Breginj

PUM
Pomoč Učencu Marku

NUJNO RABIM ASISTENKO!! Foto: arhiv PUM-a

LARRY, A NE DA BOŠ MOJ PRIJATELJ!? Foto: arhiv PUM-a

PRIJATELJSKA TEKMA V AJDOVSKEM PUM-u. Foto: arhiv PUM-a

Postani PUMovec!

Oj! Ždiš doma? Ne veš, kaj bi sam/a s sabo?! Se dolgočasiš in si brez prave volje? Ne hodiš v šolo in nisi v službi? Si mlajši oziroma mlajša od 26 let? Želiš spoznati kaj novega? Bi rad/a zaključil/a šolo? Želiš vzpostaviti nova poznanstva? Itd.

Prepričaj se, da nam v PUM-u ni nikoli dolgčas, in se nam pridruži! Pomagali ti bomo po svojih najboljših močeh, čaka pa te tudi nekaj ugodnosti, ki ti v sklopu programa pripadajo.

Te še vedno nismo prepričali? Damo ti še eno možnost – prebrskaj našo spletno stran in poglej, kaj vse smo počeli lani: **www.pososki-rc.si/cloveskiviri/pum**

Kje nas najdeš: **V stavbi *Posoškega razvojnega centra***
(po domače v spodnji "baraki")

Naslov: ***Ulica padlih borcev 1c, 5220 Tolmin***

Telefon: ***05/ 38-41-500***

Faks: ***05/ 38-41-504***

e-pošta: ***info@pososki-rc.si***

Dan "prepiha"

␣ ↗↕↙↓↗↕△ →⇨↙↓◀⇦↓ ⇦⇨ ◁⇨▽ ▲△⇨▲↓↑⇨↓ ▲△↓⇦↓◀⇦ ⇊⇆↳⇈↴↴ ⇉↔ ↕⇦ ↗⇨◀⇦△↓ ▶△↓ ◁ ▶↙↓⇨↕ ↻⇨⇦↙↓↑ ⇦↕△⇨⇨◁ ↔ ⇨↓ ◁ ^↕↙↘↓↔↓ ⇨↙↓ ◁ ▽▲↕⇦↔↖↕ ⇦⇨△⇨↗↕ ↔⇨ ⇄△⇨↖⇦↓↓ ↗↕◀ ↖↓ △⇨◥⇨↘↕ ▲↕ ⇦↕↘⇨◥⇨↘ ↻↕▲⇨↙↖⇨↙↓ ◁⇨▽ ⇦↕↘↕ ▽↗↕◤↓ ↔⇨→⇨ ▲△⇨↔↕◁↙↖⇨↔⇨ ↓↔ △⇨◤→↓△↖⇨↔⇨ ▲△↕▽◀↕△⇨ ◀⇨△ ◁⇨↘ ▲△⇨⇦▽◀⇨◁↓↙↓ ⇦⇨↙↕ ◁ ↻⌥↺⬆▶↘

␣↙↖▶⇦↔↕ ◁⇨⇆↙↖⇨↔↓←

In ker nas prav gotovo tudi tokrat ne razumete, sledi prevod:

V kolikor želite, da vas "prepiha", pridite **30. novembra med 9. in 12. uro** v ulico Padlih borcev 1 c v Tolminu ali v spodnjo barako na Brajdi, kot ji rečemo po domače. **Popeljali vas bomo skozi naše prenovljene in razširjene prostore ter vam predstavili delo v PUM-u**.

Vljudno vabljeni!

Oglas pripravil: **Matic R. Zupančič**

www.pososki-rc.si/cloveskiviri/pum

Program delno sofinancirata:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Občina Bovec

Na Mangartsko sedlo po asfaltirani poti

Začetek oktobra so uradno predali v uporabo 1.680 metrov dolg odsek regionalne ceste tik pod vrhom Mangartskega sedla, ki je asfaltno prevleko dobil že poleti. ***Ministrstvo za promet – Direkcija Republike Slovenije za ceste*** je tako zaključila z modernizacijo zadnjega odseka te ceste. *"Gre za najvišjo asfaltirano cesto v Sloveniji"* je na slovesnosti povedal minister za promet, mag. **Janez Božič**.

Na Mangartsko sedlo je letos pripeljalo 6.000 vozil, v "najboljših" letih pa so jih beležili celo 10.000 letno. Vendar so pomembnejši kolesarji, katerih število iz leta v leto narašča. Kot je povedal bovški župan in poslanec v Državnem zboru **Danijel Krivec**, so z asfaltacijo dolgoročno znižali stroške vzdrževanja. Zavedajo pa se, da je nujna ureditev tudi spodnjega dela ceste, ki ga je pred petimi leti odnesel plaz.

Minister je obljubil, da država ne bo pozabila na ostalo cestno infrastrukturo, ki je marsikje prepotrebna obnove. V prihodnjih dveh letih naj bi tako v posoške ceste vložili več kot milijardo tolarjev sredstev.

Mateja Kutin

ASFALTNA PREVLEKA NA DOBRIH 2.000 METRIH *– Trak je prerezal mag.* ***Vasja Klavora****, poslanec v Državnem zboru. Slovesnosti so se udeležili tudi ostali primorski poslanci, minister za promet in drugi predstavniki ministrstva.* ***Foto: M. K.***

Občina bogatejša za 14 bolničarjev

Gasilska zveza (GZ) ***Bovec*** je ob pomoči ***Rdečega križa*** (RK) ***Slovenije*** Območnega združenja ***RK Tolmin*** v prostorih bovškega gasilskega doma zaključila z izobraževanjem za pridobitev specializiranega naziva *bolničar*. Tečaj je obsegal 70-urno izobraževanje: 34 ur teoretičnega pouka pod mentorstvom **Renza Sirka**, dr. medicine, in 36 ur praktičnega pouka, ki ga je izvajala **Božena Istenič**, višja med. sestra. Prav njima in vodstvu Območnega združenja RK Tolmin gre pohvala za strokovno dobro izpeljano izobraževanje. Dokaz, da je bil tečaj za udeležence zanimiv, kaže podatek, da neopravičenih izostankov skoraj ni bilo.

Zahvala gre tudi ***Občini Bovec*** in njenemu županu **Danijelu Krivcu**, ki je hkrati poveljnik civilne zaščite (CZ), ki so poskrbeli za finančno kritje. Omeniti moramo tudi dobro sodelovanje med gasilci in podjetjem ***Iskra Bovec***, ki je petim zaposlenim, ki so hkrati gasilci omenjenih gasilskih društev, omogočilo udeležbo na predavanjih. Štirinajst udeležencev tečaja – štirje člani ***Prostovoljnega gasilskega društva*** (PGD) ***Bovec***, dva člana ***PGD Srpenica***, trije člani ***PGD Kobarid*** in že prej omenjena peterica – je uspešno opravilo zaključni izpit ter pridobilo naziv bolničar.

Z novimi bolničarji sta PGD in bovška CZ pridobili dve moštvi za izvajanje prve pomoči, ki ju tukajšnja občina še kako potrebuje. Pridobljeno znanje bo treba nadgrajevati in utrjevati na letnih obnavljanjih prve pomoči. Morda pa nam bo tovrstno znanje prišlo prav tudi na tekmovanjih enot CZ, ki tradicionalno poteka tako na regijski kot tudi na državni ravni.

Miro Bozja, poveljnik GZ Bovec in vodja tečaja

TEČAJ ZA BOLNIČARJE *– je obsegal 70-urno izobraževanje, od tega 36 ur praktičnega pouka.* ***Foto: arhiv GZ Bovec***

Utrinki

SE EKOLOŠKA ZAVEST SLABŠA?

Bovec, Kobarid – Letošnje 14. akcije, ki se je 8. oktobra odvijala na reki Soči, se je udeležilo 85 ljubiteljev vodnih športov in smaragdne lepotice. Poleg organizatorja, podjetja ***Soča rafting***, ki spust organizira že od leta 1991, so sodelovale še nekatere druge športne agencije iz Zgornjega Posočja: ***Sport Mix***, ***Alpe šport Vančar*** in ***Planet Šport***. Namen čistilne akcije je bil osvestiti ekološko zavest, akcija pa je imela tudi simboličen pomen zaključka poletne turistične sezone.

Čiščenje je potekalo na odsekih, ki so čez poletno turistično sezono najbolj obiskani (od vstopno/izstopnega mesta Zmuklica pa do V/I mesta Trnovo ob Soči). Letos je čistilna akcija prvič potekala po bregovih reke na tako imenovanem Kataraktu. Ob visokem vodostaju tam nastajajo veliki protitokovi, zato reka tam odloži veliko smeti. Letos smo med drugim (predvsem na odseku Čezsoča–Boka) našli veliko kosov pločevine, armirnih mrež in kamionskih gum, za katere predvidevamo, da so last podjetij in posameznikov, ki na tem delu reke izkopavajo gramoz in so vse prej kot ekološko osveščeni. Na tem odseku je bilo najdenih tudi veliko "turistično obarvanih" odpadkov (plastenke, pločevinke, konzerve …). V času poletne sezone je zaradi lepih peščenih plaž zelo obljuden, saj se organizirajo razni pikniki in zabave. Prav odpadki turistov so bili najštevilčnejši. Ob koncu ekološkega spusta smo zbrali rekordno kubaturo odpadkov: kar 4 m^3 oziroma poln kontejner.

Akcijo smo zaključili z večerjo v enem izmed bovških hotelov, kjer smo udeleženim ekipam in naj-

TABOR GASILSKE MLADINE

Podbela – Prvi konec tedna v septembru smo mentorji gasilske mladine iz ***Gasilske zveze Bovec*** in ***Gasilske zveze Kobarid*** rezervirali za 1. gasilski tabor za mlade gasilce. Namen tabora, ki se ga je udeležilo 15 gasilcev, starih od 11 do 16 let, je bil povezati različna prostovoljna gasilska društva v omenjenih zvezah. Tabor smo izkoristili za intenzivno pripravo na sodelovanje na državnem tekmovanju za mlade gasilce, ki je potekalo 11. septembra v Gabrjah pri Novem mestu.

PRVI TABOR *je povezal mlade gasilce iz različnih društev.* ***Foto: Nejc Koren***

Gasilski tabor, ki smo ga postavili v kampu ob Nadiži, je temeljil na skupinskem delu, program pa je bil povezan z gasilstvom in naravo. Prvi dan smo mentorji namenili izobraževanju in spoznavanju gasilstva – pripravili so tri vsebinsko različne delavnice. Na prvi delavnici so se mladi seznanili s pomenom gasilstva, škodljivostjo požara, preventivo pri gašenju ter opremo gasilca, preizkusili sredstva za gašenje in poskusili uporabljati dihalni aparat. V delavnici prve pomoči so spoznali osnove in pomen prve pomoči. Delavnica orientacije se je zaključila z orientacijskim pohodom. Na kontrolnih točkah pohoda so tekmovali v različnih disciplinah (zvijanje cevi, vaja z vedrovko, vezanje vozlov …) ter odgovarjali na teste za pridobitev preventivnih značk, ki so vsebovali splošna znanja iz narave, prometnih znakov in gasilstva.

Naslednji dan je bil namenjen družabnim in športnim igram, izdelavi risbe na temo gasilstva in pripravi zaključne vaje, ki se je odvijala ob Nadiži. Vajo sta si ogledala predsednik Gasilske zveze Kobarid **Darko Gregorčič** in član sekretariata Mladinskega sveta GZ Slovenije **Miro Bozja**. Gosta sta bila nad taborom navdušena, zato sta izrazila podporo tovrstnim projektom v prihodnje, pohvalila pa sta tudi izvedbo vaje. Mentorji, ki delamo z mladimi gasilci, se zavedamo, da je usposabljanje mladih ena najpomembnejših in najzahtevnejših nalog gasilske organizacije, če želimo v naše vrste pritegniti več mladih. Tako lahko pridobimo kakovosten kader za organizacijske in operativne naloge v prostovoljnih gasilskih društvih. Usposabljanje mladih mora temeljiti na sodobni teoriji in praksi dela ter biti prilagojeno njihovim sposobnostim.

Pri usposabljanju mladih ne smemo pozabiti na druge dejavnosti, kulturne in športne, ki so bistvene za razvoj. Le tako bomo pridobili psihofizično usposobljene člane. Taborjenje pa je bila odlična priložnost za preizkuse in pridobivanje novih teoretičnih znanj, medtem ko sam pristop dela na taboru navaja posameznika na odgovornost ter delo v skupini. Zato si bomo tudi v prihodnje prizadevali, da naš prvi gasilski tabor ne bo zadnji.

Klavdija Stergulc, mentorica gasilske mladine, PGD Bovec

ZA USKLAJENO VODENJE GASILSKE INTERVENCIJE

Trenta – Mesec oktober je mesec požarne varnosti in tudi letos smo se na poveljstvu ***Gasilske zveze*** (GZ) ***Bovec*** v sodelovanju s ***Prostovoljnim gasilskim društvom*** (PGD) ***Bovec*** dogovorili, da v tem času organiziramo in izvedemo eno večjo gasilsko vajo. Letošnja tema se navezuje na požarno varnost v nakupovalnih središčih, vendar smo se odločili, da ne glede na to pripravimo taktično vajo gašenja večjega požara v naravi. Nenazadnje imamo pri nas največ gozdnih požarov (zlasti v visokogorju).

Predpostavka vaje je bila, da je zaradi udara strele (kot najpogostejšega povzročitelja požarov v naravi) zagorelo pri izviru Soče. Teren je precej razgiban in zahteven, tako za dostop gasilskih vozil kot tudi samega moštva, zato je zahtevnost gašenja večja. Pri tej vaji smo želeli preizkusiti predvsem delovanje in odzivni čas prihoda gasilskih enot na požarišče. Vemo namreč, da je Trenta kljub svoji operativni enoti zelo oddaljena od drugih gasilskih enot. Prvič smo preizkusili tudi tako imenovano štabno vodenje celotne intervencije. Gre za usklajeno vodenje gasilske intervencije pri velikih požarih v naravi ter za druge oblike večjih naravnih nesreč, ki jih v našem koncu ni malo. Pri štabni intervenciji vodenje najprej prevzame vodja prve prispele gasilske enote (v našem primeru je to bil vodja iz enote Trenta). Kasneje na kraj prispe vodja PGD, ki razpolaga že s celotnim društvom in večjim številom gasilcev (poveljnik PGD Bovec). Ko matično društvo požara ne more več obvladovati, pade zahteva po večjem številu gasilskih enot iz celotne GZ. Takrat se jim lahko pridružijo dodatne enote, ki segajo čez meje občine – takrat kot vodja intervencije nastopi gasilski poveljnik lokalne skupnosti oziroma poveljnik GZ v sodelovanju s poveljnikom CZ v občini. V tem primeru ima vodja intervencije svoj štab, v katerem so poleg njega še logistik, oficir za zveze, oficir za letalstvo, obveščevalec in oficir na sprejemni točki. Vsakdo ima svojo nalogo in je v pomoč vodji intervencije.

Ta način je bil v Sloveniji teoretično prvič izveden aprila letos na Igu, praktično pa na Počku, kjer je 20 slovenskih gasilcev, ki smo že imeli nekaj izkušenj z vodenjem takih intervencij, usposabljala skupina štirih francoskih gasilskih inštruktorjev. Usposabljanje se je izkazalo kot zelo dobro, zato bi ga bilo dobro uvesti tudi pri nas.

Lahko bi rekli, da smo imeli meddržavno vajo. Poleg gasilcev celotne GZ Bovec (Bovec, Srpenica, Log pod Mangartom, enota Trenta) so namreč na njej sodelovali gasilci iz Kranjske Gore in Žabnic (Italija) ter gasilci pripadniki CZ iz Čedada (Italija). Sodelovalo je 63 gasilcev. Žal se nam niso mogli pridružiti še gasilci iz sosednje Avstrije.

V vaji, ki jo je pripravil poveljnik PGD Bovec **Matjaž Černuta**, in jo tudi vodil vse do prihoda poveljnika GZ Bovec **Mira Bozja**, ki je s svojim štabom nato prevzel vodenje intervencije, so bili upoštevani vsi elementi taktičnega gašenja takih požarov v naravnem okolju. Celo več, iz izvira Soče je bilo položenih 2.500 m dolžine B tlačnega voda, ki je oskrboval vsa gasilska vozila, ki so bila porazdeljena vzdolž celotnega požarišča in z napadalnimi skupinami gasila požar. Na koncu so postavili še dva napihljiva bazena (po 2.000 l), ▶

bolj karizmatičnim posameznikom podelili nagrade (čistilna akcija je bila razdeljena na več ekip, ki so svoje delo opravile na različnih odsekih). Podelili smo tudi nekaj laskavih naslovov. Naziv najbolj marljivega moštva si je priborila ekipa iz Ajdovščine (nabrali so obilo pločevine in dve kamionski gumi, od katerih je ena tehtala več kot 100 kg), najštevilčnejšo ekipo so zastopali kolegi iz Samobora, najbolj usklajeni pa so bili člani RK Maribor. Za izvedbo akcije se zahvaljujemo vsem udeležencem in donatorjem, ki akcijo podpirajo že več let zapored.

Goran Kavs, direktor Soča rafting

NA LETOŠNJI AKCIJI *so med drugim našli dve kamionski gumi, od katerih je ena tehtala več kot 100 kg.* ***Foto: arhiv Soča rafting***

Občina Kobarid

Oktober je v občini Kobarid v znamenju praznovanja občinskega praznika. Kljub vsem mogočim in nemogočim težavam – kdo pa jih nenazadnje nima – je 10 let samostojne občine prineslo v naše okolje novo kakovost na različnih področjih življenja in dela. Morda se nam, ki smo ves čas tukaj, včasih zdi, da stvari tečejo prepočasi, da se nič ne premika, pa vendar, ko se malo bolje ozremo okoli sebe, opazimo številne pridobitve in uspešen razvoj posameznikov, društev, delovnih organizacij in nastajanje novih. Naše okolje iz dneva v dan pridobiva na lepši podobi, tako na individualnih objektih kot tudi na področju kulturne dediščine.

NAGRAJENCI OBČINE KOBARID 2005. Foto: T. Š. F.

Desetletne pridobitve

Za skupne potrebe prebivalstva smo pridobili kar nekaj objektov, ki jih s pridom uporabljajo vsi naši občani. ***Dom Andreja Manfrede*** v Kobaridu se ponaša s sodobno knjižnico, kjer je obisk presegel vsa pričakovanja, dvorana s 100-timi sedeži v prvem nadstropju iste stavbe letno gosti povprečno 80 dogodkov. ***Kulturni dom*** je tehnično sicer bolj skromno opremljen, a se kljub temu v njem zvrsti okoli 40 dogodkov letno. Popravljene ceste in mostovi, nova čistilna naprava, vlaganja v obnove drugih objektov, pridobitev varovanih stanovanj, izgradnja socialnih in drugih stanovanjskih enot, posodobitev športnih in drugih objektov, obrtne cone in še bi lahko naštevali. Potreb po vedno novih pridobitvah na tako obširnem območju, kot je občina Kobarid, pač nikoli ne zmanjka in postoriti moramo še veliko stvari. Upamo, da bomo lahko kmalu odprli vrata prenovljenega zdravstvenega doma, dobili nov stanovanjsko poslovni objekt v središču Kobarida, oživili sanirano hišo za spomenikom **Simona Gregorčiča** s pravo vsebino ...

Včasih se nam dan zdi dolg, ko pa se ozremo desetletje nazaj, je odbrzelo z bliskovito naglico. Prav je, da je naše razmišljanje uprto v prihodnost, v razvoj in v nove načrte, ki bodo olajšali življenje in odprli še več pozitivnih možnosti za vsakega izmed nas. Pa saj gremo v to smer, kajne? Čez deset let bo prav gotovo pridobitev še znatno več in prav je, da se tega veselimo.

Občinski praznik

V oktobru smo oziroma v občini Kobarid še praznujemo, se veselimo in obujamo takšne in drugačne spomine. Praznovanje občinskega praznika je bilo obeleženo z vrsto prireditev, kjer so se izkazala skoraj vsa aktivna društva, organizacije ali posamezniki.

V tem mesecu se je zvrstilo kar nekaj obletnic. Poleg 110-letnice spomina na skladatelja **Hrabroslava Volariča**, ki smo jo obeležili na osrednji občinski prireditvi 15. oktobra v Kulturnem domu v Kobaridu, je 10-letnico delovanja praznovala tudi ***Vokalna skupina Drežnica***, ki je s svojim koncertom navdušila občinstvo in dokazala, da je bilo vloženo delo vredno truda. ***Kobariški muzej*** ima vsako leto v oktobru svoj *Dan Kobariškega muzeja*, letošnji pa je bil še posebej svečano zaznamovan s 15. obletnico obstoja tega kulturnega objekta v naši občini. Skoraj milijon obi-

Utrinki

ki sta bila namenjena polnjenju prenosnih nahrbtenjač, s katerimi so gasilci na koncu gasili preostala manjša žarišča. Po končani vaji je sledil postroj vseh gasilcev v Trenti in skupna analiza vaje, v kateri so bili vsi gasilci in vodstvo pohvaljeni za vložen trud in dobro izpeljano vajo. Zaradi delovnih obveznosti se ogleda vaje ni mogel udeležiti bovški župan in poslanec Državnega zbora RS **Danijel Krivec**, zato je pohvalo in podporo za izvedeno vajo izrekel kar po telefonu.

Miro Bozja, poveljnik GZ Bovec
Foto: Dejan Klavora

TAKTIČNA VAJA GAŠENJA GOZDNEGA POŽARA *– Predpostavka vaje je bila, da je zaradi udara strele (kot najpogostejšega povzročitelja požarov v naravi) zagorelo pri izviru Soče.*

skovalcev se je v tem času zvrstilo skozi prostore in ostaline prve svetovne vojne, ki jih muzej skrbno ohranja ter nadgrajuje v želji, da nikoli več ne bi vojna skalila človeškega rodu. V času svojega delovanja so prejeli veliko nagrad, plaket in priznanj. Priznanje so prejeli tudi konec septembra 2005 na simpoziju, ki je bil organiziran na temo 90 let soške fronte – kultura spominjanja, podelil pa jim ga je organizator, Slovenski znanstveni institut z Dunaja.

Nagrade Občine Kobarid

Poleg športnih in kulturnih dogodkov, ki so se nizali skozi oktober, je bila v središču pozornosti osrednja občinska prireditev, na kateri so bile podeljene nagrade ***Občine Kobarid*** za leto 2005. Letošnje praznovanje smo posvetili 110-letnici spomina na skladatelja Hrabroslava Volariča, ki ostaja skozi svojo ustvarjalnost ves čas del življenja in dela pevcev, pevskih zborov ter vseh tistih, ki jim je ta zvrst glasbe blizu. V kulturnem programu, ki je bil v celoti plod Volaričevega umetniškega ustvarjanja, so sodelovali: **Majda Luznik**, **Metka Ivančič**, **Oton Leban**, ***MePZ Sveti Anton*** iz Kobarida pod vodstvom Metke Ivančič, ***Oktet Simon Gregorčič***, ki ga vodi **Metod Bajt**, na klavirju sta jih spremljali **Erika Bizjak** in **Tatjana Cimprič**, program pa je, z odlomki iz skladateljevega življenja, v celoto povezala **Metka Miklavič**.

Nagrade, ki jih letno podeljuje Občina Kobarid posameznikom, društvom in drugim organizacijam, so dane tistim, ki izstopajo iz povprečja in s svojimi prizadevanji bogatijo podobo svojega okolja.

Denarno nagrado Občine Kobarid je za uspešno in razvojno naravnano društveno aktivnost prejelo **DRUŠTVO UPOKOJENCEV KOBARID**.

Društvu upokojencev Kobarid smo že podelili priznanje Občine Kobarid za uspešno delo in vključevanje velikega števila naših občanov v aktivnosti društva. Za dobro delo in razvoj vsake dejavnosti pa je potreben finančni priliv, ki ga društvo samo stežka doseže. V skrbi za starejšo populacijo in svoje članstvo, ki šteje okoli 700 občanov, je društvo pomemben dejavnik motivacije in vključevanja v različne aktivnosti. Njihova dejavnost obsega družabna srečanja, pomoč in obiske starostnikov ter organizacijo izletov in kulturnih dogodkov, v svoje delovanje pa pogosto vključujejo tudi občane srednjih in mlajših generacij. Prav tako pomembna je njihova rekreativna dejavnost, ki ji želijo dodati nekaj novih možnosti.

Priznanje Občine Kobarid je za dolgoletno in uspešno delo pri razvoju muzejske in turistične dejavnosti prejel **ŽELJKO CIMPRIČ**.

Cimprič je pomemben muzejski in turistični strokovnjak v Posočju. Od leta 1989 je del kolektiva Kobariškega muzeja. S strokovnim izpitom iz muzejske stroke je njegovo delo kustosa visoko cenjeno tudi na strokovnih srečanjih in pri obiskih visokih predstavnikov držav ali vlad. Svoje znanje vedno znova izpopolnjuje ter navezuje stike z domačimi in tujimi strokovnjaki, ob tem pa skrbi, da se število dokumentov in fotografij o zgodovini Kobariške ter Posočja ves čas dopolnjuje. Svoje široko znanje nadgrajuje s pisanjem člankov, uredniškim delom in odlično fotografijo. Nov multivizijski prikaz kobariške bitke, katerega avtor je, je naletel na veliko pohval. Njegovo predsedovanje Turističnemu društvu Kobarid je samo še en dokaz neusahljivih idej, ki jih zna umestiti v življenje našega okolja.

Priznanje Občine Kobarid je za dolgoletno in uspešno delo na področju širše družbene dejavnosti prejela **DANICA HRAST**.

Že leta 1991 je bila izvoljena za predsednico krajevne skupnosti Borjana-Podbela. Sedaj opravlja že četrti mandat. Opravila je veliko nalog, ki so terjale neskončno potrpežljivost in nenehno aktivnost. Njeno sodelovanje ter prizadevanja segajo na skoraj vsa področja življenja in dela v Breginjskem kotu, ki je prav zaradi nje pridobilo marsikateri infrastrukturni objekt. Ves čas si je prizadevala tudi za sanacijo sakralnih in drugih kulturnih spomenikov. Pobude krajanov uspe preobraziti v širšo dimenzijo in skupno korist vseh. Nikakor ne smemo prezreti njenega sodelovanja pri različnih dogodkih ter povezovanja s prijatelji iz zamejstva, saj se tudi tako ustvarja prostor za nove ideje in sodelovanja.

Priznanje Občine Kobarid je za dolgoletno in uspešno delo na področju turizma prejela **LIDIJA KOREN**.

Prva na Kobariškem, ki se je opogumila urediti kamp ob Soči, je bila leta 1991 Korenova. Iz skromnih začetkov je skozi nenehne preizkušnje Kamp Koren danes postal eden najbolje urejenih kampov v Posočju. Za svoja prizadevanja in kakovostno ponudbo je Korenova prejela kar nekaj nagrad ter priznanj. Njena vztrajnost in pozitivna naravnanost sta odliki pogumne podjetnice, ki ne obupa zlepa. Poleg kampa je uredila še kmečki turizem v Drežniških Ravnah, ki prav tako pripomore pri živahnemu turističnemu utripu naših krajev pod Krnom.

SILVESTER GABERŠČEK *je za dolgoletno in predano delo na področju ohranjanja kulturne podobe Občine Kobarid prejel plaketo Občine Kobarid.* ***Foto: T. Š. F.***

Priznanje Občine Kobarid je za dolgoletno in uspešno delo na področju širše družbene dejavnosti prejel **IVAN RUTAR – ČEMANČEV.**

Rutar je prosvetni delavec v pokoju, kar pa še zdaleč ne pomeni, da počiva. Doma je iz Poljubinja. Njegovo dolgoletno bivanje v Kobaridu je pognalo korenine, ki so se usidrale v srce naše krajine. Svoje znanje je prenašal na mlade v Kobaridu, Drežnici, Breginju in Livku ter tako spoznaval okolje in ljudi. Vključuje se v aktivnosti širše skupnosti in marsikdo se ga spomni kot odličnega igralca na deskah domačega gledališča. V zadnjih letih je Rutar postal pisatelj. V knjigi *Livek skozi čas v besedi in sliki* je kraju podaril delo, ki ohranja spomin za današnje in prihodnje rodove. Njegova zadnja knjiga *Moje misli spremljevalke* pritrjuje dejstvu, da je tudi pisateljevanje del njega.

Plaketo Občine Kobarid je za dolgoletno in predano delo na področju ohranjanja kulturne podobe Občine Kobarid prejel **SILVESTER GABRŠČEK.**

Kar dve strani dolga obrazložitev za podelitev letošnje plakete Občine Kobarid je bila priložena predlogu za podelitev plakete Silvestru Gabrščku, sekretarju na Ministrstvu za kulturo RS. *"Radi bi mu pokazali, da smo znali in da znamo ceniti njegova prizadevanja za nas,"* je pisalo. Kot državnemu uslužbencu mu ni lahko v kopici interesov in želja celotne Slovenije najti pot ter sredstva za Kobariško. Najbrž ni kulturnega ali sakralnega objekta v Občini Kobarid, kjer ne bi sodeloval s svojim prispevkom. Z veliko mero razumevanja sprejema naše predloge, nas na marsikaj opozori in vedno znova poskrbi, da zastavljene projekte dokončamo s skupnimi močmi. Njegovo delo sega prek službenih obveznosti, saj ga v njegovem prostem času videvamo tam, kjer potekajo dela in obnove. S ponosom se lahko ozremo na svojo kulturno dediščino, na sanirane ter prenovljene cerkve, kapelice, muzejske zbirke in še marsikaj. Pri vsem tem nam je vedno stal ob strani Gabršček.

Še malo in letošnje leto se bo poslovilo. A kljub praznovanju delo ne čaka, temveč ga je treba opraviti. Pogled je že uprt v prihodnje leto, za katerega upamo, da bo morda manj stresno, bolj optimistično ... da bi znali videti pozitivne strani življenja in si zanje prizadevali. Sicer pa je vse v naših glavah ... misel, čustva, beseda, dejanje ... upajmo na najboljše.

Nada Pajntar, Občina Kobarid

Občina Tolmin

O višjem občinskem proračunu in rebalansu

Letošnji proračun ***Občine Tolmin*** (v skupni višini 1.738.864.975 SIT) je temeljil na izračunu povprečne primerne porabe na prebivalca (glavarina) in finančni izravnavi iz leta 2003. V njem je bilo za leto 2005 za glavarino predvidenih 93.946 SIT, kar bi za tolminsko občino skupaj pomenilo 1.335.468.000 SIT. Ker pa je bil z *Zakonom o izvrševanju proračuna RS za leto 2004 in 2005* (U.l. RS št. 130/203 in 61/2005) znesek glavarine povečan na 99.175 SIT (to je v primerjavi z minulim letom 10 odstotkov več sredstev) je ***Vlada RS*** na seji 15. septembra sprejela ponovni izračun primerne porabe občin in finančne izravnave za leto 2005. Ta vključuje tudi spremembe zneskov finančne izravnave zaradi spremenjene ocene lastnih prihodkov občin v letošnjem letu. Tako je Občina Tolmin v primerjavi z višino letošnjega proračunskega denarja proračunsko blagajno dodala za 5,56 odstotkov višji delež.

"Osnutek rebalansa občinskega proračuna smo tokrat že uspeli popraviti. To je bilo letos bistveno lažje, saj se je glavarina v primerjavi z lanskim letom zvišala iz 4,44 odstotka na 10 odstotkov", ni skrival zadovoljstva tolminski župan **Ernest Kemperle**. V nadaljevanju je povedal, da bodo osnutek najprej posredovali na občinske odbore, nato pa še v potrditev svetnikom, ki bodo osnutek prekvalificirali v predlog ter ga, če ne bo večjih zapletov, na naslednji seji tudi potrdili. Tako bo obseg sredstev primerne porabe, s katerim naj bi Občina Tolmin v letu 2005 zagotovila izvajanje ustavnih in zakonskih nalog, po novem izračunu znaša 1.406.738.329 SIT – to je 71.270.329 SIT več kot je bilo načrtovano. Obseg sredstev finančne izravnave, ki prav tako pripada tolminski občini za letošnje leto ter predstavlja razliko med izračunanim obsegom glavarine in ocenjenimi lastnimi prihodki občine, po novem izračunu znaša 421.261.000 SIT – to je 40.299.000 SIT več kot prvotno. Tako znaša skupna vrednost letošnjega proračuna 1.842.038.626 SIT.

NA RELACIJI PODBRDO–PETROVO BRDO *obnavljajo kar dva mostova.* ***Foto: T. Š. F.***

Druga sredstva

Občina Tolmin je letos iz državne blagajne pridobila še: sredstva iz razvojnega programa *Soča 2006* v višini 80 mio SIT, sredstva za sanacijo cest po lanskoletnem neurju 55 mio SIT, za popotresno sanacijo volarskega mostu in ceste v Porezen 47.800.000 SIT, za dokončanje ureditve ruševin na Kozloven robu pa 3 mio SIT, kar skupno nanese 18.580.000 SIT razvojnega denarja. Pa si delitev poglejmo nekoliko pobliže.

• ***Razvojna sredstva iz programa Soča 2006*** – Sredstva, ki so bila načrtovana na postavki adaptacije, predstavljajo razvojna sredstva iz programa *Soča 2006* (80.000.000 SIT) in lastna sredstva, ki jih je Občina Tolmin skladno s pogodbo o koriščenju razvojnih sredstev dolžna zagotoviti za izpeljavo razvojnih projektov (26.700.000 SIT oziroma 25 odstotkov investicijske vrednosti projekta). V letošnjem letu je bilo sprva načrtovano, da se razvojna sredstva usmerijo v komunalno urejanje poslovne cone Poljubinj ter v ureditev prostorov za vzpostavitev podjetniškega inkubatorja Na Logu. Ker se je kasneje izkazalo, da je za obratovanje poslovne cone Poljubinj nujno predhodno rekonstruirati čistilno napravo Tolmin, so se v letošnjem letu razvojna sredstva v celoti prenesla na (vsebinsko in finančno) dopolnjen projekt komunalne ureditve poslovne cone Poljubinj, v okviru katere se izvaja tudi rekonstrukcija čistilne naprave (več o tem smo poročali v prejšnji številki ***EPIcentra***).

• Iz sredstev popotresne obnove je tolminska občina v letošnjem letu prejela tudi 47.800.000 SIT. Od tega je pogodbena vrednost za obnovo volarskega mostu znašala 33 mio SIT, s pomočjo katere so poskrbeli za statično stabilizacijo tistega dela mostu, ki ni bil saniran v 1. fazi popotresne obnove (več o tem smo pisali že v majski in junijski dvojni številki EPIcentra). Preostanek popotresnega denarja pa je bil porabljen za ureditev ceste v Porezen.

• ***Ministrstvo za okolje in prostor*** (MOP) je 2. avgusta letos z Občino Tolmin sklenilo *Pogodbo o sofinanciranju sanacije poškodb cest po poplavah v letu 2004*. Višina odobrenih sredstev MOP po tej pogodbi znaša 55 mio SIT, vključene pa so ceste na naslednjih odsekih: • Volče–Kamnca–Solarji (2 mio SIT), • Šentviška Gora–Bukovo (3,1 mio), • Volčanski Ruti– Dolina (3,6 mio), • Polog–Javorca (3 mio), • Zatolmin–Čadrg (18 mio), • Kneža–Knežke Ravne (15 mio), • Koritnica–Rut (10,3 mio), • Hudajužna–Stržišče (2 mio), • Podbrdo–Bača (13 mio) in priprava sanacijskih elaboratov (5 mio). Razliko med deležem, ki ga bo sofinanciral MOP, in višino investicij bo morala iz proračunskih sredstev zagotoviti občina.

• Septembra je Občina z ***Ministrstvom za kulturo*** sklenila tudi dogovor o sofinanciranju izvedbe zaključnih del 1. faze obnove grajskih ruševin na Kozlovem robu (postavitev varovalnih ograj, popravilo lesenega mostu ...). Ministrstvo bo v ta namen prispevalo sredstva v višini 3 mio SIT, ki pa ob sprejemanju letošnjega proračuna niso bila predvidena.

Mostovi povezujejo in vežejo

Vemo, da mostovi povezujejo, včasih pa lahko tudi vežejo in obvezujejo. Pa ne brežine ampak denarna sredstva in roke zaključnih del. V zadnjih mesecih se je kar lep denarni delež iz državnega proračuna vezal (oziroma se še vedno veže) na investicije mostov v občini Tolmin.

Zaključena so popotresna sanacijska dela na volarskem mostu in vzdr-

ževana dela na mostu čez Tolminko. Pri slednjem so morali zaradi prometne obremenitve s težkimi tovornjaki in priklopniki uničeno cestišče popraviti in zamenjati z novo asfaltno preplastitvijo. To pa še ni vse. Na relaciji Podbrdo–Petrovo Brdo obnavljajo kar dva, že precej dotrajana mostova. Spodnjega so začeli obnavljati julija in bo po predvidevanjih končan še v oktobru (če le vreme ne bo preveč kljubovalo izvajalcu). Obnovitvena dela zgornjega mostu so stekla mesec dni kasneje – zaključiti jih nameravajo prihodnje leto. Kot pojasnjuje tolminski župan Ernest Kemperle se bodo prav pri slednjem zamudili nekoliko dlje, saj bodo morali promet preusmeriti čez začasni most.

In ko smo ravno pri mostovih, naj ob tem pohvalimo ***Krajevno skupnost Rut–Grant***, ki je na razpisu Občine Tolmin za sofinanciranje projektov v krajevnih skupnostih pridobila sredstva za sanacijo dotrajanega mostu. Tega so krajani uspeli prenoviti ne le z občinskimi sredstvi temveč tudi lastnim denarjem, predvsem pa s številnimi prostovoljnimi urami in dobro voljo.

Osvetljeno križišče Modrej

Po uvodnih zapletih z visokimi odkupnimi cenami zemljišč na Modreju in nepredvidenimi višjimi stroški, ki so nastali kot posledica sprva nenačrtovanega prehoda za pešce in z njim povezane obvezne javne razsvetljave, so dela na križišču Modrej naposled le končana. *"Prav na račun otočka, prehoda za pešce in obvezne razsvetljave, ki ponoči osvetljuje prehod, smo morali iz občinskega proračuna zagotoviti dodatnih 7 mio SIT, ki jih sprva nismo predvideli,"* razlaga tolminski župan Ernest Kemperle. Da ureditev križišča upravičeno šteje med eno najdražjih tovrstnih investicij, priča podatek, da so zanj iz proračuna porabili le nekaj manj kot 20 mio SIT. Od skupaj skoraj 60 mio SIT, kolikor je stala investicija, je namreč občina iz proračunske blagajne zagotovila tretjino sredstev za odcep lokalne ceste, medtem ko je ***Direkcija RS za ceste*** kot upraviteljica dveh preostalih odsekov državne ceste, dodala svoj dvotretinjski delež.

Župan dodaja, da bodo prihodnje leto morali poskrbeti za ureditev doslej skrajno nepreglednega in nevarnega križišča Čiginj, ki leži na začetku tamkajšnjega polja. Kot je razvidno iz dosedanjih projektov, naj bi se lokalna cesta, ki povezuje Kozaršče z Volčami, na glavno po novem priključila pravokotno (nasproti podjetja ***Gostol TST***).

Parkirna ureditev

Ker je promet pri šoli in dijaškem domu že urejen, je na vrsto prišla še ena nova prometna ureditev. Ta se odvija okoli nove stavbe tolminske upravne enote. Le ta je predvidena tudi v osnutku rebalansa, ki poleg ureditve parkiranja na Mestnem trgu načrtuje še nabavo in postavitev dveh parkomatov na tolminska parkirišča. Po mnenju tolminskega župana je to, da so uredili zunanjost obeh javnih objektov in bližnjih ulic, v tem okviru ena bolj pomembnih stvari, medtem ko je: *"sam prometni režim živa zadeva, ki se lahko spreminja, če se seveda najde boljša rešitev"*.

ZNAMENITOSTI KRAJA IN NJEGOVE OKOLICE *so opisane na 22-ih tablah in petih informacijskih panojih.* ***Foto: Miha Mlinar***

Svetolucijska kulturno zgodovinska pot

Lokalna turistična organizacija Sotočje je v sodelovanju s ***Tolminskim muzejem*** in ***Turističnim društvom Most na Soči*** na lanskem razpisu Phare CBC 2002 pridobila sredstva za projekt *Kulturno zgodovinske poti po Mostu na Soči*. Projekt, ki ga je v višini 4 mio SIT iz letošnjega proračuna sofinancirala tudi Občina Tolmin, se izvaja od oktobra 2004 in je v zaključni fazi.

Cilj projekta je bil povezati pomembnejše znamenitosti (arheološka najdišča, drugo kulturno-zgodovinsko in naravno dediščino) Mosta na Soči in okoliških zaselkov. V tem okviru je bila urejena kulturno zgodovinska pot, izdelali pa so tudi dvojezični vodnik *Čez most po modrost* (glej EPIjevo knjižno polico) in štirijezično zgibanko. V obeh publikacijah je predstavljenih 22 postojank ob poti. Na sami poti je bilo v zunanjih stenah hiš in podpornih zidovih urejenih pet niš z različnimi arheološkimi replikami, v središču Mosta na Soči je bil nameščen informacijski terminal z informacijami o kulturnoturistični ponudbi kraja in okolice. Po kraju in okolici jezera so postavili 22 tabel z opisom znamenitosti ter pet velikih informacijskih panojev. Povsem na novo pa sta bili urejeni tudi dve kulturni znamenitosti (spominsko obeležje pradavnim prednikom na območju železnodobnega grobišča ter apnenica na Modrejcah).

Občina Tolmin je k že prej omenjeni vrednosti projekta dodala 500.000 SIT, in sicer za ureditev apnenice (frnaže) za žganje apna na Modrejcah, ki predstavlja eno izmed 22. postaj oziroma točk kulturnozgodovinske poti. Pri prijavi projekta je bila predvidena le ureditev steze do ruševine apnenice ter postavitev klopi ob njej. V času urejanja apnenice za ogled se je pokazalo, da je apnenica na Modrejcah ena lepše ohranjenih zidanih primerkov s konca 19. oziroma začetka 20. stoletja in da je za ohranjanje obstoječega stanja nujna takojšnja sanacija (predvsem zaradi zakoreninjenih dreves v zidovju apnenice). Z namenom, da se apnenica na Modrejcah kot edinstven primer tehnične dediščine predstavi javnosti, je bila ta v celoti očiščena, sanirana in obnovljena.

Skrb za pokopališča in spomenike iz 1. svetovne vojne

Skladno z novo zakonodajo bo občina v prihodnje dolžna vzdrževati pokopališča in spomenike iz 1. svetovne vojne. Sredstva za to dejavnost bodo zagotovljena s strani ***Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve***. Ker pa ta naloga na Občino do danes ni bila prenesena, se v letošnjem letu ta aktivnost najverjetneje še ne bo izvajala.

Zimska služba

Ker se zima počasi, a vztrajno približuje, si, preden ta pokaže zobe, na kratko oglejmo še delovanje tukajšnje zimske službe. Ta obsega pluženje snega na lokalnih cestah in javnih poteh – tako dostopnih cest kot cest skozi vasi in naselja – ter posipanje poledice na lokalnih cestah ter cestah v Tolminu, Podbrdu in Mostu na Soči.

Zimsko službo na lokalnih cestah izvajajo za to usposobljeni izvajalci (letos sta to **Ivan Leban** in **Roman Zuza**), ki imajo lokalno mrežo razdeljeno ter si med seboj po potrebi tudi pomagajo. Tako so lahko že prvi dan sneženja vse lokalne ceste splužene in posute proti poledici ter zato normalno prevozne. Pluži se takoj, ko pade taka količina snega (to je že pod 10 cm), ki bi lahko ogrozila varnost prometa. Na javnih poteh so izvajalci pluženja posamezniki, ki na tem območju živijo in na podlagi pogodbe o delu plužijo s kmetijsko mehanizacijo. Ulice v Tolminu in na Mostu na Soči pa pluži ter posipa ***Komunala Tolmin***.

Težava nastaja pri posipanju poledice na javnih poteh, kar ni predvideno v občinskem programu, zato ga ne plačujemo. Slednje je namreč prepuščeno v presojo in plačilo krajevnim skupnostim. Te so začele počasi pritiskati na občino (posebno zato, ker te zadeve deloma ureja Komunala Tolmin), in sicer s trditvijo, da je odgovornost za posipanje ter prometno varnost v zimskem času na kategoriziranih javnih poteh izključno občinska zadeva.

Besedilo pripravili: župan občine Tolmin **Ernest Kemperle**, direktorica občinske uprave **Verena Tuta** in **Tatjana Šalej Faletič**

Tokrat v rubriki Boj rib za obstanek, ki jo poleg *Posoškega razvojnega centra* financira še *Ministrstvo za okolje in prostor*, s pomočjo *Ribiške družine Tolmin* predstavljamo še zadnji dve ogroženi avtohtoni ribji vrsti, ki jih lahko najdemo v naših vodah: primorskega blistavca in glavača oziroma kaplja.

Primorski blistavec (Leuciscus souffia muticellus)

Življenjski prostor

Primorski blistavec sodi med ribje vrste, ki ne marajo počasnih nižinskih voda, zato ga najdemo predvsem v živih, hladnih in s kisikom obogatenih vodah gričevnatih predelov. V glavnem se zadržuje na peščenih oziroma prodnatih tleh, izogiba pa se turbolenci. Poleg postrvi je eden redkih ciprinidov (družina), ki ga lahko občasno zasledimo v vodah gorskih jezerih.

Telesne značilnosti

Spoznamo ga po vretenastem, ob bokih rahlo stisnjenem telesu. V dolžino le redko doseže 20 cm. Hrbet je obarvan s kovinsko sivo barvo, boki z rumenkastimi odtenki, ki imajo kovinski sijaj, trebuh pa je bel. Vzdolž bokov poteka temno vijoličasta proga, ki postane v času drsti še izrazitejša. Vleče se od začetka gobca, čez oko, vse do repne plavuti. Plavuti so prosojne z rahlo rjavkastim odtenkom, parne pa imajo živo oranžno bazo. Primorski blistavec ima razmeroma veliko glavo s tenkimi ustnicami in dvorednimi goltnimi zobmi.

PRIMORSKI BLISTAVEC** je postal ranljiv predvsem zaradi omejenega, ne ravno velikega naselitvenega območja. **Foto: Lucijan Rejec

Prehranjevanje

Hrani se z najrazličnejšimi vodnimi nevretenčarji (algami, črvi maloščetinci, ličinke žuželk, rakci ...), ki jih pobira po dnu. Občasno si privošči tudi rastlinsko hrano in plankton v jezerih.

Razmnoževanje

Spolno dozori v tretjem letu starosti, ko doseže dolžino okoli 10 cm. V času drstenja dobijo samci bolj kontrastne oziroma intenzivne barve: temna proga na bokih postane temnejša, pobočnica še bolj rumena, plavuti pa se izraziteje obarvajo z rdečo barvo. Podatki o času blistavčevega drstenja se razlikujejo, večina virov pa se strinja, da se začne v aprilu. Po nekaterih podatkih naj bi drstenje trajalo do začetka junija, spet drugi navajajo celo avgust – ta čas je odvisen od okolja. Podatki o tem, koliko iker lahko odloži samica, so različni. Nekateri omenjajo število od 5.000 do 7.000 iker, spet drugi od 6.000 do 10.000 iker. Poenoten pa je podatek, ki pravi, da odlagajo ikre v nizkih vodah z dobro pretočnostjo in da se ikre, po tem ko se usedejo na dno, prilepijo na kamne in se po enem tednu že izvalijo.

Razširjenost

Blistavec naseljuje predvsem vode južnega dela Francije, severne Italije in jadransko povodje. Naselili so ga v številne druge vode po Italiji in Evropi. Po nekaterih podatkih naj bi se prav vrsta v severni Italiji iz leta v leto zmanjševala in to v smeri z zahoda proti vzhodu, tako da je danes v teh vodah že zelo redka ribja vrsta. Danes ga najdemo predvsem v Soči ter njenih pritokih, Teru in Nadiži. Pomembno nahajališče je italijansko jezero Ragogna. Ločeno jedro najdemo tudi na Peloponezu.

Ogroženost in varovalni ukrepi

Zaradi omejenega in ne ravno velikega naselitvenega območja je primorski blistavec postal ranljiv. Dodatno pozornost potrebuje predvsem pri kakršnih koli regulacijskih posegih. Čeravno je pri nas zaščiten, ga v sosednji Italiji še vedno uporabljajo za prehrano in ribjo vabo. Navkljub majhnosti je namreč želen ulov športnih ribičev, saj ima njegovo meso visoko hranilno vrednost.

Utrinki

PO STEZAH OKOLI BOVCA

Bovec – Prva sobota v oktobru je bila že četrtič zapored rezervirana za pohod po bovških stezah. *"**Turistično društvo** (TD) **Bovec** vsako leto pripravi drugo traso, saj je možnosti na Bovškem ogromno,"* nam je povedal **Edo Gaberšek**, predsednik društva, sicer idejni oče te prireditve.

V sončnem jutru se je na pot podalo okoli 150 pohodnikov iz vse Slovenije; od najmlajšega, ki še ne obiskuje osnovne šole, do najstarejšega, ki je že naložil osmi križ. Trasa poti je bila zanje presenečenje, saj so vedeli le za izhodišče pri spodnji postaji kaninske žičnice. Tu so dobili karto z vrisano potjo. Prek Dabre so se napotili do Plužen, kjer jim je ***Društvo ARS*** v cerkvici pripravilo razstavo o tiskanih publikacijah o Bovški. Pot so nadaljevali mimo Gljuna in jezera, kjer jih je čakal topel čaj, do hidrocentrale. Nekateri so se utrujeni vrnili v Bovec, ostali pa so se odpravili do slapa Boke. Pri Logu Čezsoškem so zavili proti Čezsoči, kjer jih je TD okrepčalo z borovničevcem in domačim pecivom, ki so ga pripravile članice ***Društva bovških žena***. Preko bovškega letališča so se pohodniki zadovoljni vrnili v Bovec, kjer jih je v enem izmed bovških hotelov najprej čakala *paštašuta*, za konec pa še *čompe an skuta*.

***150 POHODNIKOV SE JE PRVO SOBOTO V OKTOBRU ZBRALO PRI SPODNJI POSTAJI KANINSKE ŽIČNICE**. Lepo vreme in ljubezen do narave sta jih pripeljala na 4. hojo po bovških stezah. Kaj jih je čakalo, je bilo presenečenje.*

Besedilo in foto: Mateja Kutin

Glavač ali kapelj (Cottus gobio)

GLAVAČ** je še posebej občutljiv na rečne regulacije in onesnaževanje, zato se število te ribje vrste iz leta v leto manjša. Ogrožen je tudi v gojitvenih postrvjih potokih, iz katerega ga odstranjujejo zato, ker še vedno verjamejo, da se hrani z ikrami.* **Foto: Dušan Jesenšek

Glavač je precej neznana riba, saj se prek dneva skriva pod kamni na dnu rek in jezer. Od tod se premakne samo ponoči, ko se odpravi na lov za hrano. Nasploh je znan po tem, da mu selitve niso najbolj pri srcu, saj živi na bolj ali manj istih mestih in se ne seli po vodotoku. Živi v hladnih tekočih vodah gričevnatega sveta, bogatih s kisikom, najti pa ga je mogoče tudi v bistrih čistih jezerih. Zaide lahko tudi v do 2.000 metrov visoko ležeče potočke. Zanj je značilno, da ga najdemo v istih vodah kot postrvi, saj so tem velikokrat hrana. Njegova življenjska doba traja največ pet let.

Telesne značilnosti

V dolžino navadno zraste do 15, izjemoma tudi do 18 cm. Prepoznamo ga po ploščati in široki glavi, po kateri je bržkone dobil ime. Zanj so značilne velike mesnate ustnice, majhni zobje, razporejeni v več vrstah, nekoliko izbuljene oči na zgornji strani glave in po en trnast izrastek na vsakem škržnem poklopcu. Tik za slednjima ležijo prsne in trebušne plavuti. Glavači se med seboj razlikujejo tudi po barvi. Medtem ko imajo nekateri že skorajda črn marmoriran vzorec, imajo drugi po hrbtu in bokih jasno vidne prečne proge, ki so svetlo rjave barve. Vse plavuti (z izjemo trebušnih, ki sta bledikasti) so temne in nepravilno pegaste. Trebušne plavuti lahko segajo do zadnjične odprtine, običajno pa so krajše.

Prehranjevanje

Hrani se z ličinkami žuželk, polži, rakci in drugimi talnimi živalmi, medtem ko se naj ne bi hranil z ikrami drugih rib. Zanimivo je, da je v prehrambeni verigi tudi sam nemalokrat okusno kosilo odraslim salmonidom, saj jim predstavlja osnovno hrano. Zato je tudi logično, da živi z njimi v istem habitatu.

Razmnoževanje

Glavač spolno dozori že v prvem letu oziroma po drugem letu starosti. Za samca je značilna genitalna papila. Njegovo drstenje poteka od februarja do maja na skritih mestih med kamenjem. Samica odloži oziroma prilepi od 100 do 200 rumeno-rdečih iker (premer od 2–2,5 mm) na spodnjo stran kamnov. Sledi poteza samca, ki jih varuje vse do izvalitve zaroda, kar se po navadi pripeti tretji oziroma četrti teden.

Razširjenost

Najdemo ga skorajda v vseh evropskih vodotokih (predvsem v osrednji in severni Evropi). Na jugu sega pas njegovega življenjskega prostora do severne Španije in Italije, na severu pa delno na Švedsko, Finsko, obale Baltiškega morja ter v Anglijo, medtem ko ga na Škotskem, Irskem, osrednji Italiji, Grčiji, na osrednjem in severnem Skandinavskem polotoku praktično ni; če pa že, gre za izolirane primere. Običajno potuje po rečnem toku navzgor, in sicer do višine 1.000 metrov, zato ga v naši bližini najdemo v rekah, ki se izlivajo v severni del Jadranskega morja. Pri nas naseljuje predvsem manjše, hitro tekoče čiste potoke in reke, ki še niso onesnaženi.

Ogroženost

Glede kakovosti vode sodi glavač med zahtevnejše ribje vrste. Ker je še posebej občutljiv na rečne regulacije in onesnaževanje, se število te ribje vrste iz leta v leto manjša. Zato so ga v nekaterih skandinavskih deželah ter na Nizozemskem že zakonsko zaščitili. Ogrožen je tudi v gojitvenih postrvjih potokih, iz katerega ga odstranjujejo zato, ker še vedno verjamejo, da se hrani z ikrami. Po mnenju stroke ga je mogoče zavarovati le z osnovanjem rezervatov.

Po virih povzela **Tatjana Šalej Faletič**

Prevodi iz italijanščine: **Jana Skočir**

Viri:

- ***POLŽ, Meta** in **Boris SKET**. (1990). Naše sladkovodne ribe. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. Str.: 184–185, 302–303.*
- ***ARLATI, Giovanni** in **Mario ARALDI, Antonio GRANATA**. (1998). Non solo pesca: Pesci e gestione della pesca in regione Lombardia Milano, Italija: Edit Consult s.r.l. Str.: 65 in 84.*
- ***FORNERIS, Gilberto** in **Sergio PARADISI, Mario SPECCHI**. (1990). Udine, Italija: Carlo Lorenzini Ediore. Str.: 130–131, 184–185.*
- ***STOCH, Fabio** in **Sergio PARADISI, Martina BUDA DANCEVICH**. (1992). Italija: Regione Autonoma Friuli - Venezia Giulia. Str.: 136–137 in 163–165.*
- ***CRIVELLI, Alain J.** (1996). The freshwater fish endemic to the northern Mediterranean regiona: An Action Plan for their conservation. Arles, Francija: Tour du Valat. Str.: 81.*

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
Posoški razvojni center

“Slikarstvo mi pomeni bistvo življenja”

Pogosto občudujemo dela slikarjev in se navdušujemo nad njihovo spretnostjo. Ostrmimo tudi pred deli *Ivana Stojana Rutarja*, po domače Kodrovega iz Tolmina. Kljub skoraj popolni slepoti pod njegovimi spretnimi rokami nastajajo umetnine.

Človek se ob pogledu na njegova dela nehote vpraša, kako lahko slika in s kakšnimi težavami se srečuje. Nekega dopoldneva si je vzel čas in nam razložil, kako nastajajo njegove slike.

Skoraj popolnoma ste slepi in vendar slikate. Kako?

Vidim samo 4,5-odstotno, pa še to samo ob straneh. Za ilustracijo bom opisal nedavni dogodek. Tu zraven stoji senik (pokaže na sliko, a senika ni nikjer). Z **Vojkom Gašperutom**[1] sva slikala. Ko sem šel pogledat njegovo sliko, sem ga vprašal: *“Kje pa vidiš ta senik?”* Jaz ga namreč nisem videl, on pa ga je imel na sliki.

Ko slikam, vedno dajem poudarek prvemu planu. Ker ozadja ne vidim, ga na sliki zabrišem, zameglim. In igram na poanto svetlobe, kontrastov. Tisto mi pade v oči. V mladosti sem veliko opazoval in zdaj slikam večinoma na pamet. Če imam za osnovo fotografijo, mi jo sin natisne na večji format, da vidim.

NA ZADNJI STOJANOVI RAZSTAVI**, ki jo je posvetil svoji mami za 90. rojstni dan, so se zbrali tudi vsi trije njegovi bratje (Stojan sedi ob mami). **Foto: Mateja Kutin

Utrinki

PRI BENEŠKIH VRSTNIKIH

Špeter (Italija) – Učenci 8. razredov ***OŠ Simona Gregorčiča Kobarid*** so se v začetku oktobra srečali z vrstniki iz Špetra v Nadiških dolinah. Tokrat so naši učenci vrnili obisk svojim beneškim vrstnikom; maja letos smo namreč izpeljali dvodnevno izmenjavo učencev *Scuole medie Dante Alighieri* in naše šole.

In kaj vse smo počeli pri sosedih? Prvi dan so nam pripravili sprejem s predstavitvijo šole, gledališko predstavo in nastopom harmonikarjev. Popoldne smo si ogledali znamenito Landarsko jamo, kjer so se že od davnih dni tkale vezi med prebivalci Nadiških dolin in Posočja ter krajev, ki se nahajajo v notranjosti Slovenije. V 20. stoletju so stiki zaradi zgodovinsko-političnih razmer v veliki meri zamrli, novo stoletje pa prinaša nove možnosti, da ponovno odkrijemo skupne točke v kulturah obeh dolin. Učenci so se zvečer odpravili h gostoljubnim beneškim vrstnikom, kjer so prenočili. Skupaj so premagali tudi jezikovne ovire.

***ENA IZMED DVEH JEZIKOVNO MEŠANIH DVOJIC** med izdelovanjem papirnatega zmaja*

Naslednji dan je bil namenjen različnim delavnicam, kjer so se učenci spoznavali. Izdelali so logotip srečanja in ga nalepili na papirnate zmaje, ki so jih izdelovali v mešanih dvojicah. Žal slabo vreme ni dopustilo, da bi zmaji poleteli. Sledili sta delavnica hip-hopa in odbojkarska tekma. Po kosilu smo si ogledali še zgodovinsko mesto Čedad.

Takšni dogodki bogatijo učence v

Kdaj ste začeli slikati?

Leta 1959 sem končal nižjo gimnazijo v Tolminu. Hotel sem se vpisati v šolo za umetno obrt v Ljubljani (danes je to šola za oblikovanje), vendar sem bil najstarejši otrok v družini in je bilo nemogoče, da bi se tako dolgo šolal. Ker je bil oče električar, me je učiteljica silila, naj se tudi jaz izučim za ta poklic. Tako sem šolanje nadaljeval v Cerknem, kjer sem leta 1961 imel prvo samostojno razstavo. Ko sem se leta 1966 poročil in se preselil v Koper, kjer živim še danes, sem naslikal zadnjo sliko. Potem pa dolga leta nič.

Leta 1994 sem se zaradi obolenja srca invalidsko upokojil. Zopet sem začel slikati in živeti za slikarstvo. Slikal sem kot meteorit, z veliko hitrostjo. V enajstih letih sem ustvaril 800 slik. Sedaj ne morem več toliko, največ dve do tri na mesec. Še vedno slikam. Barve mi pripravijo drugi, saj vidim oziroma prepoznam samo tople: oranžno, rdečo, rumeno in tudi belo. Hladnih barv: modre, črne, rjave, zelene, vijolične ..., ne vidim. Vedno mi kdo pomaga. Tudi na ekstemporih me morajo spremljati, mi pripraviti barve, mi povedati, kaj je v ozadju, kateri hrib, kakšne oblike ...

Na Obali ste zelo aktivni.

Bil sem, sedaj ne več. Bil sem predsednik likovnega društva ***Solinar*** iz Pirana, tajnik likovnega društva ***LIK*** iz Izole, član ***Društva likovnih samorastnikov*** iz Ljubljane, društva ***Tine Rožanc*** iz Ljubljane, kulturnega društva ***Il Colle*** iz San Daniele v Italiji ... Slikarstvo mi pomeni bistvo življenja. Bil sem zelo aktiven, animiral sem druge člane, pripravljal razstave, tudi v Bologni, Padovi ... Potem je prišla bolezen. Ko človeka udari, ga udari tam, kjer najbolj boli! Leta 2002 sem začel izgubljati vid.

"Povedal bom anekdoto, ki se mi je zgodila, ko so me peljali gledat slovenske impresioniste. Ko sem opazoval eno izmed slik, sem se ji malo preveč približal in z glavo sprožil alarm. Takoj sta pritekla varnostnika. Rekel sem jima: 'Saj nisem šel čez črto.' Odgovorila sta: 'Preko res niste stopili, ste pa šli z glavo preblizu.' Razložili smo jim, da sem skoraj slep in sem zato šel tako blizu. Odgovorili so, da je že v redu in da bodo odslej vedeli, za kaj gre, če se bo spet vklopil alarm."

"VELIKO SLIKAM SOLINE, A BOLJ ABSTRAKTNO". Foto: Mateja Kutin

V zelo kratkem času ste skoraj oslepeli?

Zelo hitro se je zgodilo, čeprav sem imel pet laserskih operacij, ko so mi žgali kapilare na mrežnici, ki so mi popokale. V letu dni sem skoraj popolnoma izgubil vid. Danes vidim 4,5-odstotno. Tolažijo me, da ne bom videl le popolne teme, da bom videl sivo, ker je vidni živec še dober. Hoteli so me poslati na operacijo v tujino, vendar je premalo zdravega tkiva, da bi se dalo kaj narediti. Če bi tkivo presadili, je 90 odstotkov možnosti, da bi odstopila roženica, kar bi bilo še slabše. Moraš sprejeti tako, kot je.

Še vedno ste član likovnega društva LIK.

Dobivamo se vsaj enkrat na teden in slikamo. Izberemo celoletno temo in si zadamo cilje, ki jih želimo doseči. Začnemo prvi četrtek v septembru. Delamo v ateljeju, kjer imamo zelo dobre pogoje. Konec leta imamo skupinsko razstavo. Moja je bila ideja, da izbiramo sliko meseca, ki visi na častnem mestu v ateljeju. Konec leta dobi slikar priznanje za sliko meseca. Tako spodbudimo tudi manj aktivne člane. Glavno pa je, da imaš občutek, da si še vedno družbeno aktiven.

Ste slikar samouk?

Ja, čeprav nekateri pravijo, da takoj, ko obiščeš tečaj, nisi več samouk. Nimam akademskega naziva, sem se pa udeleževal tečajev, kolonij ... Imel sem kar nekaj mentorjev: akademskega kiparja **Antona Flega**, akademskega slikarja **Andreja Trobentarja**, likovnega pedagoga **Marjana Motoho**, arhitekta in slikarja **Teodorja Tavžlja**, akademski slikarki **Martino Žerjal** in **Tino Štirn**, sedaj pa že nekaj časa delam pod mentorstvom likovne pedagoginje **Marlene Zorjan**. Vsak mentor ima svoj način dela in od vsakega vzameš tisto, kar rabiš.

Ekstempori so mi izziv. V najboljših letih sem se jih udeleževal tudi po 14 vikendov letno po vsej Sloveniji in Furlaniji-Julijski krajini. V Italiji jih je zelo veliko. Veliko je tudi slikarjev; društvo v San Daniele na primer ima kar 300 članov. Za ekstempore se zelo zanimajo tudi krajani; obiskujejo jih, gledajo, kako delamo, in kupujejo slike. Na takih dogodkih se lahko primerjaš z drugimi slikarji in vidiš, kolikšna je tvoja vrednost. Lani sem na ekstemporu v Coseanu med 260-imi slikarji dobil drugo nagrado in

Utrinki

medčloveških odnosih in odkrivanju ter sprejemanju drugačnosti v vsakdanjem življenju. Srečanje je bilo nedvomno neponovljivo, predvsem pa zelo pozitivna izkušnja za vse učence. Obe izmenjavi sta bili izpeljani v okviru evropskega projekta *Interreg*.

Srečanja se bodo nadaljevala tudi v prihodnje, v takšni ali drugačni obliki. Zamisli je še veliko …

Besedilo in foto: Simon Skočir

KOVAČINOVI NA KUPU

Bača – Vasica v zgornji Baški grapi je v soboto, 10. septembra, ponovno oživela. Tu se je namreč po petih letih že drugič zbrala številčna ***družina Mlakar***, ki jo v teh krajih

poznajo tudi po domačem, hišnem imenu ***Kovačinova***. Srečanja se je udeležilo okoli 70 njenih družinskih članov, ki so prišli sem iz najrazličnejših krajev Slovenije in celo tujine.

Sprejela in pozdravila sta jih tolminski župan **Ernest Kemperle** in predsednik Krajevne skupnosti Podbrdo **Marko Kenda**, nakar so si v stari vaški mlekarnici ogledali razstavo *Bača skozi čas*, kjer so spoznavali zgodovino in življenje hribovcev, ki so stoletja vztrajali na teh strminah. Občudovali pa so lahko tudi vaški hišni muzej ***družine Zgaga***. Številna udeležba mladih članov družine potrjuje, da svojih korenin ne bodo pozabili zlepa.

Besedilo in foto: C. Z.

priznanje žirije za prineseno delo. Dogaja pa se, da ni vedno nagrajena najboljša slika.

Razstavljal sem po vsej Sloveniji: v Mariboru, Celju, Brežicah, Ljubljani, Novi Gorice, Ilirski Bistrici ... in na Obali. Razstava v Tolminu je moja 64. samostojna razstava, še več pa je bilo skupinskih.

Poznate še kakšnega slikarja, ki je slep?

V Društvu slepih in slabovidnih je **Veso Pirnat**, ki je tudi pesnik. On vidi točkovno, samo skozi eno luknjico. Riše, ampak bolj reliefno; dela z mavcem, potem pa pobarva.

Vedno sem govoril, da je slikarstvo cilj mojega življenja. To me drži pokonci. Živim za slikarstvo. Rad bi se še udeleževal kolonij, a ne vem, kako bo. Največje zadovoljstvo je, če si s sliko sam zadovoljen. Vsakdo dela tudi za denar, za priznanja, a na prvem mestu je osebno zadovoljstvo.

Priznanje mora biti!

Vsekakor. Veliko dam na mnenje žirije in drugih slikarjev. Čutiš zadovoljstvo, da nekaj ostane za tabo.

Rad osrečujem ljudi. Z veseljem se spominjam dogodka pred nekaj leti. Nekdo je kupil mojo sliko in mi kasneje povedal, da je z njo posijal žarek sonca v njegovo dnevno sobo. Vse moje slike niso tako *sončne*. Uporabljam tudi temne, bolj hladne barve. Imel sem obdobje modrega ... Sedaj imam obdobje bolj toplih barv, oranžne, rumene, rdeče ... Tisti, ki živimo ob morju, smo *gente di sole* – sončni ljudje. Veliko slikam soline, a bolj abstraktno. Tudi če premaknem kakšno hišo za 20 centimetrov, tega ne vzamem za tragiko. Prej sem rad upodabljal istrsko arhitekturo. Kot vsi, sem začel z rožicami.

Moje slikarstvo sodi v abstraktni impresionizem. Izhajal sem iz impresionizma (obožujem slovenske impresioniste, blizu so mi tudi **Ivana Kobilica**, **Silvester Komelj** in **Zvest Apolonijo**, od svetovnih pa **Claude Monet**). Slikam po svoje. Včasih polivam, da se barve razlivajo čez hiše, drevesa, pokrajino ... Najpomembnejše je, da si prepoznaven, da te najdejo med 100 slikarji. Poskušaš narediti nekaj svojega, razviti svoje osebno izražanje. Pravi mentorji nočejo, da se jih kopira, ampak da vsak slikar naredi nekaj svojega. To je težko.

Sredi oktobra je Ivan Stojan Rutar nekaj svojih slik na ogled postavil tudi Tolmincem. Na odprtju razstave ga je predstavila umetnostna zgodovinarka in likovna kritičarka Anamarija Stibilj-Šajn. V avli *Kinogledališča* so na ogled motivi iz Posočja in Slovenske Istre. Čeprav je to že njegova 64. samostojna razstava, pravi, da ga še nobena ni tako namučila, kot prav ta. Pred domačimi ljudmi ni enostavno razstavljati.

Na vaših slikah je veliko svetlo modre.

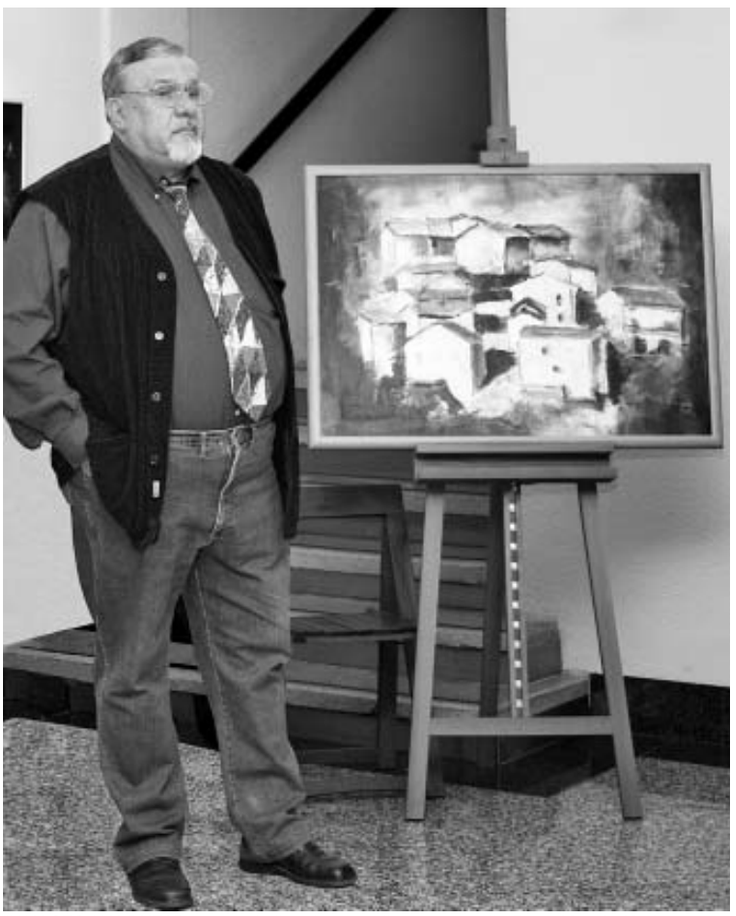

IVAN STOJAN RUTAR** je v enajstih letih ustvaril ogromno slik. **Foto: Mateja Kutin

Ja, res je. Zelene ne maram in se ji izogibam. Uporabljam jo le, ko je nujno. Če izbiram motiv in ko rišem arhitekturo, gledam, da zelene ni. Zato tudi rad rišem soline, saj tam zelene ne bi smelo biti. V njih raste rastlina, podobna resju. Ko je voda nizka (in so soline zapuščene), je vse vijolično. Nekoč mi je neka gospa rekla: *"Vsa morja sveta sem videla, a vijoličnega nisem videla nikjer."* Odgovoril sem ji: *"Draga gospa, potem pa še niste bili v sečoveljskih solinah in ne veste, kako je."*

V morju so res skrite vse barve!

Seveda, od rumene, rdeče, vijolične, zelene ... vse barve. Odvisno je od planktona, od tega, pod kakšnim kotom padajo sončni žarki ...

Se tudi Soča pojavlja na vaših slikah?

Do Soče čutim spoštovanje. Ne zna je naslikati vsak. Če je ne naslikaš prav take, kot je, si žalosten. Za mostarsko jezero mi je uspelo dobiti prave barve. Privlačile so me tudi vrbe ob njenem robu. Se pa barva Soče lahko tudi iz ure v uro spreminja.

V svoji zbirki imate precej nagrad in priznanj.

Imam sedem certifikatov kakovosti, ki jih podeljuje ***Zveza likovnih društev Slovenije*** (ZLDS). Leta 2001 sem dobil zlato paleto, najvišje priznanje ZLDS za kakovost likovne ustvarjalnosti. Tudi veliko drugih priznanj in nagrad imam. Uspeh je že, če prideš v ožji izbor in je tvoja slika razstavljena.

Naj vam za konec zaželimo, da bi še naprej prinašali *sonce* v življenja.

Pogovor pripravila: Mateja Kutin

Opombe:
[1] ***Vojka Gašperuta** smo predstavili v **EPIcentru**, letnik V, št. 4.*

• Blago in šivanje zaves po meri
• Popravila (krajšanje, menjava zadrg ...)
• Šivanje reklamnih izdelkov in športne konfekcije za vso družino

PapirPlast d.o.o. Kamno 32

05/ 38 11 460, 38 90 081, 041 693 924

EMKA
trgovina tekstila
MEKINC
STIL

Povezovanje alpskih narodnih parkov

Območji *Triglavskega narodnega parka* in avstrijskega *narodnega parka Nockberge* tvorita zaokroženo geografsko celoto z izrednimi naravnimi lepotami in značilnostmi julijskega predalpskega ter alpskega sveta. Način življenja in kultura sta jima skozi tisočletja vtisnila neizbrisen pečat.

Da bi zagotovili trajnostni razvoj na območjih obeh parkov ter ohranjanje narave in kulturne dediščine je ***Triglavski narodni park*** (TNP) v sodelovanju z ***narodnim parkom Nockberge*** prijavil večletni projekt z naslovom *Razvoj trajnega sodelovanja med narodnim parkom Nockberge in Triglavskim narodnim parkom na področju trajnostnega razvoja in informiranja javnosti ERA – Eko Regia Alpe Adria*. Zanj so se odločili tudi z namenom oblikovanja novih dohodkovnih možnosti za prebivalce vplivnih območij parkov.

Projekt se izvaja v okviru programa pobude skupnosti Interreg IIIA SLO/A 2000–2006.

MUZEJ V AVSTRIJSKEM PARKU NOCKBERGE** – Na povabilo **Triglavskega narodnega parka** so se učenci 4. razreda **OŠ Kobarid** podali na ogled tamkajšnjega narodnega parka. **Foto: Deana Ivančič

Vidni prvi rezultati

Temelji za delo so bili izoblikovani na lanskem posvetu ERA v Avstriji (o tem smo v ***EPIcentru*** pisali konec lanskega leta), in sicer v treh različnih mednarodnih delovnih skupinah s področja turizma, kmetijstva in naravovarstva. *"V prvem obdobju smo izpeljali številne aktivnosti, na račun katerih lahko danes že opazimo nekaj konkretnih rezultatov – predvsem v povezovanju na področju turizma in izobraževanju šolske mladine,"* razlaga vodja projekta **Davorin Koren** iz Triglavskega narodnega parka.

• V Kobaridu, Trenti ter Ebene Reicheanu so bila organizirana srečanja in delavnice za otroke ***s področja izobraževanja o naravi ter ohranjanju naravne in kulturne dediščine***. Srečanj se je udeležilo prek tisoč otrok iz območij partnerskih parkov.

• Izvedene so bile ***različne aktivnosti***: srečanje parkov in delavnice v Pušji vasi; posvet o avtohtonih pasmah domačih živali (bovška ovca); srečanje koroških in slovenskih kmetov ter delavnica na temo organiziranja in skupnega trženja kmetij; delavnice in obiski lastnikov restavracij ter načrtovanje skupnih aktivnosti; povezovanje muzejev iz vseh treh regij; tisk skupnega koledarja prireditev; izmenjava promocijskega materiala; priprava in oblikovanje brošur za večino navedenih skupnih aktivnosti.

• Delovna skupina na področju kmetijstva si je

(nadaljevanje na naslednji strani)

Utrinki

STO LET ORGANIZIRANEGA TURIZMA NA SLOVENSKEM

Portorož – Ob svetovnem dnevu turizma je bila v soboto, 24. septembra, v Portorožu osrednja svečanost ob praznovanju 100. obletnice ustanovitve ***Turistične zveze Slovenije*** (TZS) in s tem organiziranega razvoja turizma na Slovenskem. Dogodka smo se udeležili tudi predstavniki ***Turistične zveze Gornjega Posočja*** (TZGP), ki letos praznuje 15-letnico svojega delovanja, in ***turistična društva*** **(TD)** ***Drežnica***, ***TD Breginj***, ***TD Čezsoča***, ***TD Trebuša***, ***TD Sopota – Kneža***, ***TD Most na Soči***, ***TD Tolmin*** in ***TD Bovec – Sekcija mladih***. Pridružili pa so se nam tudi kolegi iz zamejstva.

V amfiteatru portoroškega avditorija so nas z dobrodošlico pričakala turistična društva iz Slovenske Istre, ***Mladinski pihalni orkester*** in ***Šavrinski godci***. Osrednja svečanost je bila v veliki dvorani avditorija, ki je bila ob tej priložnosti nabito polna turističnih društvenih delavcev iz vse Slovenije. Med udeleženci so bili tudi predstavniki turističnega gospodarstva, ***Gospodarske zbornice Slovenije***, ***Obrtne zbornice Slovenije***, ***Slovenske turistične organizacije*** in župani najbolj "turističnih" občin. Častni pokrovitelj prireditve je bil predsednik republike dr. **Janez Drnovšek**.

V nagovorih gostiteljice, županje Občine Piran **Vojke Štular**, predsednika TZS dr. **Marjana Rožiča**, predsednika Državnega zbora RS dr. **Franceta Cukjatija** in ministra za gospodarstvo mag. **Andreja Vizjaka** je bilo poudarjeno, da turistična društvena organizacija in rezultati delovanja okoli 600 turističnih društev dajejo izjemen pečat slovenskemu turizmu. Žlahtna tradicija turistične društvene dejavnosti je zibelka turističnega razvoja in izvir osnovnih pobud v turizmu. ***Turistična društvena organizacija*** (TDO) je dejavni del turizma, ▶

Foto: Franc Gruden

ga soustvarja, želi deliti njegovo usodo, je pa tudi njegovo kritično oko. V mnogih krajih TD delujejo kot inkubatorji razvoja turizma, poživljajo življenjski utrip s prireditvami, skrbijo za lepši izgled in urejenost krajev ter dvigajo kakovost življenja. Slovenija velja za gostoljubno in varno deželo. Slogan *Turizem smo ljudje* odraža osnovno poslanstvo TDO. Generalni sekretar Svetovne turistične organizacije **Francesco Frangialli** pa nam je polo-

žil na srce, naj ostanemo to, kar smo, torej raznolika dežela med Alpami in morjem z gostoljubnim prebivalstvom. Na teh značilnostih naj gradimo svoj turistični razvoj.

Program so sooblikovali: ***plesno-akrobatska skupina Flip*** iz Pirana, ***plesna skupina Mojce Horvat*** in **Tinkara Kovač**. Po prireditvi smo si ogledali še naravni park Sečoveljske soline.

Mojca Rutar, predsednica TZGP

ARHEOLOŠKI PARK DIVJE BABE

Cerkno – Širše območje paleolitskega arheološkega najdišča pod robom Šebreljske planote je bilo letos poimenovano v *Arheološki park Divje babe*, ki si ga bo mogoče vodeno ogledati spomladi prihodnje leto. Prav v jami Divje babe, 200 metrov nad strugo reke Idrijce, ki je danes del arheološkega parka, so arheologi z ***Inštituta za arheologijo ZRC SAZU*** našli preluknjano stegnenico mladega jamskega medveda. Odkopali so jo v srednje-paleolitski plasti v bližini kurišča, njeno starost pa ocenjujejo na 46.000 let. Kmalu po odkritju so se pojavile domneve, da gre za glasbeni instrument oziroma natančneje za piščal. Prav ta najdba je začetke glasbenega ustvarjanja premaknila za celih 10.000 let v preteklost in temeljito spremenila poglede na neandertalca, izumrlega pred 30.000 leti. Arheološki park poleg jame pokriva široko območje z vsemi naravnimi, kulturnimi in zgodovinskimi danostmi, kot so: soteska potoka Sevnica z avtohtono soško postrvijo in geološkimi najdbami, starožitne Jagršče, naselje Police z znamenito cerkvico, zaselek Reka, vas Šebrelje, ki slovi po vrsti posebnosti (od šebreljskega želodca do raznolike nematerialne kulturne dediščine) …

Projekt z naslovom *Ureditev arheološkega parka Divje babe za obiskovalce* je pripravila ***Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija*** (ICRA), ki je skupaj z ***Občino Cerkno*** lani poleti kandidirala na razpisu Phare CBC Slovenija/Italija. Projekt je bil odobren za sofinanciranje, z izvajanjem aktivnosti pa se je začelo lanskega oktobra. V času enoletnega trajanja projekta so bile opravljene številne naloge, ki jih lahko povežemo v tri sklope: • ureditev jame za turistični obisk, • vzpostavitev upravljanja in trženja ter • sodelovanje s čezmejnim partnerjem z namenom oblikovanja skupnih turističnih produktov. Namen projekta je bil vzpostavitev arheološkega parka Divje babe in predstavitev parka strokovni in širši javnosti. Vrednost projekta je znašala skoraj 16 milijonov SIT, od katere je ***Evropska unija*** zagotovila 12 milijonov SIT, preostanek pa je sofinancirala Občina Cerkno. Pri njegovem izvajanju sodelujejo številni zunanji strokovnjaki. Načrtovane projektne aktivnosti so zaključene, kar pa še zdaleč ne pomeni, da je končana celotna ureditev arheološkega parka. Za dosego tega bo treba v park vložiti še veliko finančnih sredstev in dela. Letošnjo jesen se bodo nadaljevala izkopavanja v jami, Občina Cerkno pa bo skupaj z domačini nadaljevala z urejanjem dostopa do jame. Finančna sredstva za celotno in dokončno ureditev arheološkega parka bo morala še naprej zagotavljati občina; del jih bo skušala pridobiti iz nacionalnih in evropskih razpisov.

Projekt je bil širši javnosti predstavljen v petek, 30. septembra, ko je v prostorih ***Cerkljanskega muzeja*** poleg osrednje proslave v počastitev 10. obletnice delovanja ***Občine Cerkno*** potekalo še praznovanje 10. obletnice odkritja neandertalčeve piščali v jamskem najdišču Divje babe pri Šebreljah.

Tadeja Bezelak, ICRA d.o.o. Idrija

(nadaljevanje s prejšnje strani)

zadala za nalogo ***definiranje kmetijskih izdelkov***. Ker se bo slednje skušalo promovirati in tržiti v vseh treh parkih, so zanje v pripravi načrti, na podlagi katerih se bodo lahko tako izdelki kakor območja parkov tržila v sosednjih regijah s pomočjo projektnih partnerjev.

• V okviru projekta so ***pripravili prva informacijska gradiva***, ki so zainteresiranim na voljo v informacijskih središčih partnerskih parkov.

• V tem času sta bila s partnerskimi parki Nockberge in Parco naturale Prealpi Julie ***izoblikovana dva nova mednarodna projekta,*** in sicer: *Priprava upravljavskih načrtov za prekomejna območja Nature 2000* ter *Trajnostna raba bohinjskih pašnih planin*.

KMALU DRUGI POSVET ERA

Rezultati prvega dela projekta bodo predstavljeni ***v petek, 28. oktobra***, in ***soboto, 29. oktobra***, ko bo ***na Bledu drugi posvet ERA***. Prijavitelji bodo skupaj s čezmejnimi partnerji načrtovali delo do konca leta 2006, ko bo projekt zaključen. V tem času naj bi se oblikovali novi skupni projekti, s katerimi bi doprinesli k ohranjanju narave in trajnostnemu razvoju na območjih parkov.

Dodatne informacije: **Davorin Koren**, Triglavski narodni park, telefon: ***05/ 38-91-075***, GSM: ***031-345-479***, e-pošta: ***davorin.koren@tnp.gov.si***.

Želja sodelujočih je, da bi se do konca leta 2006, ko se bo projekt zaključil, izoblikovalo še nekaj novih zamisli in oblik sodelovanja (tudi na področju trženja lokalno tipičnih izdelkov), ki bi pripomogle k trajnostnemu razvoju partnerskih območij, tukajšnjim prebivalcem pa ponudile nove dohodkovne možnosti.

Najučinkovitejši varuhi narave

Projekt je namenjen prebivalcem narodnih parkov in vsem, ki živijo v njegovi neposredni bližini, saj so kot njegovi najboljši poznavalci najučinkovitejši varuhi. Projekt je namenjen tudi lokalnim skupnostim in drugim institucijam ožjega in širšega območja omenjenih narodnih parkov ter upravljavcem narodnih parkov. Različne izkušnje ciljnih skupin in skupne razvojne perspektive bodo vključevali v skupne zamisli in pilotne projekte.

Kako naprej?

V prihodnje želita območji TNP-ja in narodnega parka Nockberge še tesneje sodelovati in si izmenjevati izkušnje ter tako izkoristiti vse svoje potenciale v smeri trajnostnega razvoja. Zaradi nepovezanosti se doslej niso izkoriščali potenciali, ki jih (v smislu ozaveščanja javnosti, izobraževanja in izboljšanja ekonomskega položaja lokalnega prebivalstva) prinaša takšno povezovanje. Predvsem v Sloveniji se je izkazala relativno nizka raven osveščenosti javnosti glede varovanja narave in pomena zavarovanih območij, še posebej edinega narodnega parka. Upamo, da se bo to že v kratkem začelo spreminjati – na bolje, seveda!

Iz projektnega gradiva povzela **Tatjana Šalej Faletič**

Arheologija v naročju Krna

Leto dni po uspešno opravljenih arheoloških raziskavah na planini Pretovč sta *Inštitut za arheologijo ZRC SAZU* iz Ljubljane in *Tolminski muzej* pod vodstvom dr. Ivana Turka izvedla še arheološka sondiranja na območju planin Zapleč in Zaprikraj nad Drežniškimi Ravnami.

Nekateri poskusni jarki oz. sonde niso kazali sledov arheoloških ostalin, v drugih pa so arheologi našli več deset kamnitih odbitkov in orodij. Med njimi velja omeniti drobno mikrolitsko orodje, kakršno je bilo najdeno že na planini Pretovč. Na veliko presenečenje arheologov je zemlja skrivala tudi najdbe manjših kosov prostoročno izdelane lončenine. Keramičnih odlomkov zaradi slabe ohranjenosti ne moremo natančneje opredeliti, okvirno pa jih umeščamo v čas med mlajšo kameno dobo (neolitikom) in bronasto dobo.

Raziskave na Zapleču in Zaprikraju so nas ponovno prepričale, da planine niso le pomembna etnološka in arhitekturna dediščina Posočja, ampak tudi izjemna arheološka najdišča, ki bi jih bilo smiselno bolj sistematično raziskati. Morda bomo v prihodnje do podobnih izsledkov prišli tudi na planinah pod Matajurjem, Kobiljo glavo itd.

Miha Mlinar, arheolog, Tolminski muzej in **Matija Turk**, arheolog

1 – NA DREŽNIŠKIH PLANINAH** imamo opraviti z najdiščem, ki je bilo s strani kamenodobnih lovcev obljudeno že pred skoraj 10.000 leti. Najdbe keramičnih odlomkov in kamnite puščice pa so zelo koristen vir za proučevanje pašništva v tem delu Alp. So materialni dokaz za prve pastirje, ki so se s čredami drobnice ali goveda že pred več tisočletji podali na gorske pašnike pod zahodnimi obronki Krna? **Foto: Matija Turk

2 – ARHEOLOG DR. IVAN TURK** je poznan predvsem kot najditelj najstarejšega glasbenega instrumenta, neandertalčeve koščene piščali iz jame Divje babe v dolini reke Idrijce. **Foto: Miha Mlinar

3 – Z MOKRIM SEJANJEM ZEMLJE** dobimo tudi najbolj drobne arheološke predmete, velike komaj par milimetrov, ki bi jih sicer s prostim očesom med izkopavanji prezrli. **Foto: Miha Mlinar

4 – "RETUŠIRANA KLINICA S HRBTOM"** (desno) je izdelana iz kamnine nelokalnega izvora in zagotovo nakazuje na prisotnost človeka na planinah pod Krnom, Krnčico in Krasjim vrhom že v srednji kameni dobi – mezolitiku. Kar nekaj tisočletij mlajša pa je kamnita puščica (levo). **Foto: Matija Turk

Za črno-belimi polji

V *EPIcentru* pogosto beremo o uspehih naših šahistov. Zato smo se tudi odločili, da podrobneje predstavimo njihovo društvo, ki se lahko pohvali s 60-letno tradicijo.

Šahovsko društvo AET Tolmin je bilo ustanovljeno oktobra 1945. leta. Pod imenom *Šahovsko društvo Tolmin* je nastalo na pobudo **Joška Tornija** in somišljenikov. Torni je bil dolga leta gonilna sila društva, organizator in sodnik mnogih prireditev. Začetna peščica članov je svojo dejavnost razširila v delovne organizacije. Na osnovnošolska, sindikalna in pokalna tekmovanja je prihajalo tudi prek 100 ljubiteljev šaha.

Leta 1974 se je društvo preimenovalo v *Občinsko šahovsko društvo*.

Skrb za mlade

Vseskozi so člani društva posvečali veliko pozornost mladim, saj so se zavedali, da se bodo vlaganja obrestovala. Skrbeli so za izobraževanje mladih šahistov, pa tudi sodnikov, mentorjev in organizatorjev. Danes ima društvo tri sodnike.

Številni turnirji in tekmovanja

Društvo je bilo že v preteklosti zelo aktivno. Pripravljali so dvoboje na 100-tih šahovnicah s pripadniki Jugoslovanske ljudske armade. V okviru prireditve *Noč na jezeru* so organizirali živi šah; figure so bili učenci.

***K USPEHU TOLMINSKIH ŠAHISTOV** ne prispeva samo talent (ta naj bi doprinesel le 10 odstotkov), ampak predvsem trdo delo*

Kako je Torni prišel v naše kraje?

Joško Torni je bil doma iz Trsta. Anekdota govori o tem, kako je nekega dne prišel v Tolmin, on s kolesom, prijatelji pa z avtomobilom. Zvečer so se poveselili in nekaj tudi popili. Pozabil je na kolo; s prijatelji se je usedel v avto in odpeljali so se domov. Po tednu dni se je, brez upanja, da ga bo našel, vrnil po kolo, a čakalo ga je točno tam, kjer ga je pustil. To ga je tako razveselilo, da se je odločil, da se bo preselil v Tolmin.

Utrinki

SLOVO MATURANTOV LETNIK 2005

Tolmin – Za tolminske gimnazijce je bil torek, 27. septembra, nekoliko drugačen dan – zadnje ure pouka so se iz učilnic preselili v tolminsko kinogledališče. Medse so še zadnjič povabili lansko generacijo maturantov in njihove starše. Na pot do znanja so jih v širni svet z živahnim programom, ki je potekal pod vodstvom **Marte Rutar,** pospremili z besedo, plesnimi ritmi plesalk gimnazijske ***Plesne skupine Korak*** in pesmijo ***Mešanega mladinskega pevskega zbora Gimnazije Tolmin***.

Ravnatelj Gimnazije Tolmin **Bojan Tuta** jim je v svojem slavnostnem nagovoru položil na srce, da je opravljena matura le delček poti do sanj in izrazil upanje, da jih bo ta pot po zaključenem študiju polne znanja pripeljala nazaj na Tolminsko. Tolminski župan **Ernest Kemperle** se mu je pridružil s čestitkami in poudaril, da tolminska občina skrbno bdi nad svojo gimnazijo in ji stoji ob strani. Skupaj sta vsem maturantom izročila spominska darila, ki jih bodo vedno spominjala na razigrane obraze v gimnazijskih klopeh.

Dijaki, ki so se v letih šolanja posebej izkazali pri šolskih in izvenšolskih dejavnostih, so prejeli posebna priznanja in nagrade ***Gimnazije Tolmin***. Najvišje priznanje, nagrado Gimnazije Tolmin, so prejeli **Nika Kobal**, **Miha Drole**, **Teja Hvala**, **Maj Jukić**, **Jaka Kravanja**, **Vika Kravanja**, **Matevž Skočir** in **Simona Uršič**.

Branka Hrast Debenjak, Gimnazija Tolmin

ZADNJI USPEHI ŠAHISTOV

Ajdovščina – V nedeljo, 9. oktobra, se je v Ajdovščini odvijal turnir obmejnih mest in krajev. Nastopilo je 16 ekip iz Avstrije in Slovenije, med njimi dve iz Tolmina. Prvo tolminsko ekipo so sestavljali **Bogdan Podlesnik**, **Jure** in **Renato Škoberne** ter **Mateja Uršič**. Igrali so odlično in zmagali. Druga je bila ekipa iz Sežane, tretja pa iz Pirana.

Novo mesto – Na enotni šahovski ligi mladink, ki se je odvijala 8. in 9. septembra v Novem mestu, je nastopilo 14 ekip. Igralo se je na dveh deskah; v vsaki ekipi sta poleg standardnih igralk lahko nastopili še po dve rezervi. V ekipi ***Šahovskega društva AET Tolmin*** sta nastopili **Simona** in **Mojca Uršič**, ki sta igrali

ci na šahovnici sredi splava na jezeru, z njimi pa sta igrala velemojster **Bruno Parma** in mednarodni mojster **Stojan Puc**. Organizirali so tudi simultanke (to je oblika igre, v kateri ena oseba, običajno neki znani šahist, igra z več soigralci hkrati) s takrat znanimi velemojstri: Parmo, ki velja za enega najboljših slovenskih šahistov vseh časov, **Vasjo Pircem**, **Borisom Ivkovom** ... Prirejali so novoletne turnirje posameznikov in mesečne hitropotezne turnirje, turnirje Iskre in kasneje turnirje AET-ja. Člani pa so prirejali simultanke po šolah.

Tornijev memorial

Torni je bil pobudnik, da se je leta 1963 v Bovcu organiziral prvi turnir obmejnih krajev, na katerem so sodelovale ekipe iz Avstrije, Italije in Slovenije. Turnir se je ohranil vse do danes. Od Tornijeve smrti leta 1989 pa društvo organizira *Tornijev memorial*.

Pod okriljem AET-ja

Leta 1985 je družba ***AET Tolmin*** postala donator šahovskega društva. To je članom omogočilo doseganje skoraj neverjetnih rezultatov. Poleg tega so se tudi preimenovali v *Šahovsko društvo Iskra AET Tolmin*, kasneje v *Šahovsko društvo AET Tolmin*. Začeli so se udeleževati tekmovanj na državnem nivoju, najprej v mlajših kategorijah, kasneje tudi člani in članice.

Veliko članov je prihajalo iz drugih koncev Slovenije in tujine. Ekipo so okrepila znana imena: turški velemojster **Atalik**, mednarodna mojstra **Podlesnik** in **Mikac**, mojster **Peruš** ... V zadnjih letih pa se društvo bolj posveča domačemu kadru, ki uspešno nastopa v državnem ligaškem tekmovanju in v konkurenci posameznikov.

Danes je v društvu okoli 60 šahistov, med njimi prbližno 20 aktivnih članov.

Ekipni uspehi tolminskih šahistov

Državna liga je najvišja, namenjena najboljšim šahistom v državi. Svoje znanje je potrebno predhodno dokazati v II. in I. ligi, ki sta razdeljeni na zahod ter vzhod. Med 99 klubi v Sloveniji je Šahovsko društvo AET Tolmin po rezultatu ligaških tekmovanj na devetem mestu. K takemu uspehu pa ne prispeva samo talent (ta naj bi doprinesel le deset odstotkov), ampak predvsem trdo delo. Najuspešnejši šahisti potrebujejo veliko individualnega treninga z dobrim trenerjem. Poleg tega tudi brez računalniških programov ne gre.

Ekipno so najuspešnejši mladinci in članice; oboji tekmujejo že več let v državni ligi. Mladinci so sicer letos izpadli zaradi bolezni **Jureta Škoberneta**, našega najboljšega šahista. Mladinke tekmujejo v enotni ligi mladink in so med najboljšimi. Člani tekmujejo v I. državni ligi, kjer so že bili prvaki. V vrhu razpredelnice v enotni kadetski ligi pa so tudi kadeti.

Uspešni so tudi na osnovnošolskih tekmovanjih. Na odprtem državnem prvenstvu so bili fantje do 12 let državni prvaki. Fantje do 15 let pa so na državnem prvenstvu najboljših desetih ekip dosegli drugo mesto.

Uspehi posameznikov

Šahisti pa so uspešni tudi na tekmovanjih posameznikov. Letos sta **Jure Škoberne**, v kategoriji mladinci do 18 let, in **Simona Uršič**, v kategoriji mladinke do 20 let, osvojila naslova mladinskih državnih prvakov. Oba sta zato zaslužila udeležbo na svetovnem prvenstvu. Za mladince je že potekalo poleti v Franciji (Škoberne je dosegel odlično 52. mesto), za mladinke pa bo potekalo novembra v Istambulu.

Škoberne je nedavno prejel tudi naziv mojster FIDE. Na najnovejši rating lestvici ***Svetovne šahovske organizacije FIDE*** je namreč presegel rating 2300 točk, kar je za večino šahistov nedosegljivo. Škoberne je tako prvi šahist iz Zgornjega Posočja, ki mu je to uspelo.

To pa nista edini zaslužni imeni za uspehe društva. Uspešni so tudi **Renato** in **Dijana Škoberne**, **Mateja**, **Mojca** in **Jakob Uršič**, **Edo Rozman**, **Gregor Raspor**, **Andrej Pavšič**, **Erik Hozjan** ...

Kako dalje?

Za uspešno delo in dosežene rezultate je društvo prejelo številna priznanja ***Šahovske zveze Slovenije***, ***Primorske šahovske zveze***, ***Občine Tolmin***, ***Krajevne skupnosti Tolmin***, ***Športne zveze Tolmin*** ... Razmišlja pa tudi o prihodnosti. Ogromno je načrtov in volje. Za uresničitev želja bo potrebno trdo delo in pridobitev več finančnih sredstev. Upajo pa tudi, da bodo po 15 letih končno dobili svoj prostor in si tako zagotovili boljše pogoje za delovanje.

Mateja Kutin
Foto: arhiv ŠD AET Tolmin

Kaj je šah?

Šah je družabna igra, pri kateri si dva igralca na igralni plošči, razdeljeni na 64 črno-belih polj in z 32 šahovskimi figurami prizadevata doseči položaj, ko se nasprotnikov kralj na more ubraniti napadu. Zanesljivih virov o nastanku t.i. kraljevske igre ni, je pa mogoče trditi, da je njena pradomovina nekje v Aziji, najverjetneje na območju današnjega Irana ali Indije. Najstarejši zapis o šahu s konca 6. stoletja izhaja iz Perzije. V Evropo so ga prinesli trgovci na prelomu prvega tisočletja, srednji vek in predvsem začetek novega veka pa sta sprožila množičnost igranja. (vir: www.bsi.si)

Odmevni rezultati na zadnjih mednarodnih tekmovanjih

Jure Škoberne je uspešno nastopil na svetovnem šahovskem prvenstvu v kategoriji fantov do 18 let, kamor se je uvrstil kot slovenski državni prvak. Na prvenstvu, ki je med 18. in 28. julijem potekalo v Franciji, so nastopili 104 udeleženci. Jure je v izredno hudi konkurenci s 5,5 osvojenimi točkami zasedel 52. mesto.
Med 23. in 31. julijem je v Pardubicah na Češkem potekalo tudi amatersko evropsko prvenstvo članov in članic, kjer so nastopili šahisti z ratingom do 2200 točk. Med 277 šahisti (34 je bilo žensk) je nastopilo precej Slovencev in tudi nekaj šahistov Šahovskega društva AET Tolmin. Najbolje se je odrezala **Simona Uršič**, ki je med članicami v absolutni konkurenci zasedla tretje mesto (pred njo sta bili dve Rusinji). V konkurenci članic do ratinga 2000 pa je bila prva in tako osvojila naslov evropske amaterske prvakinje v tej kategoriji.

Utrinki

odlično in osvojili četrto mesto.

Državne prvakinje so postale mladinke ***Šahovskega kluba Triglav Krško***, druge so bile mladinke ***Šahovskega kluba Milan Majcen*** iz Sevnice, tretje pa iz ***Šahovskega društva Novo mesto***.

Jožef Uršič, predsednik ŠD AET Tolmin

PET LET SMARAGDNEGA ODSEVA

Kobarid – Pred dnevi smo poklepetali z urednico ***Smaragdnega odseva*** **Nado Pajntar**, ki je pred dobrimi petimi leti, natančneje maja 2000, začela urejati informator ***Občine Kobarid***. Ta se je iz fotokopiranega zgibanega A4 formata povečal na zgiban A3 format, želja urednice pa je, da bi se nekoliko poredil in iz informatorja prerasel v občinsko glasilo. To mu sedaj uspeva le v oktobru, ob prazniku občine Kobarid, ko se iz dveh strani razširi na dvanajst in dobi novo tiskano preobleko. Takrat narase tudi njegova naklada, in sicer iz 500 na 2.000 izvodov, saj ga prejmejo vsa gospodinjstva v kobariški občini.

NADA PAJNTAR, *UREDNICA SMARAGDNEGA ODSEVA*: *"Ljudje pričakujejo, da se bo o njih vsaj slišalo, če že ne videlo, vendar pa za to niso pripravljeni ničesar storiti!"*

Na vprašanje, kaj se ji zdi pri urejanju najtežje, Pajntarjeva odgovarja, ▶

V družbi vitaminov in dodatkov

Hrana, ki jo uživamo, in zdravje sta v tesni povezanosti. Z izbiro živil si lahko svoje zdravje okrepimo, lahko pa tudi zapravimo. Poleg izbire živil je za kakovost še kako pomemben način priprave. Včasih je bila pot hrane do krožnika precej krajša. Večino živil so morali porabiti hitro, da se niso pokvarila. Danes je hrana industrijsko tako obdelana, da je rok uporabe čim daljši. Na žalost se pri teh postopkih izgubi veliko pomembnih snovi, ki se sicer nahajajo v svežih živilih.

V našem telesu se kot stranski produkt presnove v celicah neprenehoma tvorijo škodljive snovi, ki okvarjajo oziroma slabijo naše celice in pripomorejo k nastajanju določenih bolezni. Telo se skuša škodljivim snovem ubraniti z zaščitnim sistemom, vendar za učinkovito obrambo potrebuje zaščitne snovi, ki jih v telo vnesemo s prehrano ali dodatki. To so predvsem vitamini, minerali (selen ...), flavonoidi, itd. Največ se jih nahaja v svežem sadju in zelenjavi, ki ju po zagotovilih stroke ne pojemo dovolj. Naš vsakdan iz dneva v dan bolj stresen. Zahteve, ki nam jih oziroma si jih postavljamo, so vedno večje, zato je potreba po zaščitnih snoveh ustrezno večja.

Z IZBIRO ŽIVIL SI LAHKO SVOJE ZDRAVJE OKREPIMO**, lahko pa tudi zapravimo.* ***Foto: T. Š. F.

Vitamini za vitalnost

Vitamine v grobem razdelimo na vo-

Utrinki

da je to zagotovo pridobivanje gradiva: "*Ljudje pričakujejo, da se bo o njih vsaj slišalo, če že ne videlo, vendar pa za to niso pripravljeni ničesar storiti*." "*Sprva smo zaradi zapletov z vpisom v razvid medijev vmes res imeli kratko pavzo*," pravi in v nadaljevanju razloži, da so kljub temu ob vsakoletnih občinskih praznikih uspeli izdati praznično obarvano glasilo. V njem lahko prebiramo bodisi o prelomnem dogodku izpred preteklih dni bodisi o kakšnem izmed številnih kobariških veljakov, ki so Kobaridu s svojim življenjskim prispevkom pustili neizbrisen pečat:

- leta 2001 smo ob 150-letnici rojstva prebirali o **Simonu Rutarju**;
- leto 2003 je bilo v znamenju "Kobariške republike",
- v izdaji iz leta 2004 smo se spominjali 160-letnice rojstva **Simona Gregorčiča**,
- letos pa 110. obletnice smrti skladatelja **Hrabroslava Volarča**.

In prihodnje leto? *"Takrat se bomo najverjetneje ponovno spomnili Gregorčiča, saj bomo beležili stoletnico njegove smrti,"* napoveduje Pajntarjeva.

Besedilo in foto: Tatjana Šalej Faletič

DOŽIVLJAJSKI DAN V NARODNEM PARKU

Narodni park Nockberge (Avstrija) – Učenci in učiteljici 4. razreda ***OŠ Simona Gregorčiča*** iz Kobarida smo se v okviru čezmejnega projekta *Eco Regio Alpe Adria* (ERA) na povabilo ***Triglavskega narodnega parka*** (TNP) 6. oktobra udeležili srečanja narodnih parkov v avstrijskem narodnem parku Nockberge. Spremljal nas je **Jože Mihelič**, eden izmed pobudnikov srečanj predstavnikov in otrok iz vplivnih območij narodnih parkov.

Organizatorji srečanja, katerega namen je bil, da otroci spoznajo narodni park Nockberge, so pripravili zanimiv dan. Najprej smo se z avstrij-

dotopne (vitamina B in C), ki se za razliko od drugih vitaminov ne kopičijo v telesu, ter na tiste, ki so topni v maščobi (vitamini A, D, E in K). Pri slednjih velja večja previdnost, ko jih uživamo v vitaminskih pripravkih. Pa si poglejmo posamezne vitamine in njihov vpliv na naše zdravje in počutje.

• ***Vitamini skupine B*** se v živilih vedno nahajajo v skupini. Pomanjkanje velikokrat občutimo kot razdražljivost, nenehno utrujenost, pogosto so prisotne težave z izpadanjem las, kožo, nohti ... Vegetarijancem pogosto primanjkuje vitamin ***B12*** (Kobalamin), ki ga lahko s pripravki iz morskih alg uspešno nadomestijo.

• ***Vitamin C*** je nepogrešljiv v bitki s prehladi, krepi odpornost organizma pred infekcijami, uravnoveša duševne procese, ugodno vpliva na ožilje in izboljšuje polt. Posebej je priporočljiv za kadilce in za vse, ki se ukvarjajo z vztrajnostnimi športi – tudi ti namreč *pokurijo* velike količine vitamina C.

• Povečane potrebe po ***vitaminu A*** se navadno kažejo pri tistih, ki delajo z računalnikom. Vitamin A namreč pomaga pri okrepitvi vida, kosti in imunskega sistema.

• ***Vitamin D*** je nepogrešljiv pri izgradnji kosti, za krepke zobe in imunski sistem.

• ***Vitamin E*** je učinkovit lovilec prostih radikalov, pomaga pri celjenju kože in preprečuje slabovidnost.

• ***Vitamin K*** je pomemben za strjevanje krvi in za nemoteno delovanje jeter ...

Pomembni nepravi vitamini

Za naše zdravje so pomembni tudi nepravi vitamini:

- ***karnitin*** – za mišično moč in izgorevanje maščob,
- ***koencim Q10*** – za pridobivanje energije v telesnih celicah,
- ***koencim A*** – za vitalnost, in
- ***bioflavonoidi*** – za zaščito ožilja in dober imunski sistem.

Nekaj praktičnih napotkov

Poleg vitaminov omenimo še nekaj dodatkov oziroma snovi, s katerimi si bomo olajšali prenekatero tegobo, povezano z našim zdravjem in počutjem. Vse te snovi in še veliko drugih dobimo tudi v različnih fitodietetičnih izdelkih.

Hujšanje – Vir vitaminov so lahko *stisnjenke iz alg*, ki jih velikokrat uporabljajo kot učinkovito pomoč pri hujšanju. V želodcu namreč nabrekneje in tako zmanjšujejo občutek lakote. Tudi *pripravki iz zelenega čaja* delujejo na vitkost, zmanjšajo izkoristek sladkorjev in maščob iz hrane in pospešujejo izgorevanje že nakopičenih maščob. Pri shujševalnih dietah sta ta dva preparata zelo pogosta kombinacija.

Menopavza – Kot naravna pomoč za ženske v menopavzi se uporabljajo *pripravki iz soje*, ki ublažijo navale vročine in zmanjšujejo nihanja v razpoloženju.

Težave z mokrenjem – *Soja v kombinaciji s cinkom* predstavlja naravno pomoč za moške, ki imajo težave z mokrenjem.

Okrepitev telesa – Zelo krepčilni za telo so *pripravki iz ginsenga* (vitamini A, C, D, B1, B3, B5, B6 ...), ki povečujejo telesno in duševno moč, krepijo spomin in izboljšujejo refleksе. Matični mleček (vsi vitamini B, minerali ...) je koncentrat številnih zdravilnih elementov, ki telo stimulirajo, okrepijo ter vzpostavljajo ravnovesje živčnega sistema.

Pravijo, da je skrivnost dolgega življenja v tem, da si ga ne skrajšujemo. V veliki meri smo za svoje zdravje oziroma življenje odgovorni sami. Pri skrbi za ohranjanje zdravja nam v izdatni meri pomaga narava z vsem svojim bogastvom zdravilnih rastlin, ki jih lahko s pridom uporabljamo kot obloge, čaje ... vendar o tem kdaj drugič.

Mojca Krofič, Trgovina z med. teh. pripomočki in kozmetiko Medicus partner d.o.o. Tolmin

Zdravljenje z bioenergijo po metodi Zdenka Domančiča.
Za dodatne informacije lahko pokličete na telefon
041-352-008
(Davis).
Davis Žbogar, Erjavčeva 17, 5000 Nova Gorica

POSEBNO OBVESTILO

Vse zavarovalce pri Vzajemni zdravstveni zavarovalnici obveščamo, da je s 1. septembrom pričel veljati spremenjen zakon o zdravstvenem zavarovanju. Vsi zavarovalci bodo do 5. decembra prejeli certifikat, ki potrjuje njihovo lastništvo Vzajemne.

Da, prav ste prebrali:
Vsak zavarovalec pri Vzajemni je **solastnik** zavarovalnice v skladu z zakonom in statutom Vzajemne.

Zavarovalce zato posebej opozarjamo, naj brez predhodnega posveta z ustreznim pravnim strokovnjakom ne podpisujejo ponudb ali pogodb drugih zavarovalnic, saj tako izgubijo pravico do lastništva Vzajemne, ki jim pripada na osnovi veljavne pogodbe.

Naročnik obvestila: Vzajemna, d.v.z.

080 20 60 www.vzajemna.si VZAJEMNA Jaz zate, ti zame.

Utrinki

skimi vodiči zapeljali po panoramski carinski cesti Nockalmstrasse do Eisentalhoha. Tu smo si ogledali muzej in se podali na pohod do Karlbada, nato pa ponovno z avtobusom na Grundalm, kjer smo se srečali na skupnem kosilu. Popoldne smo se lahko vključili v različne delavnice.

Domov smo se vrnili prijetno utrujeni in polni vtisov pokrajine, ki je tako drugačna od našega domačega okolja.

Učenci 4. razreda in učiteljici **Deana Ivančič** in **Karmen Ostrožnik**, OŠ Simona Gregorčiča Kobarid

DVONADSTROPNI JURČEK

Ponikve – Že v prejšnji številki ***EPIcentra*** smo pisali o tem, da so se nekatere jesenske vrste pojavljale že poleti, medtem ko so spet druge letos očitno povsem odpovedale.

Dokaz, da je letošnja gobarska sezona res polna presenečenj, drži v rokah domačin **Boris Kenda**, ki je na Ponikvah konec septembra našel dvonadstropnega jurčka.

T. Š. F.

Foto: Karla Kofol

Pajštuarjeva Lojza

Bača pri Podbrdu je ena izmed redkih vasi na Tolminskem, kjer so se prvotna posestva pričela drobiti že pred več kot 150 leti. Na kmetiji je običajno gospodaril prvorojeni sin, ostali so morali po svetu. Če pa je kdo ostal doma, so mu prepisali klet ali kakšno drugo poslopje in še njivico zraven. Tam so si uredili skromna bivališča, ki so sčasoma dobila hišne številke.

Družine so bile številne, revščine je bilo vedno več. Večalo se je tudi število *gostačev*, ki so stanovali po hišah, kjer so pač imeli trenutno več prostora. Ena izmed njih je bila tudi **Pajštuarjeva Lojza.**

Pod vtisom pravljic o čarovnicah

V zahodnem delu vasi, ob spodnjem kolovozu, še danes stoji hišica, ki so ji po domače rekli *Pr' Klavžu* in je po vojni ostala brez hišne številke. Spominjam se, kako smo šolarji pod vtisom pravljic o čarovnicah s strahom hodili mimo nje. Običajno se je skozi napol odprta vrata valil črn dim, kar je pomenilo, da si Pajštuarjeva Lojza kuha kosilo na skoraj podrtem ognjišču črne kuhinje. Včasih se je kdo ojunačil in v vrata vrgel kamen, medtem ko smo ostali dogajanje raje opazovali bolj od daleč. V hipu se je na vratih pojavila popolnoma v črno oblečena ženska in vreščala v gorenjskem narečju: *"Le počak! Bom že mam' pouedoua, s'j vem, č'gav s'!"* Lojza je namreč dolga leta služila nekje na Kranjskem in domačega narečja ni več poznala.

Selitev v opuščeno pajštvo

Njen ded se je leta 1844 priženil iz Porezna na Bačo in se z družino nastanil v mali hišici, ki je kasneje dobila hišno ime *Pr' stari Verbovki*. Njen oče se je okoli leta 1890 preselil v opuščeno sušilnico sadja – *pajštvo* na skrajnem vzhodnem robu vasi. Tedaj je nastalo hišno ime *U pajštue*, hišica je dobila številko 39, najvišjo v vasi. Kmalu po prvi svetovni vojni se je hišica podrla in Bačarji jim iz neznanega vzroka niso dovolili postaviti nove. Gozd je že zdavnaj prerasel vse sledi o Pajštuarjevi domačiji in malokdo ve, da je tam kdaj bila.

***PR' KLAVŽU** – "Ognjišče v hiši se je že zdavnaj sesulo. A ko grem mimo, imam včasih občutek, da se bo skozi priprta vrata pokadil dim in da bom na pragu ugledal črno postavo* **Pajštuarjeve Lojze**,*" pripoveduje* **Cveto Zgaga**

Lojzina sestra Katra

Pajštuarjevi otroci so se razkropili po svetu. V vasi je ostala samo **Katra**, ki se je kot gostač naselila v prazno *Petrcovo hišo*. Z dninami pri kmetih si je služila kruh. Pri delu je bila zelo natančna. Pripovedujejo, da je ob košnjah *komandirala*, navadno kar s kakega štora, kako morajo *grabljivke* grabiti in oblikovati *zagrabke*. Kasneje se je, zopet kot gostačica, preselila v *Klavževo hišo*. Ko je ostarela, je iz starih cunj izdelovala in prodajala copate oziroma jih zamenjala za hrano. Otroci so pogosto sedeli okoli nje in jo opazovali pri delu. Če ji je kdo le preveč delal senco, je imela navado reči: *"A je tebi* glažar *rit glihal?"*

"To bo Pajštuarjeva Lojza!"

Okrog leta 1935 se je k njej priselila še sestra Lojza, ki je dotlej služila pri stricu na Kranjskem. Starejši krajani se spominjajo njenega prihoda v vas. Otroci so takrat imeli navado zvečer spremljati mežnarja, ko je šel zvonit. Nekega večera so se pošteno prestrašili, ko so na stezi zagledali čudno prikazen. Popolnoma v črno oblečena ženska se je po vseh štirih plazila proti cerkvi. Očitno ji je zaradi slabe obutve drselo na zmrznjenem snegu. *"To bo Pajštuarjeva Lojza!"* so hitro ugotovili vaščani.

Črna kot noč

Lojza se s sestro ni preveč razumela, tako da se je iz bajte vsak dan slišal prepir. Katra je govorila zelo počasi, Lojzi pa so se besede kar usipale iz ust. Tako je bilo slišati točo besed, vmes pa: *"Ja, ja, ja …"* Od časa do časa je za nekaj dni izginila iz vasi. Zvedelo se je, da je beračila po okoliških vaseh. Vedno je bila oblečena v črno. Če je slučajno dobila kak kos obleke druge barve, jo je takoj pobarvala. *"Sama sem pobaruaua,"* je imela navado reči. Največkrat je imela na sebi vso obleko, ki jo je premogla.

Pajštuarjeva Katra je umrla šest let po vojni. Lojza je tako ostala sama in živela od dobrote vaščanov. Zadnja leta svojega življenja pa je preživela v podbrškem domu ostarelih. Ognjišče v Klavževi hiši se je že zdavnaj popolnoma sesulo. A ko grem mimo, imam včasih občutek, da se bo skozi priprta vrata pokadil dim in da bom na pragu ugledal črno postavo Pajštuarjeve Lojze.

Besedilo in foto: Cveto Zgaga

Čez Most po modrost

V okviru projekta, ki so ga lani *LTO Sotočje, Tolminski muzej* in *Turistično društvo Most na Soči* uspešno prijavili na razpis programa Phare, je bila urejena kulturnozgodovinska pot *Čez Most po modrost.* Pot so speljali po Mostu na Soči do Modreja in Modrejc.

Ko se pripeljemo na Most na Soči, nas informacijske table seznanijo s potjo. Najdemo jih tudi na avtobusni in železniški postaji. Z manjšimi tablami nas o posameznih kulturnozgodovinskih in naravnih znamenitostih sproti obveščajo kar ob poti, kjer so uredili 22 postaj. Z njihovo pomočjo nas popeljejo v preteklost okoliških naselij in vasi ter nam odkrijejo naravne lepote. Da pa se ne bi med potjo izgubili, nam bo v pomoč tudi istoimenski vodnik avtorja **Mihe Mlinarja**, sicer arheologa Tolminskega muzeja (več o njem najdete na EPIjevi knjižni polici na strani **39**).

NA MESTU NEKDANJEGA GROBIŠČA** danes stoji obeležje pradavnim prednikom. **Foto: Miha Mlinar

Dobimo se na placu

Potep po Mostu bomo začeli v središču naselja oziroma Na placu, kot bi ta del poimenovali domačini. Od tu se povzpnemo proti cerkvi. Pot nas pelje mimo niše z repliko grškega sovjega skifosa in bronastodobnega naselja. V bližini cerkve sv. Lucije se nahaja še niša z repliko ometa iz starejše železne dobe, ki je bil del rimskega posvetilnega oltarja. Tik za cerkvijo pridemo do stavbe Osnovne šole Dušana Muniha, v kateri je arheološki muzej in niša z repliko rimske figurice.

Ostanki železne dobe in Rimljanov

Nadaljujemo do panojev s prikazom temeljev dveh hiš ter stavbnih ostalin iz mlajše železne dobe. V neposredni bližini ponovno naletimo na temelje rimske hiše (3. st. n. št.), le nekaj deset metrov naprej pa najdemo še ostanke rimskega grobišča, ki se je tod razprostiralo med 1. in 5. st. n. št. Več o tem si lahko preberemo na informacijski tabli. Kulturnozgodovinska pot se od tu vzpne do pokopališke cerkvice svetega Mavra, kjer se nam odpre čudovit razgled na jezero, okoliške vasi in greben Tolminsko-Bohinjskih gora.

Pregljeva hiša

Ko se od svetega Mavra spustimo nazaj proti strnjenemu delu naselja, gremo najprej mimo kipa **Ivana Preglja**, nekoliko niže pa še mimo hiše, kjer je pisatelj preživel svojo mladost. Pot nadaljujemo do trga pod cerkvijo, kjer nas kronika kraja popelje skozi pomembne dogodke 19. in 20. stoletja. Tu pa se lahko tudi odžejamo z vodo.

Lesena vas

Na levem bregu Idrijce se nahaja Lesena vas; do nje pridemo, če prečkamo kamniti most. Tu se je na dveh terasah raztezalo železnodobno grobišče. Najobsežnejše raziskave so potekale ob koncu 19. stoletja in že tedaj je bilo raziskanih prek 6.500 grobov. Izkopavanja pa so se z manjšimi prekinitvami nadaljevala vse do danes. Na mestu nekdanjega grobišča so letos postavili obeležje pradavnim prednikom.

Vrnemo se do mostu in nadaljujemo pot do ledine Repelc – najnižje terase na levem bregu Idrijce, tik pred izlivom v Sočo. Na tem mestu so

Utrinki

KULTURA SPOMINJANJA

Bovec – Med 29. septembrom in 1. oktobrom je potekal mednarodni simpozij *Soška fronta 1915–1917: Kultura spominjanja*. Ob 90-letnici začetka soške fronte so ga organizirali ***Slovenski znanstveni institut*** z Dunaja, ***celovška univerza***, ***Avstrijski znanstveni institut*** iz Ljubljane, ***Institut za zgodovino Vzhodne Evrope dunajske univerze***, ***Znanstveno-raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti*** ter ***Kobariški*** in ***Tolminski muzej***, podprla pa ga je tudi slovenska ***Javna agencija za raziskovalno dejavnost***.

Na simpoziju so številni strokovnjaki, predstavniki narodov, ki so se na soški fronti borili, predstavili svoje referate. Posvetili so jih spominski literaturi in širšim družbenim vprašanjem; izpostavili so tudi vlogo žensk, kar doslej še ni bilo podrobno predstavljeno. Referati bodo prihodnje leto izšli v zborniku.

V okviru simpozija je **Heinrich Shoell**, podpredsednik avstrijske veteranske organizacije Črni križ, ki skrbi za grobišča prve svetovne vojne, podelil priznanje ***Kobariškemu muzeju*** in se tako zahvalil za 15-letno negovanje spomina na padle in objektivno prikazovanje dogodkov iz začetka 20. stoletja.

Besedilo in foto: Mateja Kutin

***DIREKTOR KOBARIŠKEGA MUZEJA** **JOŽE ŠERBEC** (levo), je iz rok **Heinricha Schoella**, podpredsednika Črnega križa, prejel priznanje*

našli ostanke grobišča iz starejše in mlajše železne dobe ter rimskega in poznorimskega časa. Sotočje Soče in Idrijce je zanimivo in očara tudi tiste, ki jih arheologija ne zanima preveč.

"Tod sekla bridka bodo jekla"

Ena od postaj poti Čez Most po modrost je tudi mali muzej ***Tolminsko mostišče***. Prva svetovna vojna je namreč močno zaznamovala tudi to območje. Muzej se nahaja v hiši tik nad jezerom, ki je bila med obema vojnama italijanska karabinjerska postaja z zapori, po kapitulaciji Italije pa je prešla v nemške roke. Med leti 1945 do 1947 pa je bila v njej obmejna stražarnica med conama A in B.

Slikovit most nas privede na desni breg Soče. Če se spustimo ob reki navzdol, lahko še nekaj časa občudujemo njeno lepoto in pridemo do urejenega razgledišča s klopcami. Mi pa smo se odpravili proti Modrejcam. Kmalu pridemo do obeležja avstro-ogrski vojaški kuhinji, enega najbolj nenavadnih spomenikov soške fronte.

Malo naprej od križišča z dovozno cesto proti Modrejcam se nahaja pred kratkim obnovljena apnenica ali frnaža. V njej so nekdaj žgali apno, kar je bila pomembna gospodarska panoga.

ARHEOLOG MIHA MLINAR *nam je zaupal, da je omet, katerega replika se nahaja v niši, v 5. st. n. št. krasil notranjo steno ene izmed železnodobnih hiš na Mostu na Soči. Desno od niše pa je vzidan še del rimskega posvetilnega oltarja.* ***Foto: Mateja Kutin***

Voda je vir ...

Vrnemo se do Mosta na Soči. Ves čas je pod nami akumulacijsko jezero, ki je leta 1938 nastalo za potrebe hidroelektrarne Doblar. Da so nekdaj bila pod mostom edinstvena korita, se spominja le še malokdo. Spustimo se do jezera. Ob sprehajalni poti nas spremljajo skulpture, ki nastajajo na likovnih kolonijah. Če nam čas dopušča, se lahko sprehodimo do konca poti, ki je speljana tik ob robu jezera.

Če hočemo prehoditi celotno pot Čez Most po modrost, pa nas čaka še zadnja, 22. postaja. Izvir Pod grmom najdemo pod obnovljeno kapelico s kipom svete Lucije. Voda, ki ne presahne niti v najbolj sušnih obdobjih in ima prek celega leta enako temperaturo, je po pripovedovanju zdravilna za oči. Pravijo pa, da je dobra tudi za pitje in baje hitro odžeja.

Mateja Kutin

Vir: MLINAR, Miha. *(2005). Čez Most po modrost. Tolmin: LTO Sotočje.*

INFOFLEŠ:

- Kulturnozgodovinsko pot sta *LTO Sotočje* in *Tolminski muzej* v sodelovanju s *TD Most na Soči* uredila v okviru projekta *Čez Most po modrost.*
- Na voljo je tudi istoimenski vodnik, ki nam na 80-ih straneh pomaga z najrazličnejšimi informacijami in podatki o kulturnih in naravnih znamenitostih.
- Če hočemo obiskati vseh 22 postaj ob poti, bomo za to potrebovali vsaj tri ure.
- Za obisk si lahko izberemo tudi le del poti.
- Pot ni zanimiva le za ljubitelje arheologije, ampak tudi za druge. Popelje nas skozi zgodovino Mosta na Soči in okoliških krajev, ogledamo pa si lahko tudi marsikatero naravno znamenitost.

ELEKTRONIKA LAHARNAR

ELEKTROCENTER LAHARNAR
Cerkno: 37-23-030, **Idrija:** 37-20-216
gsm: 041-400-378, www.efonex.com

Specializirano podjetje za dobavo in montažo elektronskih naprav: Pooblaščeni monterji klimatskih naprav Panasonic, antenski in SAT sistemi, skupinske antenske naprave za hotele in apartmaje, kabelski sitemi, prenosne zveze, repetitorji, itd.

Panasonic
ideas for life

KLIMATSKE NAPRAVE PANASONIC
poleti hladijo in pozimi grejejo
PANASONIC INVERTER

toplotna črpalka A+ energijski razred, preko 400 % izkoristek, greje do –15 stopinj zunanje temperature, plin R-410, zelo tiho delovanje, ionizator, Aleru Buster anti mikrobni filter, možnost dovajanja kisika v prostor, možnost izbire preko 30 različnih naprav, itd.

GARANCIJA: naprava 2 leti, kompresor 5 let

ALI VESTE??? – da se pri montaži naprave obračuna samo 8,5 % davek na dodano vrednost na klimatsko napravo, ves montažni material in delo?

AKCIJA MESECA
za klimatske naprave in SAT sisteme:
5 % gotovinski popust na vse naprave,
ugodne cene montaže, plačilo na 24 obrokov

Utrinki

OB 15-LETNICI DELOVANJA KOBARIŠKEGA MUZEJA

Kobarid – Prireditev ob *Dnevu Kobariškega muzeja* v soboto, 22. oktobra, je potekala v prazničnem vzdušju petnajstletnice delovanja, na kateri je kot slavnostna govornica spregovorila državna sekretarka na ministrstvu za kulturo dr. **Jelka Pirkovič**. Skupaj z obiskovalci smo se ozrli po prehojeni poti in kot običajno v zadnjih letih podelili častno članstvo posameznikom in prijateljem, ki so veliko prispevali k uspešnemu delovanju.

V kulturnem programu je nastopil ***Oktet Simona Gregorčiča***, ob tej priložnosti pa smo odprli še razstavo o bojih v Krnskem pogorju, s katero je muzej lani in letos gostoval na Madžarskem in v Italiji. Slednja bo na ogled le dva tedna, saj bo za obdobje celotne sezone postavljena šele v prihodnjih letih. Že novembra bo nadaljevala pot po italijanskih mestih. Gre za razstavo fotografij, ki prikazujejo nekdanje bojišče v Krnskem pogorju danes in v času bojev gorskih enot avstro-ogrske in italijanske vojske. Posebno vzdušje na razstavi ustvarjajo velike, osem metrov široke panorame zasneženih gora.

Udeležencem prireditve smo predstavili tudi letošnje muzejske novosti, saj jih mnogi še niso videli (novi video film o soški fronti in kobariški bitki ter dokumentarni film o muzeju, kobariški zgodovinski poti in nekdanjem bojišču v gorah nad Sočo). Predstavitev gorskega bojevanja smo dopolnili s skicami položajev obeh vojsk na Batognici.

Jože Šerbec, direktor Kobariškega muzeja

MOSTARJI DOBILI KULTURNO ŠOLO LETA

Spodnja Slivna – Za *Kulturno šolo leta 2005* je strokovna žirija tokrat razglasila ***OŠ Dušana Muniha Most na Soči***, ki si poleg številnih drugih društev že vrsto let prizadeva za dvig kulturnega utripa v kraju, kar ji nenazadnje tudi uspeva. Praktično ne mine prireditev, kjer jih ne bi bilo zraven.

V začetku septembra se je šola na pobudo ***Javnega sklada za kulturne dejavnosti*** (JSKD) ***Tolmin*** odzvala na razpis ***Zveze kulturnih***

STAVANJA d.o.o. Tolmin Na logu 1, 5220 Tolmin, Tel.: 05/ 38 00 550 SEAT

UJEMITE PRAVI TRENUTEK

Nova ALTEA in TOLEDO
z **dizelskim motorjem** za ceno bencinskega.

Popusti: Ibiza in Cordoba do **400.000 sit**,
Leon do **1.000.000 sit**,
Alhambra **do 1.200.000 sit**.

Velja za omejeno količino vozil.

Pooblaščeni serviser vozil:

ŠKODA AUTO Audi Service SEAT

Utrinki

društev (ZKD) ***Slovenije*** za sodelovanje na prireditvi *Dan kulture mladih v srcu Slovenije*. V sklopu tega je bila razpisana tudi nagrada za naziv Kulturna šola leta. Kot je pojasnila **Silva Seljak**, vodja JSKD Tolmin, so bile k sodelovanju povabljene vse posoške šole, vendar so se povabilu odzvali le na mostarski OŠ. V svoji prijavi so predstavili delo šole, za nominacijo pa sta bila pomembna dva projekta: *Kosmačeva učna pot* in *Mala mostarska miška*. V prijavi so med drugim zapisali, da je to šola, ki svojo osnovno dejavnost – izobraževanje – že vrsto let prepleta s kulturnimi projekti, pri katerih so glavni ustvarjalci učenci, seveda ob močni mentorski podpori učiteljev, ki otroke usmerjajo in jim svetujejo.

Predlogi iz posameznih območij so kasneje romali v roke strokovni žiriji. Med 15 nominiranci so v petek, 21. oktobra, na prireditvi v geometričnem središču Slovenije v Spodnji Slivni izbrali Kulturno šolo leta. Pogojev, ki lahko šolo pripeljejo do častnega naziva, je kar nekaj: večletna raznovrstna dejavnost na področju kulture, ohranjanje kulturne dediščine, delovanje v kraju, vzgoja in spodbujanje mladih za delo na kulturnem področju itd. OŠ Most je vsekakor zadostila vsem pogojem razpisa: njena dolgoletna kulturna dejavnost in številni večji in manjši projekti na centralni šoli in na podružnicah, stalno sodelovanje s krajani, priznanja in nagrade, ki so jih prejeli za svoje kulturno delovanje … so prepričali člane žirije. Ta jih je poleg laskavega naziva nagradila še z zlato medaljo ZKD Slovenije, zastavo *Kulturna šola leta* in kopijo Vaške situle v izvirni velikosti. V obrazložitvi pa je predsednik ZKD Slovenije **Franci Pivec** poudaril, da je to šola z bogato kulturno tradicijo in kulturno srce kraja.

NA SVEČANI PODELITVI *– Kulturna šola leta je postala* ***OŠ Dušana Muniha*** *Most na Soči.*
Foto: Silva Seljak

Na tokratni prireditvi, ki so jo organizirali ZKD Slovenije, JSKD RS in ***Društvo za razvoj in varovanje GEOSS-a***, so se z mladimi srečali ustvarjalci slovenske kulture: igralec **Jernej Kuntner**, pisatelj **Bogdan Novak**, akademski slikar in kipar **Zlato Rudolf** ter skladatelj **Črt Voglar**. Nominirane šole so zastopale manjše skupine učencev z mentorji, ki so sooblikovali program Dneva kulture. OŠ Most se je predstavila z likovno razstavo, literarnim in uprizoritvenim nastopom. Sicer pa so posamezna priznanja prejele tudi druge sodelujoče šole, ki že več let zapored izkazujejo posebno bogato dejavnost in ustvarjalnost na likovnem, literarnem, glasbenem, plesnem, multimedijskem in uprizoritvenem področju ter na področju varovanja kulturne dediščine. Pa naj bo to vzpodbuda in motivacija tudi ostalim posoškim šolam, za katere verjamemo, da bi lahko s svojimi dejavnostmi v prihodnje prav tako uspešno prepričale komisijo.

Tatjana Šalej Faletič

Dediščina, ki jo hrani Grapa

Čeprav daje Grapa nemalokrat občutek utesnjenosti (njena značilnost, brez katere ne bi bila grapa), sem imela začetek oktobra priložnost, da si nekatere kraje pobliže ogledam. Vsa "klavstrofobija", ki te spreletava, ko potuješ po ozki vijugasti cesti, speljani *vštric* z bohinjsko progo, ob takšnih priložnostih izpuhti.

Na pobudo posameznikov so se predstavniki *Krajevne skupnosti* (KS) ***Podbrdo***, ***KS Stržišče*** in *Turističnega društva Podbrdo* odločili, da seznanijo strokovno službo in širšo javnost z lokalnimi željami po ohranitvi kulturne dediščine in z možnostmi razvoja turistične ponudbe v zgornjem delu Baške grape. V nedrje zgornje Baške grape so popeljali skupino strokovnjakov in novinarjev ter pokazali zapuščino svojih dedov, ki jo je že načel zob časa. In ker je ni več na pretek, je treba na tem področju, če želimo zapuščino naših dedov ohraniti, nemudoma ukrepati!

Tatjana Šalej Faletič

Vir: ZGAGA, Cveto. *(2005). Nekateri objekti kulturne dediščine v Podbrdu in okolici (gradivo za povabljene).*

1

1 – OGLED BUNKERJEV NA POTI PO STARI MEJI *– Zalodnikarjev grič je danes prepleten s številnimi bunkerji in zakloniščі, ki smo si jih najprej ogledali od zunaj, nato pa jih raziskali še v notranjosti. So spomin na rajon Petrovo brdo oziroma širše: na podsektor XXI.C–Podbrdo, ki je slovel kot eden najbolj utrjenih predelov rapalske meje.*

2

2 – JAKOVKNA HIŠA *– Mogočna zgradba v starem podbrškem jedru je poznana po imenu Jakovkna hiša. Kot spomenik kulturne dediščine je bila nedavno povsem obnovljena. Restavrirane so bile tudi štiri freske na zunanji fasadi, ki datirajo v sredino 18. stoletja. Njeni lastniki (med njimi tolminski župan* **Ernest Kemperle***) si prizadevajo, da bi hiša nekoč dobila muzejsko vsebino (vezano na etnologijo ali bližnjo progo), s katero bi privabljala mimoidoče.*

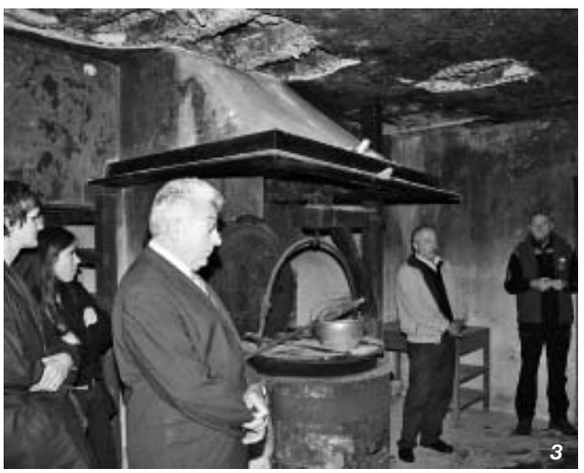
3

3 – MLEKARNICA NA BAČI*, zgrajena leta 1910 na pobudo malih kmetov, danes zaradi dotrajane strehe in razbite opeke nezadržno propada. Nekaj njene opreme je v osrednjem delu stavbe in na podstrešju. Edini suhi prostor v njej je mala dvoranica, v kateri je v sliki in besedi urejena razstava o zgodovini vasice.*

4

4 – "PRI MARTINU" *na Bači se lahko pohvalijo z bogato etnološko zbirko predmetov in orodja, ki so jih nekdaj uporabljali v teh krajih. Lastnika* **Cveto** *in* **Olga Zgaga** *jih skrbno čuvata, pri čemer jima pomagata tudi njuna otroka – še posebej hči* **Alenka** *(na sliki z očetom).*

5

5 – POBUDNIKI ZA OHRANITEV OKOLI 150 LET STAREGA PRANGARJEVEGA MLINA Z ŽAGO*. Posebnost mlina je v tem, da ga ni gnalo vodno kolo, temveč turbina, ki je poganjala mlinsko napravo, žago venecianko in krožno žago. Zaradi lesenega ozobljenja iz črnega gabra sta tehnično zanimiva tudi zobnika mlinske naprave. Naprave mlina in žage so v glavnem ohranjene, vendar zaradi dotrajane strehe obsojene na propad. (Več o mlinu in kovačiji smo pisali v prejšnji številki* ***EPIcentra****).*

6

6 – JAKOVA KOVAČIJA *je ohranila vso opremo in orodje, ki je običajno sodilo pod streho kovačije: ognjišče, več nakoval, mehansko kladivo, škarje, vrtalni stroj, prebijalnik in razno ročno kovaško orodje, ki ga je moč uporabiti še danes. Posebnost kovačije je "norec", vzmetno vojaško kladivo na vodni pogon.*

ŠKRATARIJE

Čeravno so ribiči znani po tem, da ulovijo taaako ribo, ki je imela toooliko med očmi, je tokrat naš **škrat Fon Feliks** dimenzije nekoliko stisnil. V prejšnji številki ***EPIcentra***, natančneje v rubriki *Boj rib za obstanek (2)*, kjer smo predstavljali soško postrv, je za slovensko rekorderko razglasil poginjeno 12-letno samico, ki so jo našli decembra 1990 v Avčah. Ta naj bi v dolžino merila 117 cm in tehtala rekordnih 24 kg. Sedem let kasneje so ribiči našli prav tako poginulo 121 cm dolgo in 25 kg težko soško postrv, ki je nemudoma zasedla prestol med velikankami. Slednjo, na kateri ostrmijo premnogi pogledi, si lahko ogledate v avli ***Hotela Hvala*** v Kobaridu.

In ko smo že pri ribah, naj omenimo, da populacije gensko čiste soške postrvi niso našli le v Zadlaščici in Trebušici, temveč tudi v Lišovščku, Hudi grapi, Sevnici, Studencu in Zgornji Idrijci. Populacija v Predelici je bila s plazom, ki je pred leti pustošil v teh krajih, popolnoma uničena.

Uredništvo EPIcentra

Odgovor na prispevek *Gozdne "avtoceste"*

Priznam, pogled na sveže prekopano zemljo med gozdovi moti sprehajalce.

Iz izkušenj vem, da se bo zemlja v dveh letih zarasla in planinci bodo zopet z veseljem stopili na *moteča* tla in si nabrali sladkih malin.

Prevoz lesa s tovornjakom zahteva trdno podlago, zato so po strmih terenih in neprehodnih grapah potrebni globoki vrezi v naravo. Življenje prinaša spremembe tudi na območjih, kot je Baška grapa. Lastniki si z izkoriščanjem gozdov skušajo priboriti boljše življenje, saj sama kmetija komaj omogoča preživetje. Privoščimo ljudem lažje življenje.

Če sprehajalce moti gozdna cesta, naj pomislijo na ljudi, ki tu živijo in je zanje prodaja lesa dodaten vir zaslužka. Podrta drevesa lahko pospravijo sprehajalci sami, razrežejo naj jih in v koših odnesejo v dolino. Z njimi si bodo greli hladne dneve. Tako poceni kurjave ne bodo dobili nikjer drugje. Tudi klopca in miza nista zrasli. Naredili so ju ljudje, ki so na Črno prst hodili že pred leti. Verjetno so les dobili tako, da so požagali drevo.

Mirko Šorli, Koritnica

Pandorina skrinjica ... odprta

Oaza miru, vrednot in čiste narave se z vsemi močmi poskuša ohraniti ... bolj z besedami kot dejanji. Naša miselnost je usmerjena v "razvit svet" in hrepenenje po zahodnih vrednotah je prisotno na vsakem koraku. K nam počasi in z gotovostjo prihajajo nakupovalni centri, hamburgerji, kriminal, droge, plačan seks, itd.

Ogledalo nam je že dolgo postavljeno pred nos, ameriški način življenja poznamo tako ali drugače in če smo mislili, da bomo dobili samo tisto, kar nam je všeč, smo se krepko zmotili. Pandorina skrinjica je prispela že s prvim vlakom in nekdo jo je z velikim veseljem odprl. Iz nje so zletele vse tegobe in pošasti, ki počasi iščejo svoje mesto tudi v dolini Soče. V vseh občinah se srečujemo z mamili, do plačanih spolnih uslug je samo še korak ... no, niti koraka ni več. **Na Kobariškem se te usluge ponujajo že v oglasnikih, nadaljevanje sledi v erotičnih barih.** Morda bi me "veliki slovenski strokovnjaki" za spolnost označili za konzervativno, spet drugi prepričevali, da je bolje seks kot orožje. Po svetu ne hodim z zaprtimi očmi in upala sem, da v naš konec te zadeve ne bodo še tako kmalu prodrle. Pa sem se zmotila!

Ko na stvari gledamo od daleč, si mislimo svoje in jih sprejemamo, kot vemo in znamo. Če se postaviš v kožo starša, ki ima doma narkomana, ko dobiš svojega moža, ki je poiskal usluge pri "kraljicah noči" ali pa morda ugotoviš, da tvoj otrok prodaja svoje telo ... ne vem, ali zaleže še takšna toleranca do vsega drugačnega.

In kaj zdaj? Svoboda, demokracija in možnost izbire ... trg ponuja in če je povpraševanje dovolj veliko, se izdelek proizvaja in proizvaja ... pa čeprav je sestavni del njegove vsebine popolnoma skregan z etiko in moralo. Izbira je torej na strani potrošnika.

V "Pandorini skrinjici" je v istoimenski mitološki zgodbi ostalo upanje ...

Ariadna iz Kobarida

Utrinki

V BOJU ZA KOLAJNE

Tolmin – V preteklem tednu sta potekali dve državni prvenstvi v atletiki za osnovne šole. Na obeh tekmovanjih se je ***Osnovna šola Franceta Bevka*** iz Tolmina odlično odrezala. Na prvenstvu Slovenije v mnogoboju je ekipa dečkov v sestavi **Ipavec**, **Slivnik** in **Cvek** premagala vrstnike in ekipno zmagala.

Na državnem ekipnem prvenstvu, ki je potekalo v četrtek, 13. oktobra, v Velenju pa je naša šola ponovno postala prvak Slovenije med učenci, medtem ko so učenke zasedle odlično 10 mesto. Ekipo so vodili: **Marina Fili**, **Matej Gaberšček**, **Vladi Mavri** in **Blanka Rot**.

Matej Gaberšček, OŠ Franceta Bevka Tolmin

KOLESARSKA PREIZKUŠNJA – TRIDESETIČ

Kobarid–Drežniške Ravne – Prvo soboto v oktobru je ***Kolesarski klub*** (KK) ***Soča*** iz Kobarida organiziral tradicionalno 30. kolesarsko dirko za pokal občine Kobarid. Udeležilo se je je 179 kolesarjev iz Slovenije, Italije in Avstrije, med njimi tudi znana imena, kot so **Valter Bonča** in **Jure Robič** ter nekdanji profesionalec Gira d'Italia in udeleženec dirke miru **Borgobello** iz Italije. Kot je povedal predsednik KK Soča, **Pavel Sivec,** so dečki letnik 1991 in mlajši tekmovali na štirikilometrski progi; start so imeli po vasjo Drežnica, cilj pa je bil nad Drežniškimi Ravnami. Ostali so startali v Kobaridu in imeli prav tako cilj nad Drežniškimi Ravnami. Na desetkilometrski progi so morali premagati nadmorsko višino 600 metrov.

V posameznih kategorijah so bili najuspešnejši: **Vid Jejčič**, KK Nova Gorica (dečki C: letnik 1993 in mlajši); **Nejc Beder**, KK Sava Kranj (dečki B: letnik 1992); **Pavel Gorenc**, KK Krka, ki je bil s časom 14:20 skupno najhitrejši na štirikilometrski progi (dečki A: letnik 1991); **Sebastian Bauman**, KK Sava Kranj (mlajši mladinci: letnik 1989–1990); **Andrej Tehovnik**, KD Radenska Rog (mladinci: letnik 1987–1988); **Kristjan Koren**, KK Sava Kranj (pod 23: letnik 1983–1986); **David Tratnik**, KK Radenska Rog, ki je bil s časom 23:06 tudi absolutni zmagovalec na desetkilometrski progi (elite: letnik 1982 in starejši); **Tine Frlan**, ŠD Poljane (amater A: letnik 1986–1990); **Tomaž Udovč**, KD Hrastnik (amater B: letnik 1981–1985); **Luka Pustoslenšek**, KD Calcit Kamnik (amater C: letnik 1976–1980); **Simon Alič**, ŠD Poljane (masters A: letnik 1971–1975); **Lucjan Premrn**, Izvir Vipava (masters B: letnik 1966–1970); **Jure Robič**, ŠD Sokol Ljubljana (masters C: letnik 1961–1965); **Boštjan Slak**, KD Brda (masters D: letnik 1956–1960); **Miran Samokec**, KD Brda (masters E: letnik 1951–1955); **Ivan Tonioto**, GS Orsaria (masters F: letnik 1946–1950); **Franci Zajc**, Hrast dob (masters G: letnik 1941–1945); **Marko Rejec**, Puntar Kneža (masters H: letnik 1940 in starejši); ▶

Navarra

V računalnik sem vtaknil zgoščenko, na kateri je pisalo demo Navarra in zaslišal stari dobri *hammond sound* na klaviaturah. V hipu se me je dotaknila nostalgija po 70-ih. Mladci, vsi "stari rokerji", so se zbrali iz golega dolgčasa in žeje po ustvarjalnosti. Morda so se res rodili ob nepravem času (glede na njihov glasbeni slog), a to, kar počno, je iz srca in predvsem brez komercialnega pohlepa.

ČLANI ZASEDBE NAVARRA** so se morda res rodili ob nepravem času, a to, kar počno, je iz srca in predvsem brez komercialnega pohlepa. **Foto: arhiv Navarre

Fantje iz skupine Navarra so skupaj dobri dve leti in kot samouki so se sprva morali naučiti igranja, šele nato je steklo. Vztrajno vadijo v "svojem placu" in s skupnimi močmi ustvarjajo zvok.

Kmalu demo zgoščenka

Do danes so skomponirali sedem avtorskih komadov, ki jih nameravajo do konca jeseni spraviti na demo zgoščenko, s katero se bodo lahko predstavljali raznim organizatorjem koncertov in festivalov. Upajo, da jim bo demo prinesel čim več priložnosti za koncertiranje, saj je to "to", pravijo. Avtorska glasba pa je tudi sicer njihov osnovni moto. Besedila pišejo kar v angleščini, ker se tako, po njihovem, lažje izražajo. Seveda pa so se v tem času naučili tudi nekaj priredb, tako da na koncertih ne ostanejo brez repertoarja.

Pravljično število koncertov

Prvi koncert so imeli v dobrodelne namene in sicer po nesrečnem dogodku, ki se je pripetil bendu ***Peta dimenzija*** – zgorela jim je hiša, v kateri so vadili. Do danes so imeli sedem koncertov, a zaenkrat le po Tolminskem: bili so predskupina ***Rodoljubcu***, na padalskem mitingu so zabavali padalce in koncertirali na KTŠjevi *Mladi paradi* v Tolminu, kar si štejejo za največji uspeh do sedaj.

Oboroženi s kitarami

Kitarsko so se močno oborožili, saj imajo kar tri. V rokah jih držijo **Leon Jurečič**, **Vojko Kranjc** in **Jasmin Nuhič**, ki je sočasno tudi pevec. Ritem sekcijo pa zastopata **Marko Kobal** na basu in **Klemen Duša** na bobnih. Da pa se zvok lepše zlije, poskrbi **Žiga Kovačič** na klaviaturah.

Šestčlanska zasedba pa se zaveda, da bi bil ves njihov trud zaman, če jim pri tem ne bi ob strani stali tudi njihovi starši (predvsem Jasminovi, ki so jim pod domačo streho omogočili prostor, kjer lahko vsak petek in soboto po mili volji *rokajo*). Za pomoč pri produkciji pa se ob tej priložnosti zahvaljujejo tudi Jusufu in Kendi.

Velikih ciljev si ne dajejo, a čutiti je, da bo ne glede na to, kar bo prinesel čas, Navarrina glasba vedno odražala počutje in duh njenih članov.

Peter Domevšček, Posoški razvojni center

Utrinki

***TRIDESETE KOLESARSKE DIRKE ZA POKAL OBČINE KOBARID** se je udeležilo 179 kolesarjev iz Slovenije ter sosednje Italije in Avstrije*

Katja Šorli, KD Brda, ki je bila s časom 31:55 najhitrejša med ženskami (ženske A: letnik 1966 in mlajše); **Rada Žakelj**, Pekarija Magušar Lesce (ženske B: letnik 1965 in starejše).

Besedilo in foto: Mateja Kutin

"KARETE" NA POHODU

Tolmin – Radovedni pogledi številnih obiskovalcev so se nostalgično sprehajali po zloščenih vozilih, katerih lastniki so prav zaradi njih postali člani ***AMD Tolmin – sekcije "Avto kareta".*** Svoje jeklene konjičke so postavili na ogled v soboto, 24. septembra, na Mestnem trgu, kjer se je sočasno odvijal letni koncert ***Pihalnega orkestra Tolmin***. Glavna organizatorja ***Turistično društvo Tolmin*** in AMD Tolmin sta namreč predvidevala, da bosta s koncertom in predstavitvijo pritegnila pozornost širše javnosti.

Obiskovalci so si ogledali pisano paleto starodobnih vozil, med katerimi je največ let naštel *fiat 500F*, letnik 1961 (last **Iva Konca** iz Volč). Po starostnem zaporedju mu nato sledi *škoda MB 1000*, letnik 1968 (last **Stanislava Jermola** iz Tolmina), iz leta 1969 pa so bili kar trije primerki: *fiat 850 special* (**Anton Janež** iz Tolmina) ter dva fiata 850 sport coupe (lastnika sta **Katarina Taljat** iz Tolmina in **Alojz Kravos** iz Čiginja). Iz leta 1971 je še en *fiat 850 special*, ki zvesto služi **Sašu Ronerju** iz Tolmina in *opel manta*, lastnika **Gorana Lebana** iz Poljubinja. Največ pozornosti je z original-

Čez Most po modrost

Vodnik ***Čez Most po modrost*** *s podnaslovom Kulturnozgodovinska pot po Mostu na Soči je nastal v okviru istoimenskega projekta, ki so ga lani na razpisu Sklada za male projekte v okviru programa Phare, Čezmejno sodelovanje Slovenija-Italija 2002 uspešno prijavili* ***Lokalna turistična organizacija*** *(LTO)* ***Sotočje***, ***Tolminski muzej*** *in* ***Turistično društvo*** *(TD)* ***Most na Soči***. *Zamisel o postavitvi poti, ki bi združevala naravne in kulturnozgodovinske znamenitosti Mosta na Soči in bližnje okolice, je že dalj časa tlela v glavi arheologa in domačina* **Miha Mlinarja**, *ki jo je s tem projektom naposled tudi uresničil.*

Pot je poimenoval kar Čez Most po modrost, "saj domačini Most na Soči na kratko imenujejo kar Most, hkrati pa je kraj na mostova čez Sočo in Idrijco vezan že od davne preteklosti. Modrost bomo pridobivali s spoznavanjem kraja, njegovih značilnosti in ljudi. Po poti nas bo vodila sovica, ki v grški mitologiji pooseblja modrost. Sovico, upodobljeno na skifosu, grški posodici, so našli na Mostu na Soči med arheološkimi raziskavami leta 2001." *Vodnik vam bo olajšal raziskovanje preteklosti in znamenitosti Mosta na Soči. Pot je sicer opremljena s tablami, ki nam bodo odkrile marsikatero zanimivost, še podrobneje pa jo bomo lahko spoznali v vodniku. Tu bomo našli tudi turistične informacije, kolesarske in sprehajalne poti, predloge izletov v okolico ter tradicionalne prireditve.*

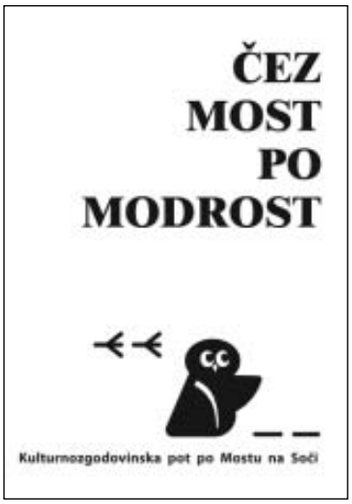

V prvem delu vodnika je najprej predstavljen zgodovinski oris območja in sam kraj. Sledi potep čez Most po modrost. "Sprehod začnemo **NA PLACU**, kjer nas pričakujejo vse potrebne osnovne informacije na pregledni tabli in informacijskem terminalu. Plac še danes predstavlja središče krajevnega dogajanja. Na njem se nahaja večina pomembnejših stavb. Tu so zdravstveni dom, lekarna, banka, hotel, tri gostilne in okrepčevalnica. Na žalost je v zadnjih desetletjih močno spremenil svojo zaključeno podobo trikotno oblikovanega trškega prostora, na katerem so vse do druge svetovne vojne potekali vsakoletni sejmi. Ti so bili hkrati družabno zbirališče za ljudi iz ožje in širše okolice in so ob cerkvenih praznikih združevali staro in mlado. Na Mostu so bili sejmi dobro obiskani in založeni z vsakovrstnimi prodajnimi predmeti. Ljudstvo jih je po cerkvici sv. Mavra poimenovalo kar *štmavri*. Kraj je imel kar štiri sejme letno, ob vsakem letnem času po enega. Najpomembnejši je bil 13. decembra, na god svete Lucije." *V vodniku je predstavljenih vseh 22 postaj na poti (22. najdemo pri opisu Modreja). Informacije so podkrepljene z bogatim slikovnim gradivom. V vodniku najdemo tudi karto, na kateri so označene točke in postaje. Sledi karta Mosta na Soči z okolico, na kateri so vidne pohodniške ter tematske poti. Opremljena je tudi s turistično ponudbo ter naravnimi in kulturnimi zanimivostmi. Na koncu pa so predstavljeni še okoliški kraji: Modrejce, Modrej, Drobočnik, Gorenji Log, Tolminski in Kanalski Lom, Kozmerice, Postaja ter Bača pri Modreju.*

NASLOV: Čez Most po modrost. Kulturnozgodovinska pot po Mostu na Soči. AVTOR: **Miha Mlinar**. IZDALI: ***LTO Sotočje*** in ***Tolminski muzej*** v sodelovanju s ***TD Most na Soči***. ZALOŽIL: LTO Sotočje. KRAJ IN LETO IZDAJE: Tolmin, 2005. FORMAT: 16,5 x 24,5. ŠTEVILO STRANI: 80.

Knjižno polico napolnila **Mateja Kutin**

Utrinki

no opremo pritegnil *motor volga GAZ 24* iz leta 1978, čigar lastnik je **Janez Razpet** iz Bukovega. Slednji je v dokaz, da je njegov jekleni konjiček še vedno v odličnem voznem stanju, po mestnem trgu naredil še nekaj krogov.

Besedilo in foto: T.Š.F.

Dedova dolina

Pesem *Dedova dolina* je po naravni nesreči, ki je pred petimi leti prizadela Log pod Mangartom, spesnila **Melita Marka**. Murasti tok je takrat kruto posegel v dolino in v srcih domačinov pustil nepozaben pečat. Izgubili so domove, svoje bližnje ... V tistih, ki so ostali, se je naselil strah, da se tragedija ponovi. *"Bodo ostali tukaj, bodo upali na boljše čase, bo še lepo ...?"*, se v pesmi sprašuje ded.

M. K.

DEDOVA DOLINA

V najlepši dolini
sem se rodil.
Obdan z gorami,
s smaragdnimi vodami.
Vzljubil jo,
branil, varoval.
Sem srečen bil,
bi še dodal ...
Danes utrujen, zapuščen,
nemočno zrem v daljavo.
Čutim njeno bol,
a ni obliža za to rano ...
Umazana se po dolini
reka je valila,
strašno bučala
in smrt sejala.
Je narava zopet pobesnela,
meni, starcu,
domek, spomine vzela.
Sem prestar,
da na novo bi gradil,
prestar,
da zopet bi sadil.
Moje jutro je prazno,
ni več želja.
So sanje razbite,
ni upanja.
Sem skoraj prehodil
svojo že pot,
a doline tako lepe
bilo ni drugod.
Zdaj ranjena
je v svojo bolečino ujeta.
... Nocoj sklanjam glavo,
v očeh se solze nabero.
Bodo vnuki
z upanjem ostali
in njih rodovi
rožice sejali?
Bo še lepo,
ko mene več ne bo?

Melita Marka

PREDPRODAJA SMUČARSKIH VOZOVNIC

Sezonske vozovnice za sezono 2005/2006 lahko kupite
po najugodnejši ceni v času do 15. 11. 2005
(odrasli – 43.000 sit, otroci – 32.000 sit).

NOVOSTI – Sezonska vozovnica poleg smučanja na smučišču Kanin vključuje tudi **možnost petkratnega smučanja v katerem koli smučarskem centru skupine Transmontagne** (www.Transmontagne.com) **brez doplačila** (Super-Devoluy, Lioran, Pra-Loup, Chamrousse, Queyras, Valfrejus, Bardonecchia-Italia).

Poleg tega bo letošnja novost **nova štirisedežnica Prevala s kilometer dolgo novo smučarsko progo** ter **nova smučarska proga Skripi III**.

Informacije: 05/ 38–96–310
vsak delavnik od 7. do 15. ure

Faks: 05/ 38-86-930
www.bovec.net/kanin
snežni telefon: 041/031-182-507

ATC Kanin, Bovec d.o.o., Dvor 43, 5230 Bovec

CENIK SMUČARSKIH VOZOVNIC V PREDPRODAJI

SEZONA 2005/2006	ODRASLI			OTROCI		
	do 15. 11.	od 16. 11. do 1. 12.	od 2. 12. do 11. 12.	do 15. 11.	od 16. 11. do 1. 12.	od 2. 12. do 11. 12.
DNEVNA	3.600	3.600	3.800	2.900	2.900	3.100
DNEVNA - DOPLAČILO	100	100	100	100	100	100
SEZONSKA	**43.000**	**53.000**	**57.000**	**32.000**	**40.000**	**42.000**
(vključuje tudi 5 kuponov za smučanje v drugih centrih skupine Transmontagne)						
10 V SEZONI	31.000	31.000	32.000	24.000	24.000	25.000
LETNA PRENOSNA	185.000	185.000	196.000	185.000	185.000	196.000

Način plačila:
- na upravi žičnice (center Bovca; Trg golobarskih žrtev 18),
- informacijska pisarna (center Bovca pri NKBM d.d. banki; Trg golobarskih žrtev 47),
- na transakcijski račun 04753-0000253462 (pri banki Nova KBM).

Vozovnice vam **pošljemo po pošti** na podlagi prejetega plačila (fotokopijo položnice poslati po faxu 05/ 38-86-930). **Sezonska** in **10 v sezoni – možnost plačila na 3 obroke** (obvezna fotografija); zadnji obrok je plačljiv do 20. januarja 2006.

ATC KANIN

Veselimo se vašega obiska!

Utrinki

BALINARSKI MITING SPECIALNE OLIMPIADE

Tolmin – ***Varstveno delovni center*** (VDC) ***Tolmin*** je v četrtek, 6. oktobra, organiziral sedmi balinarski miting Specialne olimpiade Slovenije. Udeležilo se ga je 19 ekip (112 tekmovalcev) iz vse Slovenije in zamejstva. Tekmovanje je potekalo na višjem in nižjem nivoju balinanja; višji nivo so ekipne igre, nižji pa zbijanje in bližanje cilju, kjer se tekmuje posamezno.

Odprtje mitinga so pripravili na balinišču na Logu. Na slovesnosti so se ob dvignjeni zastavi v mimohodu predstavile ekipe. Sledili so pozdravni nagovori župana občine Tolmin **Ernesta Kemperleta**, predsednice sveta zavoda VDC **Dragice Taljat**, predsednice regijske Specialne olimpiade **Tanje Princes** in podpredsednika Zveze društev Sožitje Slovenije **Srečka Lapajneta**. Dogajanje sta popestrili ***Plesna šola Urška*** in plesna skupina ***Frika*** iz tolminskega VDC-ja. *"Pustite mi zmagati, če pa ne morem zmagati, naj bom pogumen v svojem poizkusu,"* je bila prisega, s katero sta **Nataša Rutar**, kot predstavnica tekmovalcev, in **Gregor Žerjal**, kot predstavnik sodnikov, odprla balinarski miting.

Tekmovanja so potekala na balinišči na Logu in v središču Tolmina. Tolminski VDC je zastopalo 13 balinarjev (**Veronika Komac**, ki tudi trenira balinanje, se mitinga namreč ni mogla udeležiti); tekmovali so v vseh disciplinah: ekipno, v zbijanju in bližanju. In kako so se izkazali? Ekipa, ki so jo sestavljali **Justin Makuc**, **Miran Nuk**, **Sandra Rušt** in **Branko Šturm**, je zasedla odlično drugo mesto. V elementu zbijanja je bil **Darko Šturm** peti, **Tadeja Gabršček** šesta, **Marko Četrtič** pa sedmi. V elementu bližanje – moški je bil v prvi, najboljši skupini **Jordan Kranjc** tretji. Ženske pa so v elementu bližanja zasedle naslednja mesta: v prvi skupini je bila **Mojca Kavčič** tretja, **Katja Pintarič** pa četrta; v drugi skupini je prvo mesto zasedla **Andrejka Ipavec**; v tretji skupini je bila **Alenka Čargo** prva, **Nataša Rutar** pa peta.

EKIPA TOLMINSKEGA VDC-JA JE NA BALINARSKEM MITINGU DOSEGLA ODLIČNO DRUGO MESTO. *Dobro so se uvrstili tudi ostali balinarji, ki so tekmovali posamezno*

Organizacija takega mitinga je bila za tolminski VDC velik zalogaj. Na pomoč so jim priskočili prostovoljci iz ***Gimnazije Tolmin***, ***Zveza za šport*** in tolminski ***Balinarski klub Soča***. Seveda pa tudi brez sponzorjev ni šlo.

Besedilo in foto: Mateja Kutin

UMETNIŠKE DELAVNICE

Most na Soči – ***Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – Območna izpostava*** (JSKD OI) ***Tolmin*** je septembra organiziral keramično delavnico *Osnove unikatnega oblikovanja*, ki jo je vodila keramičarka **Alenka Gololičič**. Namenjena je bila začetnikom, ki so se seznanili s postopki za pripravo gline ter osnovnimi zahtevami. Te je treba upoštevati pri oblikovanju keramičnih izdelkov. V praktičnem delu pa so udeleženci spoznali osnovne načine unikatnega oblikovanja: oblikovanje iz glinenih kačic in trakov, odpiranje iz polnega

Na podlagi *Poslovnika upravnega odbora Medregionalnega sklada za razvoj inovativnih tehnoloških idej* z dne 20. 5. 2005, *Poslovnika komisije Medregionalnega sklada za razvoj inovativnih tehnoloških idej za podeljevanje nepovratnih sredstev* kandidatom z dne 20. 5. 2005 ter *Pravilnika dodeljevanja sredstev* z dne 20. 5. 2005 objavljajo **RRA Notranjsko-kraške regije d.o.o**., Kolodvorska 5, 6257 Pivka; **RRA severne Primorske d.o.o. Nova Gorica**, Mednarodni prehod 4, 5290 Šempeter pri Gorici in **RRC Koper**, Županičičeva 18, 6000 Koper

JAVNI POZIV ZA ZBIRANJE INOVATIVNIH TEHNOLOŠKIH PROJEKTOV V LETU 2005

1. PREDMET POZIVA

Predmet poziva je sofinanciranje razvoja inovativnih tehnoloških projektov. Z razpisanimi sredstvi želimo posameznikom nuditi možnost svetovanja pri pripravi načrta razvoja inovativnih tehnoloških idej ali prenosa znanja v prakso, predstavitvi ideje v pisni obliki, pripravi načrta promocije ter ustanovitvenih aktov podjetja.

Rezultati v letu 2005 bodo naslednji:

- pripravljen načrt razvoja inovativnih tehnoloških idej,
- pripravljen načrt prenosa znanja v prakso,
- pripravljena predstavitev ideje/projekta v pisni obliki (študija izvedljivosti, poslovni načrt, itd.),
- pripravljen načrt promocije in izvedba promocijskih aktivnosti,
- pripravljeni ustanovitveni akti ter ostale aktivnosti do ustanovitve podjetja.

2. NAMEN IN CILJ POZIVA

Namen poziva je podpora pri projektih razvoja inovativnih tehnoloških idej na področjih:

- oblikovanja in uresničevanja inovativnih strategij,
- upravljanja tehnologij in tehnoloških procesov,
- upravljanja s človeškimi viri,
- upravljanja s kupci in dobavitelji.

Cilj poziva je pospeševanje inovativnosti v treh statističnih regijah, minimalno predvideno število podprtih vlog je 12.

2.1 Ciljna skupina

Upravičeni prijavitelji na poziv (v nadaljnjem besedilu: fizične osebe) so **fizične osebe,** npr. **študentje, brezposelni, potencialni podjetniki in drugi posamezniki, ki želijo razviti inovativne tehnološke ideje** s stalnim bivališčem v Notranjsko-kraški, Obalno-kraški ali Goriški statistični regiji. Samostojni podjetniki posamezniki niso upravičeni do prijave na javni poziv.

Do prijave na poziv niso upravičene fizične osebe, ki so za enake stroške pridobile sofinanciranje iz drugih sredstev državnega ali lokalnega proračuna.

Vloge prijaviteljev, ki ne ustrezajo pogojem sodelovanja, vloge, ki niso dopolnjene v določenem roku, in vloge, ki niso skladne z namenom razpisa, bodo zavržene.

2.2 Popolnost vloge

Vloga je popolna, če vsebuje sledečo dokumentacijo:

- izpolnjeni podatki o vlagatelju,
- izpolnjena in podpisana izjava o izpolnjevanju pogojev poziva,
- izpolnjen vsebinski obrazec.

2.3 Dopolnitev vlog

Strokovna komisija bo v roku osmih dni od odpiranja vlog pisno pozvala prijavitelje, katerih vloge niso bile formalno popolne, da jih dopolnijo. Nepopolne vloge, ki jih prijavitelji ne bodo dopolnili v določenem roku, bodo izločene iz nadaljnje obravnave, prijavitelji pa bodo o tem obveščeni v roku desetih dni.

2.4 Merila za izbiro projektov

Vloga je popolna, če so predloženi vsi v pozivu zahtevani dokumenti. Popolne vloge bo ocenila strokovna komisija v skladu z naslednjimi merili:

- inovativnost ideje (40 %),
- možnost prenosa ideje v prakso (poslovno okolje, tržišče, konkurenca, reference, itd.) (40 %),
- ostale projekcije (okolju prijazno dejavnost, enake možnosti zaposlovanja, možnost dodatnega zaposlovanja, pozitiven učinek ideje v treh statističnih regijah) (20 %).

3. VIŠINA SREDSTEV

Višina sredstev, ki so na razpolago za sofinanciranje projektov v letu 2005 znaša 23.340.000 SIT. Najvišji znesek sofinanciranja je 2.000.000 SIT.

4. OBDOBJE ZA PORABO SREDSTEV

je leto 2005.

5. NAČIN PRIJAVE NA POZIV

Popolna vloga, v skladu z navodili iz poziva, mora biti dostavljena na naslov ene izmed treh prej omenjenih razvojnih agencij do porabe sredstev oziroma najkasneje do 31. 10. 2005.

Utrinki

volumna, oblikovanje iz valjanih plošč, oblikovanje na lončarskem vretenu …

Tolmin – JSKD OI Tolmin pa je 7. in 8. oktobra organiziral tudi medobmočno gledališko delavnico *Oblikovanje gledališkega lika*. Vodila jo je **Maja Gal Štromar**, dramska igralka, diplomantka Mednarodne šole za gledališče Jaques Lecoq v Parizu. Namen delavnice je bil hitri pregled tehnik in metod, ki pomagajo pri izoblikovanju gledališkega lika. V dveh dnevih so lik skušali izoblikovati na vsaj tri načine: • skozi transpozicijo zunanjih dinamik (opazovanje narave, živali) in njihove aplikacije na igralca, • skozi konkretno spreminjanje telesa (opazovanje, raziskovanje telesnih predispozicij in njihovo spreminjanje) in • z zniveliziranjem obeh tehnik ter apliciranjem na konkretno delo.

M. K.

V KEKČEVI DEŽELI IZ BUČ

Volče – Že tretje leto so si številni obiskovalci pred ***Buščkovo hišo*** v Volčah ogledali razstavo buč, ki nastaja pod spretnimi rokami skupine ljubiteljic tega pridelka. Leta 2003 sta zamisel prvič uresničili **Lenka Konec** in **Majda Obleščak** ter iz buč naredili Buščkovo družino. Kasneje so se jima pridružile še druge ter domišljiji pustile prosto pot. Tako vsako leto pripravijo tematsko obarvano razstavo – letos je to Kekčeva dežela, narejena iz buč.

Besedilo in foto: Mateja Kutin

NA KERAMIČNI DELAVNICI** so udeleženci spoznali osnove unikatnega oblikovanja.* ***Foto: Silva Seljak, JSKD OI Tolmin

***TEMATSKA RAZSTAVA BUČ** – Od začetka oktobra si lahko v Volčah ogledate iz buč narejeno Kekčevo deželo*

6. DATUM ODPIRANJA VLOG

Prvo odpiranje prispelih vlog bo 15 dni po objavi poziva, vsa nadaljnja pa glede na število prejetih vlog.

7. OBVEŠČANJE O IZBORU

Predlagatelji vlog bodo o rezultatih poziva obveščeni v roku največ 30 dni od datuma odpiranja vlog.

8. PRIJAVNA DOKUMENTACIJA

Prijavna dokumentacija je na voljo na naslovih spletnih strani www.in-prime.net, www.rra-nkr.si, www.rrc-kp.si, www.rra-sp.si in na sedežih treh RRA. Razpisna dokumentacija se lahko posreduje tudi po e-pošti, na osnovi zahteve na spodaj navedene elektronske naslove.

9. DODATNE INFORMACIJE

Notranjsko-kraška statistična regija
Tel.: 05/ 72-10-125,
Faks: 05/ 72-10-129
E-pošta: rra@pivka.si

Goriška statistična regija
Tel.: 05/ 33-06-682
Faks: 05/ 33-06-687
E-pošta: pisarna-rra@rra-sp.si

Obalno-kraška statistična regija
Tel.: 05/ 66-37-580
Faks: 05/ 66-37-581
E-pošta: info@rrc-kp.si

Občina Tolmin na podlagi Pravilnika o finančnih intervencijah za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Tolmin (Uradne objave PN, št.24/2002) in Odloka o proračunu Občine Tolmin za leto 2005 (Uradne objave PN, št. 11/2005) objavlja **JAVNI RAZPIS ZA DODELJEVANJE SREDSTEV, NAMENJENIH PODPORI DELOVANJA ORGANIZACIJ, DRUŠTEV, KROŽKOV, AKTIVOV IN ZDRUŽENJ**

S PODROČJA KMETIJSTVA V OBČINI TOLMIN ZA LETO 2005

I. PREDMET RAZPISA:

Predmet javnega razpisa je dodelitev nepovratnih sredstev za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Tolmin za leto 2005 za naslednji namen:
Podpora organizirani dejavnosti in delovanju organizacij, društev, krožkov, aktivov in združenj, ki delujejo na področju kmetijstva v občini Tolmin.
Višina razpisanih sredstev za leto 2005 znaša **1.200.000,00 SIT.** Sredstva so zagotovljena v proračunu Občine Tolmin na postavki D21-4102.

II. UPRAVIČENCI:

Upravičenci do dodelitve sredstev so organizacije, društva, krožki, aktivi in združenja s področja kmetijstva, ki so registrirana in katerih dejavnost pretežno poteka na območju občine Tolmin.

III.POGOJI IN MERILA ZA PRIDOBITEV SREDSTEV TER VIŠINA SOFINANCIRANJA:

Sredstva se dodeljujejo za programe dela in aktivnosti, pomembne za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Tolmin, izvedene v letu 2005 na podlagi predloženega in potrjenega vsebinskega in finančnega poročila upravičenca. Prednost pri dodeljevanju sredstev imajo upravičenci z večjim obsegom in višjimi stroški opravljenih del in aktivnosti.
Višina dodeljenih sredstev znaša največ 30% vrednosti finančno ovrednotenega programa dela in aktivnosti, realiziranih v letu 2005.

IV. DOKUMENTACIJA:

Zahtevek je sestavljen iz pisne vloge, ki jo upravičenci lahko dvignejo vsak delovni dan na sedežu Občine Tolmin.
Vlogi je potrebno priložiti še:

- vsebinsko in finančno poročilo z dokazili (računi, potrdila o plačilu računov ipd.) o programu dela in aktivnostih, realiziranih v letu 2005,
- registracijske listine.

V. ROK IN NAČIN VLOŽITVE VLOG:

Vloge z zahtevanimi dokazili morajo prispeti najkasneje do **11. 11. 2005** do 14.00 ure na naslov: **Občina Tolmin, Padlih borcev 2, 5220 Tolmin**.
Pisne vloge morajo biti poslane v zaprtih ovojnicah, opremljene z oznako "Ne odpiraj - javni razpis: kmetijstvo".

VI. ODPIRANJE VLOG:

Odpiranje vlog bo 14. 11. 2005. Odpiranje vlog ni javno.
Zahtevke bo obravnavala in pripravila predlog dodelitve sredstev komisija za kmetijstvo, ki jo imenuje župan. Prepozno prispele vloge in vloge, ki bodo neustrezno opremljene, se zavrže, neutemeljene pa zavrne. Rok za dopolnitve nepopolno predložene vloge je 8 dni od dneva prejema poziva. Nepopolne vloge, ki jih predlagatelj v navedenem roku ne dopolni, se zavrže. Upravičenci bodo o dodelitvi sredstev obveščeni najpozneje v roku 15 dni od dneva odpiranja vlog.

VII. KORIŠČENJE SREDSTEV:

Namensko porabo sredstev spremlja in preverja občinska uprava Občine Tolmin ob pomoči zunanjih strokovnjakov. Upravičenec, pri katerem se ugotovi, da je v vlogi navedel neresnične podatke ali je dodeljena sredstva uporabil nenamensko, je dolžan takoj vrniti prejeta sredstva skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi, ki se obračunajo od dneva nakazila do dneva vračila sredstev.

VIII. INFORMACIJE:

Vse informacije v zvezi z razpisom je mogoče dobiti vsak delovni dan na sedežu Občine Tolmin, kontaktna oseba: **Janja Bičič (tel: 381-95-18).**

Ernest Kemperle, župan

UGODNO!!!

KOMBINIRANI KOTLI MEDARD

ODLIKE:
varčnost • visok izkoristek • dolga življenjska doba

VRSTE KOTLOV (v kW):
25 kW (z bojlerjem ali brez)
40 kW (z bojlerjem ali brez)

PRI NAKUPU KOTLA VAM PODARIMO GASILNI APARAT V VREDNOSTI 4.800,00 SIT

INFORMACIJE:
ITPP d.d.
Opekarska 45, 1310 Ribnica
Tel.: 01/ 83-51-100, **01/ 83-51-116**
domača stran: **www.itpp.si**

itPP ribnica

Datum	Kraj	Prireditev	Informacije
21. in 22. 10	**TOLMIN**	**Brezplačni tečaj na temo Biodinamika** – od osnov do specializiranih tematik	PRC: 05/ 38-41-500
22. 10. (10.30)	**KOBARID**, kostnica	**Spominska slovesnost**	Zdravko Likar: 05/ 38-90-166, 05/ 38-90-167
22. 10. (19.00)	**DREŽNICA**, avla osnovne šole	**Koncert ob 10-letnici Vokalne skupine Drežnica**	Urška Kranjc
23. 10. (9.00)	**KOBARID**, Gasilski dom	**Dan odprtih vrat** – Prikaz tehničnega reševanja v prometnih nesrečah, gašenju, reševanju, demonstracija oljne in plinske eksplozije	PGD Kobarid: 05/ 38-85-217
23. 10. (14.00)	**KOBARID**, prostori Društva upokojencev	**Kostanjada** – Družabno srečanje ob kostanju in mladem vinu	Društvo upokojencev Kobarid: 05/ 38-85-133
28. 10. (18.00)	**BREGINJ**, avla osnovne šole	**Radi bi vam rekli hvala** – Kult. in druž. srečanje za starejše občane	OŠ Kobarid, Vida Škvor, OZRK
28. 10. (20.00)	**TOLMIN**, Kinogledališče	**Koncert 2 klavirja** – Za glasbeni abonma in izven	JSKD OI Tolmin: 05/ 38-01-170
30. 10.	**KOBARID**, Hotel Hvala	**Poklon vodi** – Kult. in druž. srečanje ob zaključku ribiške sezone	Hotel Hvala: 05/ 38-99-300
4. 11. (19.00)	**KOBARID**, Kulturni dom	**Dnevi kulturne dediščine** – Beneški večer: Ljudstvo moje drago tebi sem živel	OO NSi Kobarid, Tomaž Vidrih: 05/ 38-10-306, Občina Kobarid: 05/ 38-99-220
5. 11. (19.00)	**KOBARID**, Kulturni dom	**Dnevi kulturne dediščine** – Predstava etnološke gledališke skupine Kontrabant čez Idrijo: "Gujonovo srce" in še kaj	OO NSi Kobarid, Tomaž Vidrih: 05/ 38-10-306, Občina Kobarid: 05/ 38-99-220
6. 11. (19.00)	**KOBARID**, Kulturni dom	**Dnevi kulturne dediščine** – Predstava Društva žena in deklet iz Špetra: "Forešt prihaja v Šempeter" in še kaj	OO NSi Kobarid, Tomaž Vidrih: 05/ 38-10-306, Občina Kobarid: 05/ 38-99-220
11. 11.	**KOBARID**, Kobariški muzej	**Gostujoča razstava Mrzli vrh 1915–1917** (na ogled do oktobra 2006)	Kobariški muzej: 05/ 38-90-000
12. 11.	**TOLMIN** (odhod)	**Pohod spomina na Krn** (lahka pot)	PD Tolmin, čet. 17h–19h: 05/ 38-83-211
20. 11.	**TOLMIN** (odhod)	**Vertovčeva pot** (lahka pot)	PD Tolmin, čet. 17h–19h: 05/ 38-83-211
27. 11.	**TOLMIN** (odhod)	**V neznano** – Pohod ob zaključku planinske sezone (lahka pot)	PD Tolmin, čet. 17h–19h: 05/ 38-83-211
4. 12. (8.00)	**DREŽNIŠKE RAVNE**	**Miklavžev pohod na Krasji vrh** – Zbor pri koritu nad Drežniškimi Ravnami. Ob povratku pogostitev s 'pašto' in vinom	Danilo Ivančič: 041-667-780
4. 12.	**TOLMIN** (odhod)	**Miklavžev pohod na Krasji Vrh** (lahka pot)	PD Tolmin, čet. 17h–19h: 05/ 38-83-211
10. 12.	**TOLMIN** (odhod)	**Pohod na Jelenk** (lahka pot)	PD Tolmin, čet. 17h–19h: 05/ 38-83-211
December	**TOLMIN**, pri fontani	**Novoletni program** – Ocenjevanje novoletnih okrasitev izložb, prihod dedka Mraza in obdaritev otrok, kulturni program, silvestrovanje na prostem	Igor Rutar

Informacije za koledar prireditev lahko posredujete: za občino Tolmin na LTO Sotočje: 05/ 38-00-480, e-pošta: info@lto-sotocje.si, za **občino Kobarid** Nadi Pajntar*:* 05/ 38-99-220, e-pošta: nada.pajntar@kobarid.si in za **Bovško** na PRC: 05/ 38-41-500.

Utrinki

100-LETNICA ROJSTVA PESNICE TEREZINE SKOČIR

Žabče – Tolminska pesnica **Terezina Skočir** iz Žabč je zapustila bogato gradivo pesmi in zanimivo vaško kroniko, napisano z veliko ljubeznijo do rojstne vasi in vaščanov. Ker v oktobru mineva deset let od njene smrti in 100-letnica njenega rojstva, je ob tej priložnosti njena hči **Marija** pripravila spominski dan, kjer je povabljenim prebirala pesmi, ki izražajo ljubezen do domovine, narave … in v katerih je pesnica včasih dodala tudi kakšno hudomušno. S kramljanjem o Terezininem življenju smo obujali spomine. Hvaležni za vse, kar smo ta dan doživeli v njenem domu, smo se zvečer vračali iz sončnih Žabč. Vsekakor bi bilo smiselno razmisliti, da se pesničino gradivo v doglednem času uredi in po možnosti tudi objavi.

Ada Klinkon

PRVI PRAZNIK SIRA

Ljubljana – Največja ljubljanska tržnica je v soboto, 15. oktobra, gostila pravcato sirarsko prireditev oziroma prvi *Praznik sira*. Glavni organizator ***Združenje malih sirarjev*** je v sodelovanju z drugimi sirarskimi društvi poskrbel za prijetno vzdušje. ***Zgornje Posočje*** so na prireditvi predstavljali ***Društvo sirarjev Tolminc***, ***Društvo rejcev drobnice Bovške***, ***Buške čeče*** in bovška folklorna skupina. Obiskovalci so lahko pokušali oziroma razvajali svoje okuse z *bovškim sirom* in *tolmincem*, tolminsko friko, čompami in skuto ter pri delu opazovali sirarja **Jelinčiča**, ki je sredi Ljubljane izdeloval pravi bovški sir in skuto.

Prizorišče je bilo posejano s stojnicami, obloženimi z raznimi siri in drugimi mlečnimi izdelki iz vse Slovenije. Organizator je pripravil tudi

BOVŠKI SIR *je pritegnil pozornost številne publike – med njimi tudi znanega slovenskega igralca in gledališčnika* ***Borisa Cavazze***

dve strokovni delavnici. Na prvi so predstavili sir *mohant* ter jedi, ki jih lahko iz njega pripravimo, na drugi pa so lahko obiskovalci izvedeli več o posebnostih kmečkih sirov. ***Triglavski narodni park*** (TNP) je predstavil razstavo "Planinsko pašništvo".

Velik poudarek na prireditvi je bila predstavitev sirov z zaščitenim geografskim poreklom, med katere v Zgornjem Posočju spadata kar dva. Dejstvo, da *bovški sir* in *tolminc* z razlogom uvrščamo tako visoko, je potrdil odziv obiskovalcev na prireditvi, saj so bile stojnice s temi sirov vedno polne in le malokdo ju ni poznal. Tovrstne prireditve so vselej dobrodošle, saj pomenijo promocijo in hkrati soočanje s konkurenco, ki je vedno močnejša. Organizatorji so obljubili, da bodo naredili vse, da bi ta prireditev postala tradicionalna.

Besedilo in foto: Peter Domevšček, Posoški razvojni center

PROMOCIJA BIODINAMIČNEGA KMETOVANJA

Zgornje Posočje – ***Posoški razvojni center*** (PRC) od junija dalje izvaja projekt *Zdravju in okolju prijazno kmetovanje – promocija biodinamične metode*. Prijavili smo ga na javni razpis ***Ministrstva za okolje in prostor*** za sofinanciranje promocijskih aktivnosti varstva okolja in urejanja prostora v letu 2005 ter na njem pridobili 195.597 SIT, levji delež sredstev pa zagotavljamo sami. V okviru projekta izvajamo naslednje aktivnosti:

• ***dvodnevno brezplačno izobraževanje oziroma predavanja*** – Predavanja so se odvijala 21. in 22. oktobra, vodili pa sta jih priznana strokovnjakinja s področja biodinamike **Meta Vrhunc** in predsednica društva Ajda Posočje **Marija Poljanec**. Predavanja (od osnov do specializiranih tem) so bila namenjena širši javnosti, kmetovalcem in zainteresiranim gospodinjstvom;

• ***prisotnost društva na tržnici lokalnih kmetijskih pridelkov in promocija biodinamične metode*** – Člani društva delijo brezplačno literaturo in prodajajo strokovno literaturo, povezano z biodinamičnim kmetovanjem, predstavljajo biodinamično metodo pridelovanja in pridobivajo nove člane. Zainteresirane seznanjajo s preparati, ki se jih uporablja v biodinamiki in jih sami pripravljajo;

• ***izvedba petih individualnih svetovanj za pridelovalce in kmetovalce –*** 29. junija smo organizirali akcijo nabiranja zelišč, ki jih biodinamiki uporabljajo za pripravo preparatov, dodatke na kompostni kup in škropljenje. Na ***kmetiji Kremenk*** v Gorenji Trebuši je Poljančeva predstavila izbrana zelišča in utemeljila njihov pomen pri nadaljnji uporabi v biodinamiki.

DVODNEVNEGA BREZPLAČNEGA IZOBRAŽEVANJA *se je tako prvi kot drugi dan udeležilo več kot 30 udeležencev.* ***Foto: Peter Domevšček***

Ostala štiri svetovanja pa so bila organizirana na ***kmetiji Hermine Hvala***, ***kmetiji Zdenka in Marije Klobučar***, ***turistični kmetiji Jelinčič***, ***vrtnariji Dušana Marca*** in ***kmetiji Sergeja Muznika***. Tu so predstavili izdelavo kompostnega kupa in iniciranje tega s preparati, ki jih uporabljajo biodinamiki. Sledila je teoretična predstavitev osnov biodinamike, pomena kompostnega kupa za ohranjanje tal in osnovna predstavitev metod dela v biodinamiki.

• ***priprava zgibanke Biodinamično kmetovanje v Zgornjem Posočju*** – Zgibanko lahko dobite na Posoškem razvojnem centru, Ulica padlih borcev 1b, 5220 Tolmin, ali jo naročite po telefonu: ***05/ 38-41-508*** (Peter Domevšček), faksu: ***05/ 38-41-504*** oziroma e-pošti: ***info@ pososki-rc.si***. V pdf obliki si jo lahko ogledate na spletni strani PRC-ja: ***www.pososki-rc.si***.

Peter Domevšček, Oddelek za podeželje, in **Tatjana Šalej Faletič**, odgovorna za promocijo, PRC

OKUSI OB MEJI

Gorica (Italija) – ***Turistična zveza Gornjega Posočja*** (TZGP) se je na povabilo ***Občine Gorica*** in ***Turističnega konzorcija Gorice in Posočja*** udeležila tridnevne mednarodne prireditve *Okusi srednje Evrope* (*Gusti di frontiera – I sapori della Mitteleuropa*) v italijanski Gorici. Prireditev je bila letos organizirana drugič, in sicer kot priložnost spoznati kulinariko sosednjih dežel: Italije, Slovenije, Avstrije, Madžarske in Hrvaške. Po mestu so bile postavljene stojnice, mestno središče pa je bilo zaprto za promet. Povabljena so bila tako turistična društva (TD) kot proizvajalci hrane in pijač ter gostinsko-turistični ponudniki v širši (evro)regiji. Slovenijo so zastopali predstavniki iz vse Primorske, zato je v ta namen ***Mestna občina Nova Gorica*** izdala promocijski list *Primorski okusi* z osnovnimi informacijami o sodelujočih ponudnikih ter njihovi ponudbi.

Z namenom predstavitve značilne kulinarike, doma pripravljenih dobrot in pijač ter promocijskega materiala nam je organizator ponudil pokrito stojnico na Trgu Battisti, kjer je bilo postavljeno *mestece okusov*. V ***TD Soča-Trenta*** in ***Društvu podeželskih žena Gornjega Posočja*** so za pokušino pripravili domača peciva (orehovo potico, skutni in jabolčni zavitek, jabolčno pito, orehovo pecivo in ocvirkovco). Z naravnimi žganji se nam je pridružila ***Kmetija Valter Čujec*** iz Poljubinja. V sodelovanju s soorganizatorjem ***Posoškim razvojnim centrom*** (PRC) so se predstavitve udeležili ***Čebelarstvo Braz***, ***Ekološka kmetija Štrukelj***, ***Sirarstvo Igor Mlekuž***, ***Sirarstvo Kramar*** in ***Sirarstvo Ostan***, ki so svoje proizvode tudi prodajali.

Del programa so predstavljale vodene degustacije vin in jedi, ki so jih pripravile izbrane restavracije iz Italije in Slovenije – med njimi ***Hiša Franko*** iz Starega sela. Pokušine je vodil priznani poznavalec kulinarike **Marco Fillipputi**, odvijale pa so se dvakrat na dan v bližnji dvorani. V sklop degustacij so bili vključeni kmetijski izdelki z geografskim poreklom (najrazličnejši suhomesni izdelki, siri in vina). V nedeljsko pokušino sira, ki je sovpadala z vini ***Konzorcija vinskega turizma***, je Filliputi, sicer pri italijanskih sosedih poznan kot voditelj strokovnih televizijskih oddaj o kulinariki, vključil tudi *bovški ovčji sir*. Ta je s strani degustatorjev požel odličen odziv, čeprav je bil predstavljen v družbi "velikih" (*formaggio Montasio*, *formaggio Carnia* in *avstrijski tiroler)*. Predstavitve sta se udeležila tudi sirar **Igor Mlekuž** iz Bovca in **Peter Domevšček** iz PRC-ja, ki je zbranim v italijanščini predstavil proizvodnjo in značilnosti bovškega sira.

Obiskovalci so sočasno s kulinariko spoznavali tudi turistično ponudbo krajev. Za predstavitev naših so poleg TZGP-ja poskrbeli še ***Triglavski narodni park***, ***Lokalna turistična organizacija*** (LTO) ***Bovec*** in ***LTO Sotočje***. Največ povpraševanja je bilo po kolesarskih poteh v povezavi s Furlanijo, sicer pa je velik delež obiskovalcev že poznal naše naravne in kulturno-zgodovinske znamenitosti ter gostinsko ponudbo. Kot zanimivost naj omenimo, da so vsi prospekti in katalogi, ki smo jih namenili za predstavitev na sejmu, pošli.

Največ obiskovalcev se je prireditve udeležilo v soboto popoldne in zvečer, ko so na prireditvenem odru v bližini naše stojnice udeležence po-

RAZLIČNI OKUSI *– Po obsegu se lahko Gusti di Frontiera primerja s tradicionalnim Andrejevim sejmom. Kot je bilo pričakovati, so imeli naši ponudniki največ dela v nedeljo, ko so prodali skoraj vse svoje pridelke in izdelke.* ***Foto: arhiv PRC***

zdravili župani občin Gorica, Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba, Celovec in Lienz. Odvijal se je tudi kulturni program. Veliko obiskovalcev je sejem obiskalo v nedeljo, čeprav je bila oblačna in je popoldne tudi deževalo. Naši ponudniki so kljub oblačnemu vremenu in popoldanskim ploham najbolj hvalili zadnji dan, saj so prodali skoraj vse svoje pridelke in izdelke.

Besedilo pripravila: **Mojca Rutar**, predsednica TZGP, in **Peter Domevšček**, PRC